

Glazbene scene u Kutini

Herceg, Matea

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Music / Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:116:087030>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-05**

Repository / Repozitorij:

[Academy of Music University of Zagreb Digital Repository - DRMA](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

II. ODSJEK

MATEA HERCEG

GLAZBENE SCENE U KUTINI

DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

II. ODSJEK

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

II. ODSJEK

GLAZBENE SCENE U KUTINI

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: nasl. prof. dr. sc. Naila Ceribašić

Studentica: Matea Herceg

Ak.god. 2021/2022.

ZAGREB, 2022.

DIPLOMSKI RAD ODOBRILO MENTORICA

dr. sc. Naila Ceribašić

U Zagrebu, 30. rujna 2022. godine

Diplomski rad obranjen

POVJERENSTVO:

1. ass. dr. sc. Jelka Vukobratović, predsjednica
2. doc. dr. sc. Moja Piškorić, članica
3. nasl. prof. dr. sc. Naila Ceribašić, mentorica

OPASKA:

PAPIRNATA KOPIJA RADA DOSTAVLJENA JE ZA POHRANU KNJIŽNICI MUZIČKE
AKADEMIJE

Zahvala

Iskreno i srdačno se zahvaljujem svojoj mentorici dr. sc. Naili Ceribašić na stručnom vodstvu, pomoći, strpljenju i pregršt savjeta koje mi je udijelila tijekom cijelog procesa izrade ovog diplomskog rada. Zahvaljujem se i svim svojim sugovornicima i sugovornicama bez čijih kazivanja ne bi bilo moguće ispisati ovaj rad.

Od srca se zahvaljujem svojim roditeljima, Gordani i Zdenku, koji su mi omogućili studiranje na Muzičkoj akademiji i bili velika potpora, oslonac i vjetar u leđa u svim trenucima. Također se zahvaljujem svojem suprugu Ivanu koji je također bio velika podrška za dovršetak ovog rada, kao i svojoj sestri Heleni koja me ohrabivala. Na kraju se zahvaljujem i svome sinu Teodoru koji je nesvjesno bio moja velika motivacija za konačnu izradu ovog rada.

Sažetak

Ovaj diplomski rad tematizira aktualne glazbene scene u gradu Kutini, izuzev crkvene glazbe i kantautorstva, fokusirajući se pomnije na tamburašku glazbu na primjeru tamburaškog sastava *Prima band* te korištenje popularne glazbe na primjeru plesne grupe *M18 International*. Na temelju vlastitog terenskog istraživanja, osim glavnih aktivnosti, karakteristika i posebnosti svake glazbene scene zasebno, ocrtavam i odnos između različitih glazbenih scena i njihovih podupirućih društvenih skupina i/ili zajednica koje tvore ukupan glazbeni krajolik Kutine te raspon njihova preplitanja ili pak odijeljenosti.

Ključne riječi: glazbene scene, Kutina, *Prima band*, *M18 International*

Summary

This graduate thesis deals with the current music scenes in the city of Kutina, with the exception of church music and singer-songwriter music, focusing more closely on tambura music by looking at the tambura ensemble *Prima band* and the use of popular music on the example of the dance group *M18 International*. Based on a personally conducted field research, main activities, characteristics and peculiarities of each music scene are outlined, as well as relationship and the range of interweaving or separation between different music scenes and their supporting social groups and/or communities that form the overall musical landscape of Kutina.

Key words: music scenes, Kutina, *Prima band*, *M18 International*

SADRŽAJ:

1. Uvod	6
2. Glazbene scene u Kutini	14
3. Studija slučaja: <i>Prima band</i>	35
3.1 Analiza tijeka svadbe u provedbi <i>Prima banda</i>	47
4. Studija slučaja: <i>M18 International</i>	51
4.1 Opis priredbe Legacy	58
5. Zaključak	68
6. Literatura i izvori	72

1. Uvod

U domaćoj etnomuzikologiji rijetki su radovi posvećeni glazbi urbanih sredina, a među takvima naglasak je pretežno na povijesnim aspektima (npr. Bezić 1977; Marošević 2010 u vezi grada Karlovca). Razlog prevladavajuće usmjerenosti na seoske sredine s jedne je strane u tradicionalnom interesu za starinske i specifične lokalne izričaje (koji su se, kako se podrazumijeva, zadržali mnogo više u ruralnim nego urbanim sredinama), a s druge strane u mnogostrukosti glazbi koje različite društvene skupine i zajednice prakticiraju, s njima se identificiraju i/ili bivaju putem njih identificirane u urbanoj sredini, što donosi i problem kako ih obuhvatiti istraživanjem u njihovoj ukupnosti i adekvatno etnografski predstaviti. S istim sam se problemom suočila i koncipirajući ovo istraživanje usmjereno na glazbu grada Kutine. Odlučila sam istražiti i predstaviti sve aktualne glazbene scene u Kutini, izuzev crkvene glazbe i kantautorstva¹, pri čemu sam se dublje posvetila istraživanju dvije: tamburaške glazbe na primjeru tamburaškog sastava *Prima Band* te korištenja popularne glazbe na primjeru plesne grupe *M18 International*. Prvu glazbenu scenu sam odabrala iz razloga što sam kroz istraživanje spoznala njezinu važnost, veću rasprostranjenost i prihvaćenost u odnosu na preostale scene ne samo u Kutini, već i široj okolici. Važno je napomenuti kako sam se pri tome fokusirala na glazbovanje tamburaša na specifičnom tipu događanja: svadbama. Razlog tomu nalazi se u preferencijama tamburaških sastava općenito, a osobito *Prima banda*, da sviraju upravo na takvim događanjima, stoga sam odlučila detaljnije istražiti kako izgleda i što sve uključuje te podrazumijeva angažman jednog tamburaškog sastava tijekom svadbenog slavlja. Iako se svadbe uglavnom smatraju privatnim događajima i okupljanjima, u manjem gradu kao što je Kutina njihova događanja su od velikog značaja za djelovanje i reputaciju tamburaških sastava koji na njima sviraju. Naime, na svadbama ih tijekom cijele večeri sluša dovoljno velik broj ljudi iz grada i okolnih mjesta, koji shodno tomu neupitno stječu dojam o njihovim svirkama, a također ulaze i u određenu interakciju s njima. Drugu glazbenu scenu koju sam odabrala – djelovanje i aktivnosti plesne grupe *M18 International* – odabrala sam jer se izdvaja posebnošću među svim ostalim, a također je vrlo zastupljena i popularna. Kao takva, ona ne reprezentira samo zanimljiv i raznolik glazbeni život Kutine, već Kutinu potvrđuje i kao urbanu i naprednu cjelinu, tim više ako uzmemo u obzir činjenicu da je 2006. otvoreno Prihvatilište za tražitelje azila, a iste je godine upravo grad Kutina bio jedini grad u Hrvatskoj koji je spremno i otvorenih ruku prihvatio HIV

---

¹ Kantautorstvo sam izuzela iz istraživanja, jer sam se odlučila primarno fokusirati na glazbene scene koje podrazumijevaju aktivnosti i djelovanje glazbenih skupina/zajednica, a crkvenu glazbu zbog njezine namjene i primjene isključivo u bogoslužju, po čemu se kao takva izdvaja od ostalih glazbenih scena.

pozitivne djevojčice. U isto se doba upravo u Kutinu doselila i grupa mladih plesača iz Brazila te započela s intenzivnim okupljanjem mladih i djece zainteresiranih za ples i srodne aktivnosti, stvorivši tako glazbenu zajednicu koja aktivno djeluje već niz godina i broji mnogo članova. Također na ovome mjestu valja spomenuti i postojanje kutinske Barake, kluba alternativne glazbe smještenog na rubnom području grada, odnosno u industrijskoj zoni u neposrednoj blizini Petrokemije, koji također ukazuje na urbanost i otvorenost kutinske sredine, a posebice raznovrsnost glazbenog izričaja. Istraživanjem svih glazbenih scena u Kutini u osnovnim crtama, a zatim detaljnim uranjanjem u dvije od njih, nastojala sam uvidjeti i ocrtati odnos između različitih glazbenih scena i društvenih skupina (ili zajednica) u gradu Kutini te raspon njihova preplitanja ili pak odijeljenosti. Teorijski time ovaj rad u najvećoj mjeri crpi iz studije Ruth Finnegan (2007). Također je kao uzor poslužila i doktorska disertacija Jelke Vukobratović (2019), iako se autorica u njoj fokusirala na one glazbene prakse i glazbenike koji svojim glazbenim djelovanjem ostvaruju zaradu, što u ovome radu nije slučaj.

Traganjem za teorijskim uporištima, odnosno dosadašnjim istraživanjima glazbe Moslavine, a zatim specifičnije i same Kutine, zamijetila sam kako je prvenstveni fokus bio na tradicijskoj, odnosno folklornoj glazbi Moslavine, u čemu se svojim radovima najviše istaknula etnologinja Slavica Moslavac, obuhvativši i pojedine aspekte glazbene prakse u gradu Kutini. Sasvim suprotno od folklorne, 2021. izdana je knjiga o alternativnoj glazbi u Kutini čije je središte odvijanja kulturna Baraka. Autor je Branko Kranjčević, entuzijast i ljubitelj alternativne glazbe. Ipak, ne postoji rad fokusiran na samu Kutinu kao glazbeno središte u kojem supostoje različite glazbene prakse, odnosno scene, bilo zasebno, bilo uz međusobna prepletanja. Upravo iz takva stanja istraživanja, interesa za glazbeni život Kutine i osobne povezanosti s ovim gradom proizašla je ideja za ovaj rad čiji je cilj obuhvatiti, istražiti i interpretirati različite glazbene scene i njihove podupiruće društvene skupine i/ili zajednice koje tvore ukupan glazbeni krajolik Kutine, čineći je uistinu zanimljivom glazbenom i društvenom urbanom sredinom.

U metodološkom pogledu, ovaj se rad temelji na intervjuima s glavnim akterima glazbenog sastava *Prima band* i plesne skupine *M18 International* te drugim predstavnicima postojećih glazbenih scena u Kutini, s jedne strane, te na vlastitim zapažanjima pri promatranju i sudjelovanju u raznolikim tipovima događanja, od pokusa, preko nastupa, do različitih prigoda neformalnog muziciranja, s druge strane. Osim na glazbene aspekte, fokusirala sam se i na organizacijske i financijske aspekte, društvene uloge i odnos glazbe i identiteta, na osobne priče, pozadine i iskustva različitih aktera supostojećih glazbenih scena

u Kutini. Intervjuirala sam ukupno devet kazivača od kojih su njih četvero – Thiago, Petra, Micaelly i Gustavo članovi plesne skupine *M18 International*, dok su ostalih petero – Dragana, Stjepan, Božo, Davor i jedan kazivač koji je izrazio želju ostati anonimn – pojedinačno predstavnici svake od aktualnih glazbenih scena u Kutini. Svi su intervjui bili polustrukturirani, od kojih sam njih pet ostvarila uživo, četiri preko video poziva i jedan u kombinaciji susreta uživo s naknadnim dopisivanjem putem *Facebook Messengera*. Iako sam prvotno bila dosta nervozna zbog dogovaranja intervjua putem video poziva, smatrajući kako će cijeli razgovor biti pomalo neugodan s obzirom na to da između mene i mojih sugovornika ne postoji nikakvo poznanstvo te da će zbog toga oni biti suzdržani, moram priznati kako sam ostala ugodno iznenađena našim video susretima koji su, baš naprotiv mojem očekivanju, bili opušteni i prirodni, a sugovornici su bili zainteresirani i raspoloženi za razgovor. Osim toga, video poziv je svima u potpunosti odgovarao, dijelom zbog prirode vremena obilježenog pandemijom korona virusa, ali i zbog jednostavnijeg ostvarivanja intervjua u komforu vlastitog doma. Nadalje, valja napomenuti kako sam se osim etnografskih metoda intervjuiranja, promatranja i sudjelovanja, u pisanju ovog rada oslonila i na analizu diskursa, odnosno iščitavanje i pregledavanje službenih stranica, ali i ostalog medijskog sadržaja u vezi istraživanih glazbenih i glazbenoplesnih skupina, kao i samog grada Kutine.

***

S obzirom na to da se predstavljajući glazbeni život Kutine u radu prvenstveno koristim terminom glazbene scene, valjalo bi se osvrnuti na ovaj pojam i njegovu uporabu u literaturi. Pojam (glazbene) scene u akademskom diskursu prvi je obrazložio i sustavno koristio Will Straw (1991) opisujući glazbenu scenu kao kulturni prostor u kojem supostoji niz glazbenih praksi određenih diferencijacijom te razvojem lokalnih glazbenih posebnosti u međusobnoj interakciji. Na Strawa su se nadovezali brojni autori koristeći pojam scene u svojim radovima, pa tako i u Hrvatskoj Krnić i Perasović (2016). Kako navodi Andy Bennett (2004), mnogi glazbenici i glazbeni kritičari dugo su koristili pojam scene kako bi opisali grupe glazbenika, organizatora, fanova, itd. koji su odrasli uz specifične glazbene žanrove. Ta svakodnevna upotreba ovoga pojma podrazumijevala je specifično lokalno okruženje, obično grad ili gradski kvart, u kojem su nastajali specifični glazbeni stilovi, ili su bili preuzeti i lokalno promijenjeni, odnosno prilagođeni. Termin scena prvotno se koristio uglavnom samo u novinama, časopisima i sličnoj (glazbenoj) popularnoj literaturi, da bi od ranih 1990-ih sve

više dobivao na važnosti i u akademskoj sferi koristeći se kao model za znanstvena istraživanja produkcije, izvedbe i recepcije popularne glazbe. Takav je razvoj djelomice proizašao iz kritike i odbacivanja dotadašnjih teorijskih okvira korištenih u istraživanju glazbe, ali i poticajem utjecajne studije Howarda S. Beckera o „svjetovima umjetnosti“ (*art worlds*) i kulturnoj industriji (Bennett 2004: 223).

Pojmovi koji su se dugo vremena koristili u akademskom diskursu kao svojevrsne preteče terminu scene, kojima se nastojala opisati i objasniti važnost glazbe u kontekstu svakodnevnog života, bili su zajednica (*community*) i subkultura. Prvi od njih podrazumijevao je lokalnu glazbu koja djeluje kao sredstvo kojim se pojedinci mogu smjestiti unutar određenog grada, mjesta ili regije, odnosno zajedničku povezanost s lokalno stvorenim glazbenim stilom koji postaje metaforom ili simbolom zajednice, sredstvom pomoću kojeg ljudi stvaraju osjećaj zajedništva i pripadnosti kroz određeno premrežavanje (*juxtaposition*) glazbe, identiteta i mjesta (ibid.: 224). Pojam zajednice u glazbenom kontekstu teško je mogao izmaknuti razumijevanju zajednice kao romantičnog konstrukta, onoga u kojem je glazba postavljena kao “način života” i osnova za zajednicu. Kao primjer tomu Bennett navodi hipijevski pokret kasnih 1960-ih u kojem se osjećaj zajedništva izgrađivao na bazi predanosti političkoj rock glazbi koja bi imala biti izvorom za društvene promjene. Što se pak tiče pojma subkulture, on sam po sebi upućuje na postojanje određene (središnje, službene) kulture od koje subkultura odstupa. U literaturi termin subkulture prvotno se počeo koristiti u kontekstu predstavljanja i opisivanja britanskih kulturnih grupa mladih, kao što su *teddy boys*, *modsi* i *punker*i. Nailazio je i na česte kritike, ponajprije zato što upućuje na pravocrtan odnos između specifičnih aspekata poslijeratnih stilova glazbe i klasne pozadine onih koji određeni stil usvajaju (ibid.: 225).

Kay Kaufman Shelemay (2011) u svome se radu, pak, fokusirala na pojam zajednice, povijesno razmatrajući njegovu uporabu od pojave termina u akademskom diskursu i pozivajući se na radove iz različitih područja humanističkih znanosti.² Kao i Bennett, navodi potrebu koja se pojavila 1990-ih za iznalaženjem alternative pojmu (glazbene) zajednice, koji se doimao preuskim i ograničavajućim, te opisuje pojmove subkulture, svjetova umjetnosti, glazbene putanje (*musical pathways*) i glazbene scene, među kojima ovaj posljednji ističe kao najbolje prihvaćen i najviše korišten. Kao i drugi autori, u predstavljanju scene poziva se na

---

² Raspravljajući o pojmu zajednice koji se u literaturi u novije vrijeme sve više zamjenjivao drugim terminima, autorica donosi svoju definiciju pojma zajednice i zalaže se za daljnju njegovu uporabu u znanstvenim istraživanjima i rezultirajućim radovima. Pritom vjerojatno nije slučajno da je i jedina etnomuzikologinja među navedenim autorima.

Strawa koji je prvi iznio definiciju i opis scene u ovom kontekstu. Prema Kaufman Shelemay (2011: 362), Straw je termin zajednice smatrao previše vezanim uz koncept prostora i određene nacije. Također, njegov opis scene upućuje na mnogo širi niz društvenih odnosa od onih koji se razmatraju u kontekstu subkulture. Prema njemu, pripadanje nekoj sceni nije nužno određeno klasnom, rodnom ili etničkom pripadnošću, iako može biti. Scena nudi mogućnost istraživanja glazbenog života u njegovim brojnim oblicima, i produkcijskim i potrošačkim, te različitim, često lokalno specifičnim načinima koji se međusobno prepliću (prema Bennett 2004: 226). U svome radu "Cultural Scenes", Straw navodi kako scena označava određenu skupinu društvenih i kulturnih aktivnosti bez specificiranja prirode granica koje ih okružuju. Scene se mogu razlikovati prema lokaciji, vrsti kulturne produkcije (kao primjer navodi određeni glazbeni stil) ili društvenoj aktivnosti oko koje se određena scena oblikuje (Straw 2004: 412). Također se mogu promatrati kao dio gradske kulture, a može ih se smatrati i jednom od gradskih (društvenih) infrastruktura (ibid.: 413). Bennett u dva svoja rada iz 2004. godine („Consolidating the Music Scene Perspectives“ i „Music Scenes: Local, Translocal, and Virtual“, drugi u koautorstvu s Richardom Petersonom) navodi kako se glazbene scene ugrubo mogu podijeliti u tri kategorije: lokalne, translokalne i virtualne scene. Kako upućuju i sami nazivi, lokalne scene jesu one nastale i vezane uz određenu lokalnu sredinu, translokalne se odnose na više različitih lokalnih scena okupljenih oko specifične vrste glazbe i načina života, dok se virtualne strukturiraju putem interneta, neovisne o fizičkom okupljanju na određenoj lokaciji (Bennett i Peterson 2004: 6–7). Sve navedene istaknute elemente u razumijevanju glazbene scene i srodnih pojmova primjenjujem i propitujem u daljnjim poglavljima ovoga rada.

***

Prije nego detaljno uronimo u glazbeni život Kutine, svakako bi valjalo i samu Kutinu ukratko predstaviti kao grad u današnjem času kako bismo stekli dojam o kakvoj je sredini riječ i kontekstualizirani glazbeni život koji se u njoj odvija. Kutina je grad u Sisačko-moslavačkoj županiji koji je ujedno industrijsko, trgovačko i administrativno središte Moslavine. Na početku 20. stoljeća imala je samo 1903 stanovnika, a vrhunac broja stanovnika dosegla je 1991. godine s ukupno 14992 stanovnika, dok danas broji 12224 stanovnika, a s ostalim naseljima koji pod nju pripadaju 19975 stanovnika. U zadnjih desetak godina došlo je do pada broja stanovnika,¹ i to možda najznačajnijeg do sada, što zapravo i ne

iznenađuje ako uzmemo u obzir pad broja stanovnika na razini cijele države. Na ovome području živi više nacionalnih manjina od kojih su najbrojniji Srbi (preko 1000), zatim Romi (oko 300), Česi (oko 300), Albanci (oko 100), Talijani (oko 80), Slovaci (oko 70), Bošnjaci (oko 70) i Mađari (oko 40).² Na popisu stanovništva zabilježeno je još nekoliko manjina, ali svega po nekoliko pripadnika. Što se tiče kretanja stanovništva, na popisu stanovništva iz 2011. godine zabilježeno je kako u Kutini od rođenja u istom naselju stanuje 11338 stanovnika, dok se 3097 doselilo iz drugog naselja istog grada, 1952 iz drugog naselja iste županije te 3612 iz druge županije s područja Hrvatske. Iz inozemstva se doselilo ukupno 2744 stanovnika, od kojih je njih 1430 porijeklom iz Bosne i Hercegovine, 812 iz Njemačke, 151 iz Srbije, 55 iz Slovenije, 43 s Kosova i 253 iz ostalih zemalja.³

Tvrtka u kojoj je zaposleno najviše stanovnika Grada Kutine je Petrokemija d.d. – tvornica umjetnih gnojiva, po kojoj je Kutina kao grad mnogima i poznata i kao takva predstavlja glavni dio njezine privrede. Začetci Petrokemije sežu u 1968. od kada se neprekidno sve do danas proizvode mineralna gnojiva. Prvotno je nosila naziv INA – Tvornica petrokemijskih gnojiva, i tada je bila među deset najvećih tvornica umjetnih gnojiva u cijelome svijetu. Iduća tri desetljeća djelovala je u sustavu INA-e pod nazivom INA – Petrokemija sve do kasnih 1990-ih kada je došlo do privatizacije tvrtke. Godine 1998. preimenovana je u Petrokemija d.d. kako se naziva i danas. Broj radnika se kroz sve ove godine mijenjao, što je ovisilo o razvoju tvornice, izgradnji novih postrojenja, ali i tehnološkom napretku. Danas je u njoj zaposleno ukupno 1232 zaposlenika. Petrokemija d.d. važan je strateški oslonac domaćoj poljoprivredi, ali i poljoprivredi susjednih država (Slovenija, Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora) te ukupno izvozi u 20-ak zemalja svijeta.⁴ Važnost Petrokemije u Kutini može se uvidjeti i pregledavanjem i iščitavanjem lokalnih vijesti sa službene stranice Grada Kutine gdje se između ostalog redovito objavljuju obavijesti o svim aktivnostima i radu postrojenja tvornice. Osim Petrokemije, od privrede se u Kutini još ističe i tvrtka SELK d.d. osnovana 1976. godine koja proizvodi niz visoko razvijenih elektroničkih komponenti sukladno zahtjevima globalnog tržišta. Danas broji više od 800 zaposlenika među kojima je 10% inženjera koji se bave osmišljavanjem i kreiranjem novih tehnologija i najsuvremenijoj proizvodnji na tržištu.⁵ Također je bitno spomenuti kako osim Petrokemije i Selka postoji i aktivno djeluje još niz srednjih i malih poduzeća što

---

³ https://www.dzs.hr/hrv/censuses/census2011/results/htm/h01_01_38/h01_01_38_zup03.html (datum pristupa: 1. 2. 2022.)

⁴ <https://petrokemija.hr/> (datum pristupa: 2. 2. 2022.)

⁵ <https://selk.hr/> (datum pristupa: 2. 2. 2022.)

Kutinu doista potvrđuje kao najrazvijeniji dio Moslavine, odnosno čini ju njezinim industrijskim i trgovačkim središtem.

Predstavljajući grad neizostavno je osvrnuti se i na aktualnu političku scenu koja ga u ovome času oblikuje. Sadašnji gradonačelnik Kutine je Zlatko Babić koji je prvi put za gradonačelnika Kutine izabran na lokalnim izborima 2017. godine, a također je osvojio i drugi mandat 2021.⁶ Na lokalnim izborima 2021. godine drugi mandat osvojio je unutar koalicije pod nazivom Svi zajedno za Kutinu, koju sačinjavaju HDZ, HSLS, HNS, HSU, uz promidžbu i izlaganje izbornog programa koji uključuje izgradnju novog dječjeg vrtića, besplatne vrtiće od rujna 2021. godine, besplatan produženi boravak nižih razreda u osnovnim školama, besplatan prijevoz i topli obrok srednjoškolcima, novu menzu u srednjoj Tehničkoj školi, bespovratnu pomoć za poduzetnike u visini do 50 tisuća kuna, postupnu organizaciju škole u jednoj smjeni, postupno ukidanje prireza za 3% godišnje do nule za sljedeće četiri godine, izgradnju doma za umirovljenike, a u suradnji s državnim tvrtkama HC, HŽ i HV nastavak izgradnje obilaznice Kutina, drugi kolosijek pruge Dugo Selo-Kutina, te akumulacijsko jezero Polojak.⁷ Nažalost, pitanje je što će se od obećanja iz ovog predizbornog programa ostvariti, osobito ako uzmemo u obzir uhićenje samog gradonačelnika Kutine, kao i donedavnog predsjednika Gradskog vijeća Davora Kljakića te nezavisnih vijećnika Dražena Kindermana i Darka Koloseka. Tako je, pretpostavljam, široj javnosti gradonačelnik Kutine najvjerojatnije poznat prvenstveno iz vijesti o korupciji u kutinskoj gradskoj vlasti, konkretno na primjeru zapošljavanja u poduzeću Eko Moslavina koju je prijavila i javno obznanila tadašnja direktorica Andrijana Cvrtila, o čemu smo imali prilike čitati i slušati u drugoj polovici 2021., ali nastavno i u 2022. godini kada je Babić i uhićen. Njegovo ulogu i dužnost gradonačelnika grada Kutine preuzela je dogradonačelnica Ivana Grdić.

Kulturnom razvoju grada Kutine primarno pridonose institucije kao što su Pučko otvoreno učilište Kutina, Muzej Moslavine te Knjižnica i čitaonica Kutina. Pučko otvoreno učilište Kutina je kulturno-obrazovna ustanova čiji začeci sežu u 1952. godinu kada se nazivala Narodno sveučilište Kutina, a bila je sekcija RKUD-a "Ivo Perković". Kao samostalna institucija registrirana je 1962. godine kada je i postala kulturno-prosvjetnom organizacijom šireg značaja. Godine 1997. mijenja naziv u Pučko otvoreno učilište Kutina koje nosi i danas (Pasarić 2002: 510). Osim što njeguje filmsku, glazbenu i scensku kulturu među koje spadaju događaji kao što su kino predstave, kazališne predstave, koncerti, smotre,

---

⁶ <https://gradonacelnik.hr/gradonacelnici/zlatko-babic/> (datum pristupa: 22. 1. 2022.)

⁷ <https://www.facebook.com/KuTina.HR/posts/3881212528600133> (datum pristupa: 22. 1. 2022.)

festivali, izložbe i sl., POU Kutina obavlja obrazovnu djelatnost kojom provodi mnoštvo verificiranih programa osposobljavanja, a također i više različitih programa usavršavanja iz raznih sektora djelatnosti. Uz navedeno još provodi i dva verificirana programa učenja stranih jezika – engleskog i njemačkog, te jedan program izobrazbe o sigurnom rukovanju pesticidima.

Kulturni život u Kutini, osobito onaj glazbeni, najviše je vezan upravo za Pučko otvoreno učilište. Tako primjerice, osim što je tijekom 2021. godine ukupno održano 242 projekcija filmova, izvedeno 26 predstava, održano je i 9 koncerata klasične glazbe; nastupili su *Zagrebački gudački kvartet*, *Gudački kvartet Sebastian*, *Zagrebački tamburaški kvartet*, *duo Peljhan – Elezović*, *Trio Solenza*, *Roter Igel Trio* i *Ansambl Responsorium*. Svi navedeni koncerti sufinancirani su sredstvima Ministarstva kulture i medija. Osim njih, održani su i koncerti grupa *Los Kozmos* te *Sentence*, *Kiper* i *Duo* u sklopu projekta FANI.⁸ Tako je za promicanje glazbene umjetnosti za odrasle u gradu Kutini zaslužno i odgovorno upravo Pučko otvoreno učilište. U njemu se također redovno godinama održavaju koncerti i javni satovi učenika Osnovne glazbene škole Borisa Papandopula. Važno je spomenuti kako je Glazbena škola dugi niz godina bila sastavni dio POU-a, još od 1952. pa sve do 2012. godine od kada je počela djelovati kao samostalna institucija.

Muzej Moslavine Kutina kompleksna je muzejska ustanova kao takva osnovana 1960. godine. Bavi se prikupljanjem, obradom, prezentacijom i publiciranjem kulturno-povijesne baštine područja Moslavine, dijela hrvatske Posavine i zapadne Slavonije. Sastoji se od četiri odjela: galerijskog, kulturno-povijesnog, arheološkog i etnografskog. Smješten je u nekadašnjem Erdődyjevom ljetnom dvorcu, sagrađenom u 18. stoljeću, a nadograđenom krajem 19. stoljeća, dok se galerija proteže i na drugu zgradu, tj. palaču obitelji Ausch iz razdoblja historicizma. Muzej obavlja i edukativnu djelatnost za sve zainteresirane, što ostvaruje kroz organiziranje radionica, predavanja i seminara razne tematike, a također i ljetne škole hrvatskog folklor.⁹ Za istraživanje i dokumentiranje, ali i očuvanje tradicijske glazbe na području Moslavine značajna je uloga i rad etnologinje Slavice Moslavac koja je u Muzeju Moslavine djelovala niz godina kao kustosica Etnografskog odjela, a dugo vremena i kao ravnateljica Muzeja (1991.–1995., 2001.–2016.).¹⁰ Tradicijska glazba šire Moslavine samo je jedan od mnogih interesa njezinog profesionalnog angažmana; bavila se i izučavanjem narodnog ruha, tradicijskih obreda i običaja, arhitekture, dječjih igara i igrački, i

⁸ <https://pou-kutina.hr/> (datum pristupa: 4. 2. 2022.)

⁹ <https://www.muzej-moslavine.hr/> (datum pristupa: 4. 2. 2022.)

¹⁰ <https://mdc.hr/hr/mdc/zbirke-fondovi/arhiv/personalni-arhiv-zasluznih-muzealaca/Moslavac-Slavica,173.html> (datum pristupa: 4. 2. 2022.)

sl., što su i teme brojnih njezinih publikacija (članaka, kataloga izložbi, zbirki i dr.). Najznačajnije je njezino djelo pod nazivom *Etnografski zapisi po Moslavini i širem zavičaju*, izdano 2021. godine povodom obilježavanja 40 godina rada i odlaska u mirovinu početkom 2022. godine. U njemu je autorica obuhvatila i obradila niz tema poput prethodno navedenih, koje pokrivaju brojne aspekata života u Moslavini i okolnim područjima.

Kulturni život jednog grada svakako se ne može u potpunosti ostvariti ukoliko nije financijski potkovan, stoga vrijedi promotriti i novčana izdvajanja grada za kulturu. Tako su primjerice za javne potrebe u kulturi za 2021. godinu gradskim proračunom izdvojena novčana sredstva u ukupnom iznosu od 7.728.000 kuna (od ukupnog iznosa gradskog proračuna koji iznosi 146.962.922,60 kuna). Za očuvanje kulturne baštine Muzeja Moslavine Kutina izdvojeno je ukupno 2.096.000 kuna od kojih je 65.000 namijenjeno za izložbenu djelatnost, 92.000 za izdavačku djelatnost te 30.000 za istraživačku djelatnost. Nadalje, za Pučko otvoreno učilište Kutina ukupno je izdvojeno 2.359.000 kuna, od kojih je 535.000 namijenjeno za glazbeno-scensku, filmsku i obrazovnu djelatnost. Za Knjižnicu i čitaonicu Kutina izdvojeno je 1.413.000 kuna, od kojih je 170.000 namijenjeno za nabavu knjižne i neknjižne građe. Za javne priredbe unutar sve tri navedene kulturne ustanove izdvojeno je ukupno 300.000 kuna.¹¹ Najveći udio novca za svaku od ustanova utrošen je na rashode za zaposlene, a potom na materijalne i financijske rashode.

2. Glazbene scene u Kutini

Iako malen, grad Kutina ima bogat glazbeni život u kojemu supostoji nekoliko različitih glazbenih scena. U grubo se one mogu smjestiti pod tradicijsku, klasičnu i popularnu glazbu. Uostalom, vodeći se tom uvriježenom podjelom glazbenih područja, o ukupnosti glazbe u Kutini promišljaju i moji sugovornici. Namjera mi je u ovome poglavlju ocrtati osnovne karakteristike i težnje glazbenika aktivnih u svakom od navedenih područja i glazbenih scena koje ih čine, kao i odnose među različitim područjima i scenama. Potom ću se u narednim poglavljima koncentrirati na studije slučaja tamburaškog sastava *Prima band* i plesne skupine *M18 International*, te zaključiti rad komentiranjem i propitivanjem odnosa među različitim glazbenim scenama u Kutini, napose pitanjem njihovih odijeljenih ili pak prepletenih putanja, aktera, prigoda i konteksta muziciranja, propitujući time ujedno i sam pojam glazbene scene.

---

¹¹ https://www.kutina.hr/Portals/0/_2021/_Sluzbeno/01/2020Proracun2021.pdf (datum pristupa: 20. 1. 2022.)

Na području tradicijske glazbe prvenstveno je riječ o aktivnostima kulturno-umjetničkih društava *Moslavina* i *Ivančice* te vokalnog ansambla *Rusalke*, a djelomično i ostalih dvaju kutinskih vokalnih sastava *Dunje* i *SiDone*, te naposljetku i zbora Udruge umirovljenika grada Kutine (iako potonji nije javno eksponiran kao ostali niti je u toj mjeri aktivan). Scenu klasične glazbe svojom djelatnošću i aktivnostima kreiraju učitelji i učenici Glazbene škole Borisa Papandopula, dok u svijetu popularne glazbe nailazimo na više zasebnih scena čiji su glavni akteri pretežito vokalno-instrumentalni sastavi, kao što je to i u primjeru *Prima banda*, ali i samostalni izvođači, odnosno DJ-evi. Do izražaja dolazi scena tamburaške glazbe i narodnjaka kao najrasprostranjenija scena popularne glazbe u Kutini, dok, prema iskazima većine mojih sugovornika, najizrazitije joj je suprotstavljena scena alternativne glazbe koja obuhvaća elektroničku glazbu, punk, hip-hop i rap glazbu. Dobro su zastupljeni i cover bandovi, među kojima postoje razlike s obzirom na repertoar i pristup repertoaru koji izvode, prigode i ciljeve svojega rada. U kategoriji popularne glazbe, no odvojeno od svih prethodno navedenih, ističe se međunarodna plesna skupina pod nazivom *M18 International* koja tvori zaseban i također vrlo bitan segment glazbenog života te uz sve prethodno navedene potvrđuje raznolikost i heterogenost glazbenog života u Kutini.

Osim glavnih aktivnosti, djelovanja i karakteristika svake kutinske glazbene scene zasebno, interesirala me njihova međusobna povezanost ili pak odijeljenost. Tako sam istraživanje produbila polustrukturiranim intervjuima sa šest sugovornika koji pripadaju različitim glazbenim scenama. Sa svakim od njih sam razgovarala o pojedinostima i posebnostima glazbene scene u kojoj on ili ona ponaosob aktivno sudjeluju, ali i o drugim postojećim scenama čime sam htjela doznati s kojima su uopće upoznati, u kojoj mjeri te kakav je njihov međusobni odnos. Sugovornici su mi bili Stjepan Petravić, član tamburaškog sastava *Prima band*, Božo Damjanović, član punk benda *Tačke*, Petra Majstorović, članica plesne skupine *M18 International*, Dragana Obradović, voditeljica plesne skupine KUD-a *Ivančice*, Davor Habazin, član cover benda *Kutinski glazbeni sindikat*, te jedan nastavnik iz OGŠ Borisa Papandopula koji je želio ostati anonimn.

***

Folklorna glazbena scena u Kutini postoji već desetljećima i smatra se ključnim dijelom kulture grada i Moslavine općenito. Kulturno-umjetničko društvo *Moslavina* osnovano je još 1946. pod tadašnjim nazivom *Ivo Perković*, a od 1992. godine djeluje pod nazivom koji i

danas nosi, dok su folklorna i tamburaška sekcija osnovane 1974. godine. Društvo je tijekom godina svojom djelatnošću bitno doprinijelo razvoju glazbenog i kazališnog amaterizma, te samim time značajno obogatilo kulturu ne samo u gradu Kutini, već u cijelom kutinskom kraju.¹² KUD *Moslavina* danas okuplja više od 60 aktivnih članova čije se aktivnosti odvijaju u nekoliko sekcija: reprezentativnom folklornom ansamblu, tamburaškom orkestru podijeljenom u sekciju dječjeg uzrasta te sekciju mladenačkog uzrasta i odraslih, zatim dvama dječjim folklornim ansamblima – jednim s djecom mlađeg, a drugim starijeg uzrasta, te u rekreativnoj folklornoj sekciji. KUD *Moslavina* godinama je bio glavni organizator Smotre folklora Moslavine koja se održava svake godine pri Pučkom otvorenom učilištu u Kutini. Osim na Smotri, također sudjeluje i na mnogobrojnim drugim lokalnim priredbama. Ostvario je brojne nastupe po cijeloj Hrvatskoj i u inozemstvu.² Repertoar reprezentativnog folklornog ansambla na prvom mjestu obuhvaća pjesme i plesove moslavačkog kraja, a zatim i drugih hrvatskih regija. Neke od pjesama i plesova moslavačkog kraja koje godinama njeguju jesu „O jabuko crveniko“, „Na Ilovoj tvoj vodi“, „Pokreni se moje kolo malo“, moslavačka polka i moslavački drmeš. Kako se navodi na njihovoj internetskoj stranici, riječ je o koreografiranom folkloru koji se temelji na izvornim narodnim običajima, pjesmi, plesu i svirci hrvatskog folklornog područja.¹³ Dugogodišnji voditelj reprezentativnog folklornog ansambla je Tihomir Krmek, dok tamburaški orkestar predvodi Mate Vincetić. Tamburaške sekcije neraskidivi su dio folklornih i glavna im je svrha instrumentalna pratnja. Probe ansambala i sekcija odvijaju se jednom tjedno, pri čemu tamburaši i reprezentativni folklorni ansambl imaju zajedničke probe, s izuzetkom dječje tamburaške sekcije koja probe održava dvaput tjedno zbog zahtjevnosti svladavanja i stjecanja vještina sviranja određenih instrumenata, osobito kod djece koja se s njima tek tamo po prvi puta susreću. Uz to potrebno je svladati i umijeće skupnoga muziciranja. Probe cijelog KUD-a održavaju se u sporednoj dvorani, a generalne – kao i sami nastupi – u glavnoj, tzv. kino dvorani Pučkog otvorenog učilišta Kutina, poznatoj još i pod nazivom dvorana Doma kulture. Posjećenost Smotre svake je godine velika, a publiku uglavnom čine ljudi starije i srednje životne dobi. Svoju naklonost, pa i oduševljenost narodnim pjesmama i plesovima pokazuju pljeskanjem i veselim uzvicima za vrijeme izvođenja folklornog programa.

---

¹² <http://www.moslavina.hr/hr/povijest.html> (datum pristupa: 25. 1. 2022.)

¹³ http://www.moslavina.hr/hr/fa_rep_onama.html (datum pristupa: 25. 1. 2022.)

Osim folklornih i tamburaških sekcija, pri društvu unazad trinaest godina djeluje i vokalna skupina *Dunje*¹⁴ (u jednom se razdoblju nazivala *Kutinske dunje*). Obuhvaća desetak pjevačica od kojih je većina u sastavu od samog osnutka skupine. Dosad su promijenile nekoliko voditelja, a trenutno ih predvodi Tomislav Brajdić. Osim narodnih pjesama podrijetlom iz raznih hrvatskih krajeva, *Dunje* njeguju i starogradske i domoljubne pjesme, često u troglasnoj obradi njihovog voditelja. Na repertoaru imaju i duhovne te umjetničke pjesme hrvatskih, ali i stranih autora koje je orkestralno obradio Jasenko Horvat, kutinski kantautor. Pjesme izvode *a cappella* ili uz instrumentalnu pratnju tamburaškog orkestra KUD-a kojem pripadaju. Kao i folklorni ansambl, mogu se pohvaliti brojnim nastupima na području cijele Hrvatske, a nešto rjeđe i u inozemstvu. Njihova predanost i trud rezultirali su 2001. godine dvama snimljenim albumima od kojih se prvi sastoji od pjesama različite tematike, a drugi je u potpunosti posvećen Božiću.¹⁵ Zadnjih godina *Dunje* su manje aktivne i rjeđe odlaze na gostovanja izvan Kutine, no svake godine organiziraju samostalni koncert na kojem običavaju ugostiti i nekoliko drugih vokalnih ansambala. Ti se koncerti, kao i smotre folkloru, tradicionalno održavaju u dvorani Doma kulture. Dvorana na njihovim koncertima uvijek biva popunjena, a publiku pretežito čine ljudi srednje i starije dobi kao što je slučaj i na folklornim smotrama.

U Kutini samostalno djeluje i KUD *Ivančice* koje je posebno jer je riječ o dječjem društvu. Godine 1995. osnovala ga je Katica Tomac, koja je godinama bila i voditeljica društva, dok danas obnaša dužnost predsjednice. Društvo djeluje u nekoliko sekcija: tri plesne, dvije tamburaške i jednoj manjoj vokalnoj. Folklorna aktivnost onih najmlađih do izražaja dolazi kroz dječje pjesme i igre, s ili bez instrumentalne pratnje. Usmjereni su, dakle, specifičnom dječjem izričaju, dok se repertoarno oslanjaju na folklornu građu napose moslavačkog, ali i slavonskog, posavskog, međimurskog i podravskog kraja. Osim u Kutini i ostatku Moslavine, *Ivančice* su do sada nastupale u raznim dijelovima Hrvatske, ali i drugim zemljama – Italiji, Češkoj, Poljskoj, Francuskoj, Sloveniji, Mađarskoj, Rumunjskoj, Makedoniji, Srbiji, pa čak i Portugalu. Naredna posebnost ovog KUD-a jest u tome što je organizator Festivala dječjeg folkloru Hrvatske, središnje takve manifestacije u Hrvatskoj, koja je, osim toga, natjecateljskog karaktera, za razliku od općeg revijalnog karaktera smotri folkloru u Hrvatskoj. I same *Ivančice* su na Festivalu nekoliko puta osvojile zlatne i druge medalje. Ovaj je festival značajan jer je pridonio razvoju dječjeg folkloru u cijeloj

---

¹⁴ https://web.facebook.com/people/%C5%BDVA-Kutinske-dunje/100070000801761/?_rdc=1&_rdr (datum pristupa: 25. 1. 2022.)

¹⁵ <http://www.moslavina.hr/hr/vokal.html> (datum pristupa: 25. 1. 2022.)

Hrvatskoj.¹⁶ Uobičajeno se održava u velikoj dvorani Pučkog otvorenog učilišta Kutina. Prilikom odvijanja Festivala, sva mjesta u dvorani bivaju popunjena, a dio publike čak mora i stajati. Publiku čine ljudi različite dobi, no prisustvujući na nekoliko njih uočavam kako većinu čine roditelji, djedovi i bake djece koja nastupaju. Među publikom cirkuliraju i sama djeca koja sudjeluju na ovoj manifestaciji na način da prije i nakon svojeg nastupa iz publike promatraju nastupe drugih folklornih skupina (i s njima se uspoređuju). Publika je uvijek dobro raspoložena i često pljeskanjem poprati ritam pjesama i plesova brzog tempa i vedrog ugođaja, čime dodatno razveseljava mlade folklorashe i folklorasice, a također i postiže opuštenu i veselu atmosferu. Njoj svakako pridonosi i blagi žamor djece sudionika koja konstantno cirkuliraju kroz cijelu dvoranu. Osim po Festivalu, voditeljica Dragana Obradović kao posebnost ovog KUD-a ističe školovanost predsjednice i voditelja svih sekcija – plesnih, pjevačke i tamburaške:

Mi smo dosta orijentirani prema nekome tko je više-manje školovan. Recimo ja, tako i Ružica [Ružica Barlović, voditeljica dječje sekcije], mi smo obadvije položile dječji folklor, to je znači, ide se semestralno četiri puta na te folklorne seminare i položili smo pedagoške predmete da bi uopće mogli vodit djecu. Tako da smo mi, recimo, mi baš imamo na neki način certifikat da vodimo to. I onda smo mi to položile i ja sam išla za odrasle, to je Ljetna škola hrvatskog folkloru koju organizira Matica iseljenika i onda svake godine se uči dio folkloru unutar Hrvatske i to je kao školovanje za nas voditelje. Tako je i naš trenutni voditelj tamburaša išao na školu folkloru, a ne samo sviranje. Do sada je to bio Damir Kralj, sad smo u potrazi za nekim drugim, jer on više neće moć' sudjelovati. (D. Obradović, u razgovoru s autoricom, 9. kolovoza 2021.)

Osim KUD-ova, tradicijsku glazbu aktivno i dugi niz godina njeguje i ženska vokalna skupina *Rusalke*¹⁷ koja se po njegovanju isključivo ovakve vrste glazbe posebno ističe među ostalim kutinskim vokalnim ansamblima. *Rusalke* su osnovane 2012. godine i trenutno broje šest pjevačica od kojih je jedna, Lana Moslavac, ujedno i sviračica na tradicijskim glazbalima, a predvodi ih etnologinja Slavica Moslavac. Glavni cilj ove pjevačke skupine jest očuvanje i predstavljanje tradicijske glazbene baštine moslavačkog i šireg zavičaja – slavonskog, bilogorskog, posavskog i banovinskog. *Rusalke* se mogu pohvaliti sudjelovanjem na mnogobrojnim koncertima i različitim prigodama u većini hrvatskih županija.¹⁸ Stručno znanje i iskustvo izvođenja tradicijskih pjesama potaklo je Slavicu Moslavac i njezinu kćerku

---

¹⁶ <http://kud-ivancice.hr/> (datum pristupa: 27. 1. 2022.)

¹⁷ https://web.facebook.com/rusalke.kutina?_rdc=1&_rdr (datum pristupa: 28. 1. 2022.)

¹⁸ <http://selo.hr/vokalna-skupina-rusalke/> (datum pristupa: 28. 1. 2022.)

Lanu Moslavac da izdaju pjesmaricu koja simbolično nosi naziv *Ćeri mila*, preuzet iz početnog stiha jedne tradicijske moslavačke pjesme (Moslavac i Moslavac 2018). Riječ je o zbirci pjesama i plesova s područja Moslavine i Hrvatske Posavine koji su nastali i izvodili se tijekom 19. i 20. stoljeća, a neki se izvode i u današnje vrijeme. Sukladno i ukupnom radu *Rusalki*, glavna ideja skupljanja i zapisivanja svih ovih pjesama jest njihovo trajno bilježenje kako bi ih mogli nastaviti njegovati budući naraštaji. Pjesmarica sadrži sedamdesetak zapisa, uz razne crteže i vinjete, tridesetak fotografija tradicijskih glazbala, svirača i članica same vokalne skupine *Rusalke*. Također sadržava kinetografske zapise plesova koje je napravio etnokoreolog Goran Knežević.

Uz *Rusalke* i *Dunje* u Kutini nailazimo na još jedan ženski vokalni ansambl – *SiDone*¹⁹. Tradicijske pjesme čine samo jedan, i to manji segment njihovog širokog i raznolikog repertoara na kojemu se većim dijelom nalaze klasična vokalna djela te suvremene popularne i klapske pjesme. Također je bitno napomenuti kako repertoar *SiDona* čine pjesme iz različitih zemalja, a ne samo Hrvatske. *SiDone* su osnovane 2012. godine i broje desetak članica sastava. Od 2013. godine djeluju unutar kutinske glazbeno-scenske udruge *Rondo*. Također su glavne organizatorice događanja pod nazivom *Ženska glazbena čavrljanja*, kojima nastoje popularizirati klapsko pjevanje među ženama. Čavrljanja su dio programa manifestacije *Kutinsko ljeto*, a mjesto njihova odvijanja je dvorište gradske Knjižnice i čitaonice. Na *Čavrljanjima* uvijek ugošćuju nekoliko drugih ženskih vokalnih ansambala iz Sisačko-moslavačke i susjednih županija, a 2019. su ugostile i jedan muški vokalni ansambl iz Zagorja. Godine 2016. među gošćama je bio i ženski vokalni ansambl iz Slovenije. Baš kao i *Dunje*, *SiDone* svake godine u prosincu održavaju svoj godišnji koncert na kojem sudjeluju različiti gosti.

Kroz razgovor s voditeljicom plesne skupine *Ivančica*, Draganom Obradović, stekla sam detaljniji i jasniji uvid u kutinsku folklornu scenu i unutar nje scenu tradicijske glazbe. S obzirom na to da u omanjem gradu kao što je Kutina aktivno djeluju čak dva KUD-a, interesiralo me koliko su i na koji način povezani te surađuju li u kakvim aktivnostima. Suprotno mojim očekivanjima, pokazalo se da jedva da postoji ikakav doticaj među njima. Iako je pandemija koronavirusom zasigurno utjecala na rad društava, pa tako i kontakte među društvima, prema kazivanju moje sugovornice ne mogu se oteti dojmu kako u ovom primjeru to nije ključni razlog: „oni su ti kao gradski KUD, i mislim ma da ti oni uopće baš i ne nastupaju, ja ne znam dal ih ima uopće, znam da imaju svoje nošnje i to, ali iskreno da ti

---

¹⁹ https://web.facebook.com/www.SiDone.hr/?_rdc=1&_rdr (datum pristupa: 28. 1. 2022.)

kažem šta rade i to, ne znam, ja nisam uopće u kontaktu s njima, ne znam” (D. Obradović u razgovoru s autoricom, 9. kolovoza 2021.). Doticaj između ova dva društva se svodi na suorganizaciju i sudjelovanje na Smotri folklor Moslavine koja se odvija jednom godišnje i to je uglavnom sve. Izuzev toga, društva u potpunosti djeluju svako za sebe, jedno od drugog odijeljeno, bez suradnje i međusobne podrške. S druge strane, stječem dojam da se *Ivančice* nastoje, pa i uspijevaju povezati i surađivati s folklornim društvima izvan Kutine, osobito s onima iz drugih regija, pa i inozemstva. Do takvih umrežavanja ponajviše dolazi zahvaljujući nastupima na folklornim smotrama i susretima, iz kojih pak ishode gostovanja i uzvratna gostovanja te dogovori oko daljnjih nastupa. Osim toga, KUD-u *Ivančice* je članstvo u hrvatskoj podružnici CIOFF-a dodatno pripomoglo da ostvare nastupe i izvan Hrvatske:

Mi smo ti u jednoj udruzi koja se zove CIOFF, to ti je hrvatska udruga folklorša koja te na neki način rangira i tako te šalje na nekakva putovanja. Mi ti jako puno putujemo, mi [smo] jedina grupa u Kutini koja toliko putuje, mislim da smo mi jedini koji putuju svake godine negdje, ili svake druge, van države, putujemo na festivale i predstavljamo Hrvatsku. Znači ja otkad znam za sebe putujem svake godine ili svake dvije (D. Obradović u razgovoru s autoricom, 9. kolovoza 2021.).

Folklorni je amaterizam prije dvadesetak godina u Kutini bio vrlo popularan, na što su zasigurno utjecale ratne i poratne 1990-te koje su bile doba izrazite nacionalne osviještenosti, poleta i obnove, uključujući i tradicijsku glazbu i ples. No, to je 2000-ih počelo postupno jenjavati, a pojavom i ustaljivanjem drugih glazbenih, ali i izvanglazbenih praksi i aktivnosti, folklor je vremenom počeo gubiti na svojoj popularnosti. Danas je to svakako najviše izraženo među mlađom populacijom, što se lako može uočiti i na folklornim smotrama čiju glavnu publiku čine pretežito ljudi starije dobi:

Folklor u Kutini više nije značajan k'o što je to bilo prije. Izgubilo se to... Ja plešem u folkloru već 23 godine. Možda nakon... prije nekih 15 godina kad je bila smotra folklor, to je bilo u Sportskoj dvorani. Sportska dvorana je bila puna, znači puna, puna, ono krcata. I onda se to na neki način sve malo... sve je išlo manje, manje, manje, do toga da je bilo nekih pola dvorane, pa do toga da smo prešli u kino dvoranu... Tako da ne bih rekla da je na nekom prevažnom položaju, mislim ljudi to slušaju, ali to je uglavnom starija populacija...

Jako malo mladih to isto nastavlja, više idu na nogomet, svi negdje idu... nije im to toliko zanimljivo. I ovaj *M18*, ima muških koliko hoćeš. To kad kažeš da ide plesat na folklor, to je malo njih sramota. Nažalost je tako, tamo idu na *breakdance* i to je *cool*. A ovdje, obučeš se u starog dedu i kak ćeš sad ti bit *cool* (D. Obradović u razgovoru s autoricom, 9. kolovoza 2021.)

Ipak, bez obzira na pad popularnosti, uloga folklornog amaterizma je u Kutini i nadalje ostala prilično značajna, što potvrđuje postojanje dvaju aktivnih KUD-ova, ali i Gradskog saveza KUD-ova Grada Kutine koji uz dva kutinska uključuje dodatnih osam društava iz okolnih naselja (Banove Jaruge, Husaina, Ilove, Repušnice, Šartovca i KUD *Seljačka sloga* iz prigradskog naselja te *Češka beseda* i *Matica slovačka* iz Međurića). Taj podatak svakako ukazuje da i u današnje vrijeme postoji dovoljno velika zainteresiranost za folklorni amaterizam i da je ljudima i dalje značajan, ne samo u Kutini već i cijeloj Moslavini gdje skoro svako naselje ima svoj KUD. Osim toga, važnost njegovanja tradicijske glazbe i djelovanja KUD-ova u Kutini posebno dolazi do izražaja kada su u pitanju tamburaši. Prema iskazu moje sugovornice, mnogi su tamburaši koji danas sviraju u tamburaškim sastavima vještinu sviranja stekli i usavršili upravo u nekom od KUD-ova, a dio ih je i nastavio aktivno sudjelovati u radu dotičnog KUD-a:

Za folklor u Kutini svakako smatram da je bitan, pogotovo jer svi znamo da su se tamburaši rasprostranili... ono, to se najbolje vidi kad su tamburaši u pitanju (D. Obradović u razgovoru s autoricom, 9. kolovoza 2021.)

Kutinu bi se moglo okarakterizirati sredinom koja je orijentirana i uspješna u njegovanju tradicijske zavičajne kulture što se u prvom redu može potvrditi aktivnošću dvaju KUD-ova, pa i svih triju vokalnih ansambla, zatim i tamburaških sastava koji na repertoaru imaju i moslavačke, ali i druge tradicijske pjesme; u drugom redu folklornim smotrama, festivalima i srodnim manifestacijama, kao i uključenošću folklornih sadržaja i izvođača u manifestacije i svečanosti općeg karaktera (npr. o blagdanima i za Dan grada); te u trećem redu (makar i dobnog limitiranom) publikom takvih sadržaja i prigoda. Također je karakteristično i poticanje interesa za tradicijskom kulturom u djece, što najviše dolazi do izražaja u radu KUD-a *Ivančice*, ali potiče se i u KUD-u *Moslavina*. Od svoje sugovornice saznajem kako i mnoga djeca koja nisu članovi KUD-ova dolaze u dodir s tradicijskim pjesmama i to zahvaljujući odgajateljicama u vrtićima, što dodatno ukazuje na lokalno prisutnu svijest o vrijednosti tradicijske kulture i poticanju na njezino njegovanje:

Vidim ja i po vrtićima, i moje nećakinje su male, i one uče puno tih pjesmica što recimo uče i moji folkloriši koji dođu, ovi mali, oni to recimo uče u vrtiću, a puno tih pjesama je i u našim udžbenicima u školi, tako da nije to nikakva nepoznanica, samo što smatram da je ono, nitko ne kaže baš “to vam je tradicionalna pjesma moslavačka”, evo recimo to... Ali nije da ne znaju, kažem moje nećakinje su znale puno puta doći iz vrtića i pjevaju neku pjesmu koju plešu moji folkloriši ovdje. Samo one, one ne percipiraju koji je to dio plesni... (D. Obradović u razgovoru s autoricom, 9. kolovoza 2021.)

Također, ovu su karakteristiku istaknuli i pojedini sugovornici izvan samoga kruga folklornih amatera. Tako je nastavnik Glazbene škole među svim glazbenim scenama u Kutini kao istaknutu i najzastupljeniju izdvojio upravo folklornu, a u vezi s njom i tamburašku praksu:

Meni je interesantno što Kutina stvarno ima više folklornih društava. U samoj Kutini je *Moslavina*, *Ivančice*, šta još, onda imaš *Repušnica*, mislim svako selo ima svoje kulturno društvo. Dok npr. u Virovitici postoji samo taj jedan KUD *Rodoljub* i to je za cijelu Viroviticu, mislim da sela čak i nemaju svoje KUD-ove. I tak, ja bi reko da Kutina nešto bolje stoji s tim tamburašima. Znači tambura je dosta popularna, ne znam jel to već prije ili poslije rata, ali već dugo je tambura stvarno popularna. (...)

Mislim da su ljudi čak možda i nešto više svjesni i, kak bi reko, ponosni to što su Moslavci, tak da vole svoju moslavačku pjesmu i tak, razumiješ. Mislim da oni to baš na neki način cijene i ističu. Htio bih reći da su u stvari baš nekako folklorno orijentirani, mislim da to najviše ljude oduševljava. (nastavnik OGŠ u razgovoru s autoricom, 28. prosinca 2021.)

Na srodan je način mjesto folklorne baštine u lokalnoj sredini okarakterizirao i član punk benda:

Rekao bih da ljudi dosta cijene tu folklornu tradicijsku glazbu, tko je u tome često se generacijski s koljena na koljeno prenosi... Najrasporostranjenije su tamburice i tak više narodna glazba možda... (B. Damjanović u razgovoru s autoricom, 11. kolovoza 2021.)

***

Scena klasične glazbe se u Kutini formira oko rada Osnovne glazbene škole Borisa Papandopula. Uglavnom se očituje kroz svakodnevni kontinuirani rad u obliku nastave uz održavanje nekoliko koncerata godišnje na kojima se prezentiraju usvojena glazbena znanja i vještine polaznika izvođenjem različitih klasičnih djela primjerenih za njihov uzrast i individualne kompetencije. Glazbena škola u Kutini postoji već pedesetak godina. Prvotno je djelovala u sastavu Pučkog otvorenog učilišta, a od 2012. godine je samostalna institucija. Okuplja djecu već od 4. godine starosti, kojoj je namijenjen program glazbene igraonice, a za djecu od 7. do 9. godine organiziran je početnički solfeggio.²⁰ Tako djeca već od malenih nogu imaju priliku upoznati glazbu i kroz nju se igrati i veseliti. Sama glazbena škola namijenjena je za edukaciju djece od 10. godine života, a sadrži nekoliko instrumentalnih

---

²⁰ <https://ogs-bpapandopula-kutina.hr/> (datum pristupa: 10. 1. 2022.)

odjela: od puhačkih instrumenata tu su truba, saksofon i klarinet, od glazbala s tipkama klavir i harmonika, od gudačkih instrumenata violina te od trzalačkih gitara i tambura.

Iako je specifičnost kutinske Glazbene škole dugogodišnja djelatnost unutar POU-a, između te dvije institucije se danas rijetko ostvaruje suradnja. Uglavnom se svodi na sugestije ravnateljstva POU-a da djelatnici Glazbene škole potiču učenike na pohađanje koncerata koji se organiziraju pod njihovim pokroviteljstvom, ali i na ustupanje dvorane OGŠ za priredbu samostalnih koncerata. No, tek jednom u nekoliko godina dođe do neke konkretnije suradnje, primjerice zajedničkog priređivanja koncerta ili predstave:

Koji put se dogodi i to da surađujemo. Recimo zbor Glazbene škole je surađivao s onom predstavom „Titanic”, nedugo, prije tri godine, nositelj te predstave je bilo POU, znači povremeno se događa nekakva suradnja. Traže od nas da djeca dolaze na te koncerte i recimo u tom slučaju nekako pokušavamo tu djecu usmjeriti na glazbu i sve to, ali baš da mi na neki način sudjelujemo u kreiranju glazbenog života za druge ljude, građanstvo i tak, baš i ne, jer smo mi povezani preko roditelja, baka, djedova, rodbine i ostalih koji dolaze na koncerte i eventualno se to može u kasnijim godinama onda odraziti da dolaze i na neke druge koncerte koje bi eventualno mogli posjećivati. A sad baš da je to nekakva sinergija posebna, baš i nije (nastavnik OGŠ u razgovoru s autoricom, 28. prosinca 2021.)

Glazbena škola češće surađuje s glazbenim školama iz Siska i Novske. Ta se suradnja ostvaruje kroz zajedničku organizaciju susreta glazbenih škola koji podrazumijevaju zajednički koncert učenika iz sve tri škole, što se događa jednom godišnje. Uz te susrete, redovito sudjeluju na županijskom natjecanju iz klavira koje se organizira u Glazbenoj školi u Sisku. Sugovornik ističe da je prije desetak godina bila bolja situacija što se tiče suradnje s preostalim glazbenim školama na području županije. Vremenom se ugasila jer nije postojalo dovoljno interesa, i to upravo s njihove strane, no razlog tomu mu je kroz svo to vrijeme ostao nepoznat:

Do 2011. smo povremeno ostvarivali suradnju s Daruvarom i Garešnicom ponešto, Siskom i Novskom. I sad je to nekako zamrlo, sad samo sa Siskom i Novskom, i to su ti oni susreti glazbenih škola. I onda idemo, napravimo zajednički koncert Siska, Kutine i Novske. I natjecanje u Sisku, županijsko natjecanje i onda idemo na to i tak. Ali da je baš nekakva izrazita suradnja i nije, jednom godišnje se nađemo i tak. Ali dobro. Prije su nas zvali u Daruvar da sudjelujemo na koncertu i u Garešnicu, ali što mene čudi, mi evo sad nakon što smo se osamostalili, mi nikad nismo zvali nekog od njih pa je ljudima možda dojadilo i oni više nisu ni nas zvali, šta ja znam (nastavnik OGŠ u razgovoru s autoricom, 28. prosinca 2021.)

Osim navedenog zajedničkog koncerta triju glazbenih škola, kutinska glazbena škola kreira isključivo vlastite koncerte nekoliko puta godišnje, koji se odvijaju u dvorani POU-a, te produkcije koje su nešto intimnijeg karaktera, a odvijaju se u klubu *Arcus* (koji se također nalazi u zgradi POU-a) ili pak jednoj od većih učionica u samoj školi. Riječ je o koncertima za Dan škole, Božić, Valentinovo te završetak školske godine. Osim na njima, djeca često imaju priliku nastupati i povodom Dana grada, prilikom održavanja nekih umjetničkih izložbi i slično. Publiku na koncertima koji su u organizaciji same škole pretežito sačinjavaju obitelji djece koja na njima nastupaju. Tako je uloga Glazbene škole u Kutini prvenstveno glazbeno obrazovanje i odgoj te promicanje glazbene kulture u djece, dok je promicanje glazbene umjetnosti u općoj populaciji u ingerenciji POU. Prema tome, zaključujem kako Glazbena škola uglavnom funkcionira kao institucija, odnosno djelatnost sama za sebe i nažalost nema previše utjecaja na širu populaciju; prvenstveno je usmjerena na vlastiti rad i kreiranje događaja za same polaznike škole. Koncerti klasične glazbe koji su usmjereni široj publici odvijaju se u organizaciji POU-a i uglavnom su sponzorirani od strane Ministarstva kulture, pa je stoga ulaz na njih besplatan. Međutim, neovisno o tome, odaziv često baš i nije velik:

Od prilike do prilike, posjećenost zna biti od jako slabe, do nak, znaš relativno u redu. Evo npr. nedugo su bila jedan duo i jedan trio, bili su tamo u Arcusu, bilo je 15-20 ljudi možda. I tak, bio sam na jednom koncertu od Čaldarovića gdje nas je bilo četiri u kino dvorani... A opet nedugo je bio jedan koncert, a dobro sad, bio je tamburaški trio gdje je sve bilo popunjeno, rek'o bi možda da je bilo i stotinjak ljudi. Reko bi čak možda da je glazbeni život i relativno dobar, ali koji put da je odaziv slab, i tak... (nastavnik OGŠ u razgovoru s autoricom, 28. prosinca 2021.)

Prema navedenom iskazu, dakle, među građanima Kutine najveći je interes i odaziv na koncert pobudio tamburaški trio. Razmišljajući o tome, prisjećam se nekih koncerata iz 2018. godine kojima sam i sama prisustvovala. Jedan od njih bio je koncert *Tamburaškog orkestra HRT-a*. U pamćenju mi je ostala izrazito velika posjećenost upravo tog koncerta; dvorana POU-a bila je krcata do te mjere da je dio publike čak morao stajati. Prema tome, a istovremeno uzimajući u obzir sve iskaze kazivača, zaključujem kako je tamburica, odnosno tamburaška glazba u Kutini veoma popularna te da je ljudi vole slušati kroz repertoar i klasične i tradicijske i zabavne glazbe. Interesantan je podatak koji mi je iznio sugovornik, a to je da je unutar Glazbene škole slab odaziv i interes za tamburom, unatoč njezinoj popularnosti u Kutini i cijelom moslavačkom kraju. Stoga, budući da je zastupljenost tambure

generalno gledajući znatna, očito je da se vještina sviranja tambure stječe na drugim mjestima – unutar KUD-ova, privatnom podukom i/ili unutar obitelji:

Meni je Kutina specifična baš po tim tamburašima. Mislim da nigdje ne postoji toliko KUD-ova ne jednom mjestu. Ja ne znam da u Virovitici postoji savez KUD-ova, jer za tim nema potrebe, jer ima jedan ili eventualno dva KUD-a. To je meni baš interesantno. Izgleda da ljudi tu u Moslavini vole i pjevat, plesat, svirat. Meni se barem tak čini. Malo mi je doduše čudno što se ne reflektira to baš na Glazbenu školu. Recimo mi isto u Glazbenoj školi imamo tamburu, ali nemamo recimo takvu baš neku navalu na tamburicu. Izgleda da to KUD-ovi sami onak' uče s tim voditeljima, koji ih dobro uče trzanju, tehnicima, notama i tak, ne znam. Recimo nije tolika navala, pritisak na taj instrument koliko vidim da ljudi to vole i koliki bi mog'o bit (nastavnik OGŠ u razgovoru s autoricom, 28. prosinca 2021.)

Što se tiče cjeline koncerata klasične glazbe, osim odaziva, interesiralo me i kako bi se mogla okarakterizirati publika takvih koncerata. Kao dugogodišnji redoviti posjetitelj koncerata klasične glazbe koji se održavaju u Kutini, sugovornik mi je dao sljedeći odgovor:

Možda su to recimo umirovljenici donekle, recimo ljudi koji su na neki način povezani s glazbom, možda su nekad učili glazbu ili njihova djeca uče glazbu, idu u glazbenu školu, možda takve ljude češće vidim... I možda, možda... kak bi rek'o da ne ispadnem... možda više obrazovaniji ljudi, kak' bi rek'o, da ne ispadne da ljudi sa srednjom škole ne dolaze, ne znam to, ali ove koje znam su ljudi sa visokom spremom (nastavnik OGŠ u razgovoru s autoricom, 28. prosinca 2021.)

Iako dakako niti ja sama ne poznam sve ljude koji čine publiku, među onima koje poznajem dijelim isto zapažanje kao i moj sugovornik. Slična je situacija i na folklornim smotrama i koncertima vokalne glazbe, izuzev toga da tamo susrećem veći broj meni nepoznatih osoba nego na koncertima klasične glazbe kojima često prisustvuju nastavnici kutinske Glazbene škole koje mahom poznajem. No ono što je očito jest kako veći dio publike i folklornih priredbi i koncerata klasične glazbe čine ljudi starije, a zatim srednje i tek onda mlađe dobi. Obrnuta je situacija na priredbama u organizaciji grupe *M18 International*. Tamo prevladavaju djeca i mladi, premda također ima i ljudi srednje i starije dobi; publika je uistinu mnogobrojna i raznolika. Uslijed velikog interesa za njihove priredbe *M18 International* nerijetko pribjegava višednevnom ponavljanju jedne te iste priredbe jer dvorana POU-a nema kapacitet za toliko veliki broj zainteresiranih posjetitelja. Također, svih mojih pet sugovornika, koji pripadaju različitim glazbenim scenama, imali su samo pozitivne komentare i utiske na njihov rad i aktivnosti.

***

U Kutini postoji nekoliko glazbenih sastava koji djeluju kao cover bendovi. To su *Boje noći*, *Grupa Dodir*, *Mix bend*, *Platinum bend* i *Kutinski glazbeni sindikat (KGS)*. Među njima se svakako ističe potonji, prvenstveno po repertoaru kojeg njeguje, zatim po postavi benda (harmonika – Davor Habazin, gitara – Matija Krmek, violina – Oksana Schneider, bas – Tomislav Đurkan, kahon – Neno Hadžihajdić, dva vokala – Davorin Adamović i Ena Sabolić), a također i po različitim događajima i prigodama u kojima nastupaju. Dok ostali bendovi mahom sviraju zabavnu i popularnu pretežito hrvatskog govornog područja (npr. pjesme Škore, Dražena Zečića, Miše Kovača, Jasmina Stavrosa, Petra Graše, *Crvene jabuke*, *Baruna*, Severine, Jelene Rozge, Maje Šuput i dr.), a isto tako i narodnu glazbu balkanskog podrijetla (npr. Halida Bešlića, Miroslava Ilića, Nede Ukraden, Hanke Paldum i dr.), *KGS* na svom repertoaru ima različite pjesme kako s hrvatskog, tako s engleskog govornog područja, a ponekad i nekih drugih (npr. pjesma „Čukni vo drvo” makedonskog sastava *Leb i sol*). Neki od glazbenika i sastava čije pjesme obrađuju jesu Branimir Štulić, Damir Urban, Darko Rundek, *Rambo Amadeus*, *The Doors*, *Pink Floyd*, *The Scorpion*, *The White Stripes*, Sarah Jones, i dr. Za razliku od preostalih cover bendova koji međusobno imaju vrlo sličan repertoar i svojim su glazbovanjem prvenstveno usmjereni na zaradu koju u najvećem broju slučajeva ostvaruju svirkama na svadbenim slavljinama (slično kao i tamburaški sastavi), to nije slučaj s *Kutinskim glazbenim sindikatom*. Stoga sam odlučila stupiti u kontakt s Davorom, osnivačem ovoga benda kako bih saznala više o djelovanju i specifičnostima benda, kao i njegovom osobnom poznavanju i doživljavanju glazbenog života u Kutini.

Mi sviramo neke pop rock pjesme, neke alternativne pjesme, možda nekakve jazzy pjesme, ali s instrumentima, kao što smo mi krenuli smo s harmonikom i bračem, nekakvim kao narodnim instrumentima, tako da imamo nekakav specifičan zvuk, topli zvuk, a sasvim nekakvo drugo glazbeno područje sviramo. To je ta neka specifičnost, u biti se naš zvuk sviđa ljudima koji možda slušaju te pjesme koje smo mi odabrali, a opet sviđa se i ljudima koji, kak bi reko, možda slušaju narodnu i zabavnu glazbu, ali im se sviđa ta boja zvuka koju mi dobivamo s tim instrumentima dok sviramo i nekakve možda alternativnije pjesme i rock područje. I specifičnost je to što zasad sviramo samo covere, zasad nemamo autorskih pjesama. (D. Habazin u razgovoru s autoricom, 6. prosinca 2021.)

Članovi *KGS*-a redovito se okupljaju na probama, no rijetko nastupaju. Razlog tomu nije samo pandemija korona virusom, već njihove preferencije kao akustičnog benda za

nastupima u mirnim i intimnijim prostorima koji podrazumijevaju publiku čija je primarna želja slušanje glazbe koju izvode, suprotno nastupima u kafićima gdje je njihova svirka u drugom planu funkcionirajući kao pozadinska glazba. Ipak, povremeno nastupaju i u kafićima, kao i na većim otvorenim prostorima, najčešće u sklopu *Kutinskog glazbenog ljeta*, ili povodom otvorenja izložbi i sličnih manifestacija. Također povremeno znaju organizirati samostalni koncert, najčešće u Arcus klubu POU-a Kutina:

Mi smo više akustični bend tak da nismo za nekakve velike prostore, makar znalo se desiti, znali smo svirati na nekom božićnom sajmu u Sisku, na Kutinskom ljetu, ali najviše nam odgovaraju nekakvi skućeniji prostori kao što je bio Siscia jazz klub u kojem smo svirali 5, 6 puta kojeg nažalost više nema, kutinski Arcus, nekako su nam intimniji i najviše odgovaraju našoj glazbi s obzirom na naš zvuk. A opet, u zadnje vrijeme nas po tim kafićima zovu, a to je nakakva druga situacija, nije mi to najdraža varijanta, s obzirom da ljudi tamo dolaze da bi pričali, pijuckali, nije im slušanje glazbe prva namjena, prvi razlog dolaska. Ali ispada kad sviraš covere, strpaju te u isti koš pa te zovu tak po kafićima i tak to... A znaju se desiti i neka otvaranja izložbi, predstavljanja knjige, tako neke kulturne manifestacije znaju se dogoditi. (D. Habazin u razgovoru s autoricom, 6. prosinca 2021.)

Prema mišljenju mog sugovornika, publiku *KGS*-a u najvećoj mjeri čine ljudi srednje dobi zainteresirani za rock glazbu 80-ih godina, pretežito stranu, koju su imali prilike slušati za vrijeme svog odrastanja što je ujedno i njegov slučaj. Stoga se repertoar benda sastoji uglavnom od takvih pjesama, ali je vrlo šarolik u pogledu brojnih različitih autora, odnosno izvođača. U razgovoru o specifičnostima benda, odnosno repertoaru kojeg njeguju, više puta je spomenuo kako sviraju neke alternativnije pjesme, za razliku od drugih cover bendova, pri čemu je mislio na navedene pjesme koje u Kutini nemamo prilike čuti u kafićima, noćnim klubovima, na svadbenim slavljinama, kao ni na vodećim hrvatskim radio postajama (Antena Zagreb, Otvoreni radio i dr.). Istina je kako navedeni repertoar ne njeguju niti bendovi alternativne glazbene scene, koji su fokusirani na stvaranje autorskih pjesmi u okviru žanrova kao što su metal, hardcore, punk, rap, itd, a osim toga među svima njima *KGS* je jedini akustični bend. Iako se možda ponekad trude obraditi pjesmu što sličnije originalu, njihove obrade zvuče drugačije i jedinstveno; razlog je u nešto drugačijoj postavi benda u odnosu na klasičnu postavu cover bendova, koja najčešće podrazumijeva vokal, gitaru, bas gitaru i bubnjeve. U tom smislu, iako spadaju u kategoriju cover bendova, teško se mogu svrstati u neku određenu žanrovsku kategoriju.

***

Kutinu kao urbanu sredinu potvrđuje kutinska scena alternativne glazbe²¹ koja se počela formirati još kasnih osamdesetih godina, a postoji i danas. Iako se kroz godine mijenjala, još je uvijek vrlo značajna i specifična. Iako se svaka glazbena scena ugrubo može povezati za određeno fizičko mjesto kao mjesto njezina usidrenja, u slučaju kutinske glazbene alternativne scene to mjesto je uistinu ključno za cijelo njezino postojanje i razvitak kao u nijednom drugom primjeru. Riječ je o mjestu na samom rubu grada u blizini tvornice Petrokemije – kultnoj kutinskoj Baraci. Početci ere alternativne glazbe koncentrirane u Baraci sežu u 1996. godinu kada su gradske vlasti na zahtjev mladih ustupile prostor u kojemu će se osnovati glazbeni klub za pripadnike alternativne scene, koja se prethodno već započela formirati. Riječ je o objektu smještenom na livadi u industrijskoj zoni, tik uz prometnicu koja je vodila prema tvornici Petrokemija. Bio je to prostor bivšeg restorana tvrtke Tehnika koja je sudjelovala u izgradnji druge faze Petrokemije, a nakon završetka rada restoran je tijekom ratnih godina bio preuređen za potrebe vojske koja se smjestila u Kutini. Nakon završetka rata, prostor je ostao prazan i izgubio svoju svrhu sve dok nije dodijeljen mladima koji su tražili koliko-toliko pogodan objekt za osnivanje kluba. Nakon što se zajedničkim naporima Baraka, kako su je nazvali, dovela u fazu infrastrukturne funkcionalnosti te djelomično uredila zidnim muralom i crtežima, službeno je započela s radom iduće, 1997. godine (Kranjčević 2021: 67-68). U godinama koje su uslijedile u Baraci se odvijalo mnoštvo koncerata na kojima su nastupali bendovi iz različitih dijelova Hrvatske, pa čak i izvan Hrvatske. Baraka je sve više poprimala status kulnog kluba alternativne glazbene scene, po kojem je i čitav grad postao poznat (Kranjčević 2021: 69.). Imala je razdoblja uspona, ali i padova. Tako je zatvaranje Barake 2014. godine, a nakon toga i njezino rušenje, izrazito negativno odjeknulo u dijelu kutinske mladeži koja djeluje u sklopu Kulturnog centra mladih, potaknulo ih na aktivizam i pokretanje kampanje #hoćemoklub koja je podrazumijevala izgradnju i uređenje nove Barake na mjestu stare, s velikom dvoranom za koncerte te tri prostorije za djelovanje Kulturnog centra mladih, Udruge Koma i MK Vilenjaci. Projekt je uspješno realiziran početkom 2020. godine i Baraka je ugledala novo svjetlo dana. Od tada (izuzev vremena kada su na snazi bile određene zabrane aktivnosti zbog pandemije

---

²¹ U kategoriju alternativne glazbene scene u Kutini moji sugovornici (pa sukladno tome i ja) smještaju elektroniku, punk, metal, rock, reggae, itd. ponajviše zbog njihove manje rasprostranjenosti naspram npr. tamburaške glazbe, ali i središnjeg mjesta njihova odvijanja – Barake, o čemu govorim u nastavku teksta.

koronavirusom) sve se više događaja organizira u Baraci, a i dalje se nastavlja njezino uređenje.

Kako je već prethodno naznačeno, scena alternativne glazbe u Kutini postupno se počela stvarati u godinama prije otvaranja prvotne Barake, već 1980-ih kada je počelo aktivno djelovati više bendova. Doduše, u to se vrijeme u prvom redu radilo o rastućem broju bendova orijentiranih izvođenju vlastitih skladbi, među kojima su tek poneki bili specifično usmjereni stvaranju alternative nekom tada poznatom glazbenom pravcu. No u tom se desetljeću pojavio punk, a njegova je scena osobito zaživjela krajem osamdesetih. Tih i nadolazećih godina osnovano je 15-ak punk bendova i na ulicama grada je sve više do izražaja dolazila punk supkultura čije je glavno središte okupljanja uskoro postala upravo Baraka. Na ovome je mjestu važno napomenuti kako se iste godine kada se otvorila Baraka započelo i s organizacijom događanja pod nazivom *Organizirani kaos* koji je podrazumijevao nastupe punk, ali i drugih bendova koji njeguju alternativnu glazbu, među kojima je najviše bilo metal i rap bendova. *Organizirani kaos* otada se redovito organizira svake godine u ljetnim mjesecima. Punk scena u Kutini kao i ostale alternativne scene ostala je tzv. underground scena, unatoč mnoštvu događanja i bendova iz raznih krajeva koji su se okupljali i nastupali u Baraci. Osim slabe vidljivosti, underground scenom svakako je čini i element opozicije političkom i društvenom sustavu, institucijama, i sl. Kroz zadnjih desetak godina unutar kojih je došlo i do prekida rada Barake, punk scena je polako jenjavala i sve je više ostajala u privatnoj sferi, izuzev koncerata *Organiziranog kaosa*. Samim time se smanjio i broj postojećih bendova koji njeguju ovu vrstu glazbe. Pritom ne smijemo zanemariti činjenicu da je na to utjecalo i iseljavanje dijela stanovnika, osobito mladih – neki od njih postali su članovi zagrebačkih punk bendova. Tako u današnje vrijeme u Kutini aktivno djeluje samo jedan izvorno kutinski punk bend, a zove se *Tačke*.²²

Ovaj bend aktivno djeluje od 2019. godine. Članovi su Fran Milković kao pjevač, Božo Damjanović na gitari, Grgur Davidović na bas gitari i Daniel Ljevar na bubnjevima. Kako mi je kazao Božo Damjanović, neobičnim nazivom benda njegovi članovi nastoje poručiti kako im je ime nebitno i nije im važno što će tko o njima misliti. Inspiraciju za pisanje tekstova svojih pjesma pronalaze u svakodnevnom životu, problemima i nepravdi koju zamjećuju i s kojom se i sami susreću. Do sada nisu često nastupali, broje nastupe na tek nekoliko koncerata, no razlog je tomu ponajviše bio u obustavi glazbenih događanja ovakvog tipa zbog pandemije koronavirusom koja je značajno obilježila veći dio 2020., ali i 2021.

---

²² https://web.facebook.com/tackepank/?_rdc=1&_rdr (datum pristupa: 27. 6. 2022.)

godine. Unatoč tomu, sve to vrijeme se kao bend sastaju i sviraju na probama, a također i na nekim privatnim okupljanjima i zabavama. U svome radu vrlo su aktivni tako da su već napravili i snimili svoj prvi EP (*extended play*)²³ čija je promocija održana 19. lipnja 2021. godine u novoj Baraci. Prema riječima mog sugovornika, promocija je prošla solidno i posjećenost je bila dobra – broje stotinjak posjetitelja, što je bio i dopušteni maksimum s obzirom na propisane pandemijske mjere koje Baraka poštuje. Reakcije publike su također bile pozitivne.

Na čelu kutinske elektroničke glazbe nalazi se nekoliko DJ-eva od kojih je jedan također i producent. Većina ih javno djeluje pod svojim imenom i prezimenom, a dio pod umjetničkim imenom. Riječ je o Tomislavu Štimcu (Tom Cue – Dj i producent)²⁴, Bernardu Budetiću (Bernard B),²⁵ Dejanu Karolju,²⁶ Danijelu Slavulju,²⁷ Matku Frecu (Fretze) i Marku Slavulju (*audio engineer*). Zajedničko im je to što svi šestorica njeguju *techno* kao glavni žanr elektroničke glazbe, no svaki od njih ima vlastite preferencije u njegovim podžanrovima. Glavno mjesto okupljanja i formiranja ove glazbene scene u javnoj sferi predstavljaju *Beatz & Cuts* događanja čiji su glavni osnivači i organizatori upravo Kutinčani Tomislav Štimac, Matko Frec i Dejan Karolj. Središte njihova odvijanja jest klub Baraka, no prijašnjih godina su se tijekom ljeta održavali na kutinskom bazenu, u sklopu kafića i noćnog bara Indeks, prvenstveno zato što je Baraka bila izvan funkcije. Ovi događaji se ne organiziraju samo na području Kutine, već i u drugim hrvatskim gradovima. Njihova je posebnost ta što ugošćuju DJ-eve iz raznih dijelova Hrvatske, ali i susjednih zemalja. Posjećenost ovih događanja poprilično je velika što pokazuje kako je ova glazbena scena dosta aktivna i za nju postoji zamjetan interes:

Mi na našim *partyjima*, na *Beatz & Cutsu*, ne pamtim *event* da je bio polupun. Svi su puni. Uvijek je posjećenost dobra. Koji god smo *event* radili, on je uvijek bio s nekakvim brojem ljudi koji je preko 100. Uvijek imamo 300, 400, 500 ljudi u jednoj Kutini koja ima 11.000 stanovnika, tako da je u biti scena dosta živa, a to možemo zahvaliti tome što stvarno, pogotovo zadnjih šest, sedam godina gdje aktivnije radimo partyje, stvarno skoro na svakom eventu pružamo priliku nekom novom izvođaču da se pokaže, ne iz Kutine, nego cijele naše regije, od Slavonije pa recimo tamo do Istre, ajmo reć'. Ovaj južniji dio još nismo toliko

---

²³ <https://tachkepank.bandcamp.com/album/ta-ke-ep> (datum pristupa: 27. 6. 2022.)

²⁴ https://web.facebook.com/TomCueDj/?_rdc=1&_rdr (datum pristupa: 28. 6. 2022.)

²⁵ https://www.instagram.com/bernard__b/?hl=hr (datum pristupa: 28. 6. 2022.)

²⁶ <https://soundcloud.com/dejankarolj> (datum pristupa: 28. 6. 2022.)

²⁷ <http://www.danijel-slavulj.from.hr/index.html> (datum pristupa: 28. 6. 2022.)

odradili izvođača, ali doći će i oni na red. (Tomislav Štimac [Tom Cue] u podcastu *Oko mikrofona*, 5. listopada 2020.)

Osim na *Beatz & Cuts* događanjima, scena elektroničke glazbe u Kutini godinama se odvija unutar kafića RAM Caffè u kojemu redovito nastupaju svi navedeni DJ-evi, ali i mnoštvo drugih izvođača iz raznih krajeva Hrvatske. Bitno je napomenuti kako u Kutini djeluje još nekoliko DJ-eva, no ovi izdvojeni su najistaknutiji u pogledu aktivnog i javnog djelovanja i najduže se bave ovom glazbenom aktivnošću. S obzirom na pozamašan broj DJ-eva, a isto tako i višegodišnje održavanje specifičnih događaja elektroničke glazbe čija je posjećenost vrlo dobra, mogli bismo zaključiti kako Kutina nije samo grad tamburaša, već i DJ-eva.

U Kutini još nailazimo na scenu hip-hop i rap glazbe. Riječ je o još jednoj alternativnoj sceni koju njeguje nekoliko bendova. Svaki se od njih u svome glazbenom izričaju koristi mješavinom ovih dvaju žanrova ili nekim njihovim podžanrovima kao što su primjerice trap, a nerijetko i elektroničkom glazbom. Najaktivniji pa samim time i najeksponiraniji jesu *Podočnjaci*²⁸ i *Boj bend*. Podočnjaci imaju tri člana, a to su Nikola Klemić, Karlo Rukavina i David Šalković. Iako se izjašnjavaju kako se nisu opredijelili niti za jednu specifičnu glazbenu scenu, slušajući njihove pjesme ipak se može prepoznati miks određenih žanrova koji u njima prevladavaju, a to su hip-hop, rap s elementima trapa i elektronička glazba. Među drugim kutinskim alternativnim bendovima izdvajaju se svojim aktivnostima na stvaranju i snimanju spotova koje plasiraju na YouTube, čime se nastoje predstaviti široj publici i po mogućnosti probiti na glazbenom tržištu. *Boj bend* osnovan je 2017. godine, a čine ga dvojica pjevača repera, Matija Raša i Kristijan Šamarinac, te DJ, ili kako ga oni nazivaju, puštač glazbe Bernard Budetić kojeg sam već spomenula u kontekstu elektroničke glazbe. Tvorcima tekstova su reperi Matija i Kristijan, dok Kristijan kreira i glazbene matrice koje prate tekstove. Uloga Bernarda je puštanje i kombiniranje matrica dok njih dvojica izvode svoje pjesme. “Vrsta glazbe koju mi koristimo u svojim beatovima je u stvari kombinacija svega što je sad aktualno. Znači nikad ne dozvoljavamo da zastarimo. Hip-hop, drum ‘n bass, ima tu elektronike, dubstepa, ragge, pa i cajki...”, kazao je Kristijan Šamarinac u podcastu *Oko Mikrofona*. (Kutina, 5. listopada 2020.)

Kroz istraživanje svake glazbene scene pojedinačno, a zatim i u cjelini, zamjećujem najveću povezanost i međudjelovanje bendova koji tvore scenu alternativne glazbe. Tako su sudionici različitih bendova uglavnom upoznati s radom, aktivnostima i repertoarom onih drugih. Smatram kako postoje dva ključna razloga zašto je tome tako. Prvi je njihov status

---

²⁸ <https://www.instagram.com/podocnjaciofficial/?hl=hr> (datum pristupa: 28. 6. 2022.)

kojega dijele kao bendovi – svi su pripadnici i nositelji alternativne glazbene scene koja je u Kutini oduvijek bila i ostala primarno *underground* scena. Drugi je razlog u samom prostoru odvijanja koji im je zajednički, a to je Baraka:

Alternativna scena je *underground* scena, da, koja ne izlazi na površinu. To su klubovi koji obilaze ljudi koji baš to slušaju, manje popularni klubovi, primjerice neće cijeli grad otići na koncert u Baraku nego ljudi koji to slušaju. Scena je manje popularna, ne ide toliko na radiju, jednostavno ima određeni krug ljudi koji to sluša i prati, manji broj ljudi koji to prate i ne dolazi toliko do izražaja pored ostalih. (B. Damjanović u razgovoru s autoricom, 11. kolovoza 2021.)

Različitošć žanrova koje njeguju ne predstavlja smetnju njihovom odnosu niti vlada nezainteresiranost za one druge – poštuju tuđi izričaj i neometano njeguju svoj. Kada se odvijaju događaji jedne od ovih glazbenih praksi, pripadnici onih drugih nerijetko ih dolaze poslušati i na taj način i podržati u njihovom radu, tim više jer se odvijaju u dragoj im Baraci u kojoj podržavaju svaku vrstu događanja. I u vremenu kada je Baraka nekoliko godina bila izvan funkcije i nije se mogla koristiti, pripadnici alternativne scene djelovali su u privatnoj sferi i s vremena na vrijeme organizirali zajedničke susrete kako bi jedni drugima predstavili svoje glazbene novitete koje su stvarali i njegovali u unutrašnjosti svojih domova.¹³ Na taj način, iako različiti s obzirom na glazbene žanrove koje preferiraju i njeguju, kao i ambicije, stavove i sl., svi zajedno vrlo skladno sukreiraju scenu alternativne glazbe:

Nemamo svi mi isti pogled na stvari, muziku općenito, mislim možeš skužit, pričali smo malo o dečkima – *Podočnjaci* ciljaju više na neku slavu, a nama to uopće nije bitno... Mi to radimo radi sebe čisto, da bi se mi osjećali bolje... A što se tiče ostalih, a svatko ima nešto svoje. Mislim, dobri smo si svi mi skupa, ali žanrovski gledano teško da bi se mogli naći zajedno i tipa odraditi probu ili pričat o glazbi. Na neki način smo svi podijeljeni, ali kad se radi o alternativnoj sceni držimo se zajedno.

S tamburašima npr. nemamo doslovno nikakvih dodirnih točaka. To su totalno drugačija mjesta gdje bi se održala ta glazba, drugačiji ljudi koji izlaze na ta mjesta... Da mi kažeš nabroji pet tamburaških sastava u Kutini... rekao bih ti *Prima band* i to je to [smijeh]. Kužiš ono, jednostavno ne pratim tu scenu tako da ne mogu puno reći o tome... A vjerujem i da ostali koji su u alternativni isto slabije prate ostale scene... ali što se tiče ostalih, npr. kad u Baraci zna bit *Beatz and Cuts* – techno event – odem podržat ono, zašto ne, ipak se nešto događa, ipak je ono, to je ta ekipa koja općenito ide u Baraku i to, pa odem podržat svakako. (B. Damjanović u razgovoru s autoricom, 11. kolovoza 2021.)

Bendovi alternativne glazbe osim u Kutini povremeno nastupaju i u drugim gradovima, a također vole i kada drugi dolaze nastupiti u njihov grad. To se na neki način ostvaruje kroz suradnju koja se manifestira kroz međusobno uzvratanje koncerata, čime jedni drugima omogućuju iskustvo nastupanja u novoj sredini, kao i potencijalno širenje publike, ali i nova poznanstva pa samim time i prilike za nove i daljnje suradnje:

Scena je na razini Hrvatske, svi su na neki način povezani, *underground* scena punka i metala, ti znaš točno, mislim ako odeš na neki koncert ti ćeš vidjet iste ljude, jer ih nema toliko puno, a i međusobno ćete se upoznati prije ili kasnije, svirati skupa negdje pa ćete se upoznat itd., itd. Pa npr. evo za Sisak konkretno, imali smo neke prijatelje koji su organizirali baš koncert svoj i kao ono, i ovaj jedan naš prijatelj je pitao jel bi mogli dečki svirati, počeli su nedavno, imaju par pjesama, jel ih možeš ubaciti, jel ima mjesta za njih, samo za putne troškove... Kao može, može, nema problema i tak je to i došlo, u biti njemu je falio neki bend koji će biti ono predgrupa ovim ostalima, i mi smo se dobro uklopili i eto. A ista stvar bi bila tu u Kutini, npr. kad smo mi radili premijeru tog EP koji smo snimili, mi smo odmah zvali jedan sisački bend jer smo im htjeli na neki način pomoć, da ih proguramo malo ko što su oni nas... I kak da ti kažem, to je sve neko poznanstvo na neki način ili se ne znate ali ono njima fali neki bend pa vas hoće pozvati za putne troškove; fali im netko da im svira predgrupa i ono ti vratiš uslugu, ugostiš njihov neki bend i tak ono na neki način poznanstvo i dobra volja i jednostavno moramo si pomoć jedni drugima, mala je scena i ono, normalno da ćeš uskočiti nekome. (B. Damjanović u razgovoru s autoricom, 11. kolovoza 2021.)

Otvorenost kutinske sredine koju možemo tumačiti kroz alternativnu glazbenu scenu najviše se prepoznaje i uvažava kod samih njezinih pripadnika. Oni su, za razliku od pripadnika drugih glazbenih scena koji tu otvorenost prepoznaju u manjoj mjeri ili je ne prepoznaju uopće, svjesniji i otvoreniji prema različitim skupinama ljudi i raznovrsnosti njihovih glazbenih izričaja te nemaju problem da ih i prihvate. I sami naglašavaju aspekt međusobne tolerancije što dokazuju skladnim suživotom u istom (glazbenom) prostoru, Baraci. Tako iz svoje perspektive Kutinu doista smatraju naprednom otvorenom sredinom u kojoj se različitosti prihvaćaju i svi su dobrodošli:

U Kutini je raznovrsna scena, ima više različitih scena i ljudi su otvoreniji prema tim različitostima. Prihvaćaju se različitosti, imaš različite ljude koji vole različite glazbu, i još ako se to događa na jednom mjestu odmah znaš, kak da kažem, to se događa kod nas u Baraci, onda znaš da na neki način toleriraju jedni druge, znaš da su otvoreniji prema različitom, podržavaju se međusobno. (B. Damjanović u razgovoru s autoricom, 11. kolovoza 2021.)

Ne može se reći da su dionici i preostalih kutinskih scena takvoga stava. Najviše uvažavaju glazbene scene u kojima sami sudjeluju, te su prilično zatvoreni i ignorantni prema onima koje im se ne sviđaju i/ili za koje nemaju interesa. S druge strane, zanimljivo je kako većina kutinsku otvorenost ne prepoznaje u samom postojanju i djelovanju grupe *M18 International*, koja u tom smislu može poslužiti kao dobar indikator s obzirom na to da se radi o doseljeničkoj internacionalnoj skupini ljudi koji tu grupu predvode i oko sebe okupljaju mnoštvo mladih i djece iz Kutine i okolice komunicirajući s njima na stranim jezicima umjesto hrvatskom, unatoč svojem desetogodišnjem boravku u Hrvatskoj.

***

Promatrajući sve glazbene scene u cjelini, može se uočiti njihova međusobna odijeljenost. Točnije rečeno, pripadnici različitih scena, formiranih upravo oko glazbenih žanrova i područja koje njeguju i kojima su posvećeni, upućeni su nešto više u događanja i aktivnosti drugih skupina iste ili srodne glazbene prakse, dok su s preostalima upoznati tek površno. Tako primjerice članovi KUD-ova rado odlaze na svirke tamburaških sastava i neki od tamburaša osim u svojim sastavima aktivno djeluju u radu nekog od KUD-ova. Izuzev tog primjera s folklorasima i tamburašima, promatrajući aspekt međusobne suradnje i odnosa različitih glazbenih scena dolazim do zaključka kako je on gotovo nepostojeći. Prije bi se moglo reći da postoje kao paralelni svjetovi, nego da zajedno tvore glazbene scene. Svaka glazbena scena djeluje samostalno i zasebno od drugih. Također, ono što je zajedničko pripadnicima folklorne scene, tamburaša, Glazbene škole i *M18 International* jest nepostojanje ikakva interesa, pa ni bazične obaviještenosti o glazbenim aktivnostima alternativnih bendova. Nije im poznat nijedan takav aktualni bend i njegova glazba; poznato im je jedino da se odvijaju u Baraci. Mahom sam od svih sugovornika na pitanje poznaju li kutinsku alternativnu glazbenu scenu i u kojoj mjeri dobila ovakav tip odgovora: “a to ti je tamo, Baraka i to”. Tako je s jedne strane očita važnost i odjek kutinske Barake za koju svi znaju i koja je “dom” alternativne glazbe. S druge pak strane istovremeno vlada nezainteresiranost za takvu vrstu glazbe koja se može čuti isključivo na jednome mjestu na samom rubu grada, daleko od ušiju svih onih koji za nju nemaju interesa. Iako je slična situacija i kada obrnemo strane, uočavam kako su pripadnici alternativne glazbene scene ipak više upoznati s postojanjem i aktivnostima drugih, jer osim što se njihova središta odvijanja nalaze u centru grada gdje nastupaju na vlastitim koncertima i priredbama, nastupaju javno i

prilikom različitih gradskih manifestacija i događaja kao što su koncerti za dan grada, koncerti u sklopu *Kutinskog glazbenog ljeta*, koncerti za *Dane vina*, otvorenja izložbi i slično. Prigodom takvih događaja nerijetko će nastupati vokalne skupine, tamburaški sastavi, učenici glazbene škole, KUD-ovi, pa i *M18 International*, ali ne i bendovi alternativne glazbe. Stoga je razumljivo da su potonji svjesniji i upoznati s preostalim glazbenim scenama, koje su uočljivije i prisutnije u javnoj sferi gradskog života, iako za njih nemaju nekog posebnog interesa.

3. Studija slučaja: tamburaški sastav *Prima band*

Pri razgovoru s kazivačima koji pojedinačno predstavljaju svaku od aktualnih glazbenih scena u Kutini opisanih u prethodnom poglavlju, do izražaja je dolazila tamburaška scena kao najistaknutija, odnosno najzastupljenija i najpopularnija glazbena scena ne samo u Kutini, već i široj okolici. U samom gradu Kutini danas djeluje nekoliko izvorno kutinskih tamburaških sastava, a to su *Prima band*, *Oldtajmeri*, *Šegrti* i *Moslavina band*. Većina njih aktivno nastupa na raznolikim tipovima događaja te redovito svira u nekoliko ugostiteljskih lokala kao što su Caffe bar Pepi, King's pub, Caffe bar Index, te osobito Caffe bar K2. Te se svirke odvijaju vikendima u večernjim satima, a mjesta njihova događanja bivaju gotovo u potpunosti popunjena. Vlada opći žamor, gužva, ali je također uočljiva i interesantna interakcija publike i svirača/pjevača koja ponajprije podrazumijeva uživljeno zajedničko pjevanje pjesama, ali i zahtijevanje, odnosno ispunjavanje glazbenih želja. Prisustvovajući još u srednjoškolskim, a kasnije i studentskim danima na većem broju svirki tamburaškog sastava *Prima band* iz Kutine, zainteresirala sam se i odlučila pomnije proučiti rad i djelovanje ovoga interesantnoga kutinskog glazbenog sastava. Za istraživanje specifično ovoga benda nisam se odlučila samo iz pukog interesa ili vlastitih preferencija naspram drugih kutinskih glazbenih sastava kao što su Glazbeni sastav *Tajna*, Grupa *Dodir*, *Mix bend Kutina*, a osobito tamburaških kao što su *Šegrti*, *Oldtajmeri* i *Moslavina band*, nego i zbog njihove svestranosti, popularnosti i pozitivne reputacije najprije u Kutini, a zatim i ostatku Moslavine pa i šire, a i zbog autorskog rada kojim se *Prima band* ističe među svima navedenima. Kako sam do te odluke došla naknadno, odnosno onda kada sam počela

intenzivnije razmišljati o temi svoga diplomskoga rada, dogodilo se da sam, u trenutku kada sam stupila u kontakt s jednim od svirača, otkrila kako bend posljednjih godina svira (gotovo) isključivo na svadbama. Bio je to zanimljiv podatak s kojim do tada nisam bila upoznata, premda jesam zamijetila kako već neko vrijeme nije bilo nikakvih najava za svirku ovoga benda na nekim javnim događajima. Riječ je o tamburaškom sastavu čije se ime, *Prima band*, prvi put spominje još 1994. godine, te su njegovi članovi, uz neke manje izmjene, aktivno djelovali do 2004. godine. Nakon šestogodišnje stanke, godine 2010. ime preuzimaju dvojica članova iz prve postave benda, nastavljajući s mlađom generacijom aktivno djelovati sve do danas.²⁹

Jedan od članova mlađe generacije jest Stjepan Petravić, kontrabasist *Prima banda*. Stjepan je tijekom istraživanja i pisanja ovoga rada bio moj glavni sugovornik odnosno kazivač, te me upoznao s radom i djelovanjem ovog glazbenog sastava. S obzirom na njegovo aktivno članstvo u bendu, a i život koji je ispunjen glazbenim aktivnostima još od rane dobi, u nastavku teksta navodim njegovu glazbenu putanju u cijelosti prenesenu njegovim riječima, onako kako ju je 25. studenog 2020. izložio u našoj Facebook korespondenciji.

Svoje početke sam ostvario sa svojih pet godina počevši svirati u KUD-u Ivančice u Kutini. Nisam imao baš neke volje i nisam se pronalazio u tome, niti sam slutio što će mi to donijeti. Prvih tjedana u KUD-u, dolazio sam na nagovor roditelja, te mi se nakon nekog vremena počelo sviđati. U Ivančicama sam upoznao glazbu i zavolio tamburu, nakon čega sam upisao osnovnu glazbenu školu sa svojih osam godina. Glazbena nažalost nije imala mogućnost učenja tambure, nego sam odabrao učenje sviranja gitare. Odjednom gitara i tambura mi postaju toliko bitni, da zanemarujem osnovnu školu, ali me roditelji drže pod kontrolom. U osnovnoj glazbenoj školi, osvojio sam tokom šestogodišnjeg školovanja tri nagrade na tri natjecanja gitarista, te sam prisustvovao na brojnim koncertima, otprilike u šest godina na oko šezdesetak koncerata. Tokom osnovne glazbene škole, paralelno sam bio aktivan u dva KUD-a, KUD Ivančice i KUD Seljačka sloga u Kutini, te sam po potrebi svirao i u drugim društvima, kada bi me netko pozvao. Nakon završene osnovne glazbene škole, upisujem srednju glazbenu školu u Novskoj sa svojih četrnaest godina u trajanju od četiri godine. U Srednjoj sam prisustvovao na mnogim gostovanjima i koncertima, te na jednom natjecanju gitarista s ostvarenim rezultatom druge nagrade. Tokom srednje glazbene škole aktivno članstvo u dva KUD-a prestaje u mojoj petnaestoj godini, kada počinjem svirati u Tamburaškom sastavu Moslavina band u kojem se zadržavam četiri godine. To su bili početci "ozbiljnog" djelovanja u mojoj karijeri gdje sam se i danas pronašao. Nakon četiri godine sviranja u Moslavina bandu dobio sam ponudu za Tamburaški sastav Prima band u kojem sam

---

²⁹ Kroz godine je ostao djelovati samo jedan član benda iz prvotne postave benda, Milan Jelanić.

i dan danas, te je tambura ta koja me je obilježila u životu, uz gitaru koju sam svirao dok sam pohađao glazbene škole. Tambura mi je ipak draža, pa mogu reći da gitaru nisam svirao već neko vrijeme, jer se više pronalazim u tamburi. U svojoj glazbenoj karijeri sa svime prethodno navedenim proputovao sam pola Europe i cijelu Hrvatsku, te sam jako sretan što su mi roditelji bili uporni u počecima zbog kojih mogu sve ovo napisati.

Zajedno sa Stjepanom, postavu benda danas čini ukupno sedam članova od kojih su šestero instrumentalisti, a ujedno i prateći vokali. Uz Stjepana, to su Davor Papa, Matija Molnar, Siniša Pastula, Josip Križanić i Karlo Budimski, dok je sedmi član Barbara Fišter u ulozi pjevačice (odnosno ženskog vodećeg vokala, kako navodi Stjepan). Vodećim članom *Prima banda* u prvotnom razdoblju njegova djelovanja, od 1994. do 2004., smatraju Milana Jelenčića koji je jedini ostao i u drugoj postavi, počam od 2010., no danas se nositeljima imena *Prima banda* smatraju svi zajedno, ne ističući nikoga posebno.

Kako je prethodno već spomenuto, *Prima band* je dugi niz godina svirao na raznim i brojnim događajima, kao što su svirke vikendima u noćnim klubovima, koncerti na kojima je svirao kao predgrupa drugim, poznatijim grupama i pjevačima/cama s hrvatske glazbene scene, zatim svirke na raznim proslavama kao što su dočeci i proslave Nove godine, privatne rođendanske proslave ili one vezane za rođenje djeteta i slično, kao i svirke na svadbama i drugim svečanostima koje podrazumijevaju prisutnost glazbe i glazbenika. Bili su vrlo tražen i poželjan glazbeni sastav, tako da su u posljednje četiri godine toliko često nastupali, vikendima i tijekom cijelih noći, da jednostavno više nisu mogli podnositi takav način i tempo života. To je sasvim razumljivo ako uzmemo u obzir da su često dan nakon spomenutih svirki trebali biti budni i obavljati i druge životne obaveze, što je dakako nakon cjelonoćnog sviranja bilo vrlo otežano. Naposljetku, nakon što se svojim radom i djelovanjem afirmirao kao kvalitetan i tražen glazbeni sastav na području cijele Moslavine, ali i šire, u jednom su trenutku članovi ovoga benda donijeli odluku kako će ubuduće svirati uglavnom samo na svadbama i tek povremeno na nekim bitnijim, za njih interesantnim događajima. Razlog koji stoji iza ove odluke, prema Stjepanovom kazivanju, prvenstveno je nedostatak vremena, odnosno potreba za slobodnim vremenom koje najprije podrazumijeva vrijeme bivanja i druženja s vlastitim obiteljima. Svi članovi sastava imaju redoviti posao, dok je u vrijeme našeg razgovora sam Stjepan još uvijek bio student na Strojarskom fakultetu u Slavonskome Brodu. Većina članova sastava ima djevojke ili supruge, a neki su već postali i mladi roditelji, tako da im je kao kolektivu postajalo sve teže uskladiti se, pronaći vrijeme za potrebne probe, a zatim i brojne cjelonoćne svirke. Prije su to donekle i mogli podnositi jer su

tada imali manje obiteljskih obaveza; mnogi od njih su bili slobodni dečki. No bez obzira na to, i danas kada sviraju uglavnom samo svadbe, imaju prilično popunjen raspored:

Sviramo i dalje na mnoštvu događaja, ali preferiramo više svadbe i na njima se temelji rad benda, što se tiče repertoara, izgleda, marketinga i ostalog. Svadbe ne odbijamo, ali neke druge manifestacije zbog svadbe ili same pripreme za svadbu nažalost moramo odbiti. Nekad smo bili mladi i ljudi pa nam ni pet noći za redom nije predstavljalo problem, no kako vrijeme prolazi mijenjaju se i prioritete, tako da više ne stignemo koliko smo stigli prije. Kada je točno došlo do toga, ne mogu utvrditi, ali postepeno iz godine u godinu sve više se smanjuje broj fešti, a brojka svatova se povećava. (S. Petravić u korespondenciji s autoricom, 27. kolovoza 2020.)

Sezona svadbi, kako je nazivaju, traje od proljeća pa sve do zime, specifičnije u vrijeme nakon korizme i Uskrsa pa sve do početka iduće korizme, u većem ili manjem intenzitetu. Svakako je najintenzivniji period od svibnja do listopada. Kako dečki kažu, nerijetko se dogodi da sviraju svaki vikend, i to i u petak i u subotu. Ponekad se zna desiti da petkom imaju svirku u jednom dijelu Hrvatske, a subotom u drugom. To je također dosta zahtjevno i teško izdrživo. Ipak, takav način života su zasad još uvijek spremni podnositi:

Ma i sa svadbama nam se zna popravo zalomit, znali smo imat situacije da jedan vikend u petak sviramo svadbu negdje na moru i to potraje do kasnih jutarnjih sati, tipa do 8 ujutro i slično, a onda taj isti dan u subotu svadba na drugom kraju, npr. Ivanić gradu [smijeh], to bi nam bilo ono [smijeh], zgazimo se totalno. (S. Petravić u razgovoru s autoricom, 25. svibnja 2019.)

Da je *Prima band* izrazito orijentiran na svirke na svadbenim slavljinama potvrđuju i njihove objave kojima se predstavljaju javnosti, odnosno video zapisi koje objavljuju na svom profilu na društvenim mrežama – Facebooku³⁰ i Instagramu³¹ – kao i na svom YouTube kanalu.³² Među njima prevladavaju video zapisi sa snimkama njihovih svirki na svadbama koji većim dijelom prikazuju rasplesane i raspjevane svatove, dok se u pozadini čuje glazba koju izvode. Mogu se lako pronaći pod nazivima „Promo“, „Promo svatovi“ ili „Svatovski mix“. S obzirom na spomenutu preferenciju članova da od raznih prigoda prioritarno sviraju svadbe, interesiralo me postoji li možda određeni profil ljudi za koje sviraju na svadbama. Izgleda kako to kod ovoga benda nije slučaj, barem iz perspektive njegovih članova:

---

³⁰ <https://web.facebook.com/tsprimaband> (datum pristupa: 30. 6. 2022.)

³¹ https://www.instagram.com/p/Ccp__aWMbf5/ (datum pristupa: 30. 6. 2022.)

³² <https://www.youtube.com/user/TSPrimaBand/videos> (datum pristupa: 30. 6. 2022.)

Ne bi rekli da postoji neki poseban profil ljudi. Za nas su svi ljudi jednaki i dat ćemo svoj maksimum kod svakoga jer nam je užitak baviti se glazbom i to prezentirati ljudima. (S. Petravić u korespondenciji s autoricom, 27. kolovoza 2020.)

Nametalo mi se još jedno pitanje, a ono se odnosi na razlike između svadbi u Kutini i drugdje u istome kraju, pri čemu mislim na okolna sela u usporedbi sa samim gradom Kutinom, ali i izvan Moslavine. Moj je kazivač zamijetio neke razlike, a prema njegovoj konstataciji zaključujem kako se one ponajviše odnose na samu atmosferu i zabavu na svadbi koja se u manjim seoskim sredinama ostvaruje zbog prisnijih kontakata među uzvanicima, što sveukupno rezultira tzv. dobrom i uspješnom svadbom. Samim time se i bend nalazi u pogodnijoj poziciji u kojoj je članovima lakše uspostaviti dobru interakciju sa svatovima, a i njihove reakcije su jako pozitivne:

Razlika u svatovima uvijek ima. Konkretno mislim da su bolje svadbe kod ljudi koji žive u manjim sredinama, dakle selima, iz razloga što se bolje međusobno poznaju pa su iz tog razloga opušteniji. (S. Petravić u korespondenciji s autoricom, 27. kolovoza 2020.)

Kada se dotaknemo pitanja glazbene pratnje, članovi *Prima banda* su osim sviranja svadbenih proslava do unazad nekoliko godina preuzimali i ulogu glazbenika koji su na svadbeni dan bili “glazbenom pratnjom”. Tako se naime naziva skupina glazbenika koja prati svatove od njihovog prvog okupljanja pa sve do odlaska na večernju svadbenu proslavu. Prema vlastitom iskustvu sudjelovanja na nekoliko svadbi u Kutini i okolnim mjestima, uključujući i dragocjeno iskustvo u glavnoj ulozi mladenke na vlastitoj svadbi, glazbena pratnja dolazi na okupljanje prvih svadbenih gostiju kod mladenca, što se najčešće odvija u njegovom rodnom domu. Nakon toga s njim i ostatkom svatova odlazi pred dom mladenke gdje mladencu budu glazbena podrška pri svadbenoj “prošnji” njegove buduće supruge. Prošnja u ovome kontekstu predstavlja dolazak mladenca i njegovih svadbenih gostiju pred kuću mladenke. Tamo ga dočeka mladenkina obitelj, prije svega njezina braća i/ili sestre te vjenčani kumovi, a u dvorištu su također prisutni i ostali svadbeni gosti s mladenkine strane obitelji. Nakon što se pozdrave i počaste pićem dobrodošlice, mladenac kratkim govorom izražava želju susresti se sa svojom mladenkom koja se u to vrijeme nalazi uz svoje roditelje u unutrašnjosti rodnog doma. Njegova želja može biti ispunjena tak kada zadovolji određene uvjete, odnosno izvrši zadatke koje mu zadaje mladenkina obitelj i kumovi. Neki od najčešćih zadataka koje treba izvršiti jesu cijepanje ili piljenje drva, vožnja na biciklu izbušenih guma pri čemu mu članovi mladenkine obitelji ili nekolicina gostiju s njezine strane vožnju dodatno otežavaju bacanjem kamenja pred kotače i/ili rješavanje, odnosno

otkrivanje nekih mozgalica i zagonetki. Mladencu u ispunjavanju tih zadataka smije pomoći jedino njegov vjenčani kum. Cijela situacija odvija se u veselom i šaljivom ozračju. Po uspješnom izvršenju dobivenih zadataka, mladenac i njegovi gosti ulaze u dvorište mladenkine obitelji te se on i njegov kum upućuju pred ulazna vrata kuće u kojoj se nalazi mladenka. Uz pjesmu tamburaša „Izađi mala“ kojom se poziva na izlazak mladenke, prvotno se na pragu pojavljuje lažna mladenka koju najčešće utjelovljuje neka starija žena ili smiješno odjeven muškarac koji glumi mladu te uvjerava i nagovara mladenca da ju oženi, što osobito pridonosi smijehu i veselju cijelih svatova. Nakon što mladenac i kum odbiju lažnu mladenku, uskoro se na pragu doma napokon pojavljuje (prava) mladenka, uz pratnju svojih roditelja s kojima se tada i simbolično pozdravlja te odlazi u susret i zagrljaj svog budućeg supruga. Nakon uspješne prošnje, glazbena pratnja svojom pjesmom i svirkom u veselom tonu zabavlja svatove u domu mladenke sve do polaska u crkvu gdje se održava vjenčanje, a nerijetko ih i dočekuje po izlasku s vjenčanja te ispraća na svadbenu proslavu.

O svadbenim običajima u Moslavini pisala je Slavica Moslavac, koja također spominje zadatke koje mladenac treba izvršiti, nazivajući ih u svome tekstu zamkama koje su svatovi „uvijek vješto svladavali, a kumovi dobro plaćali“ (2020: 101). Osim plaćanja zamki, Moslavac navodi i plaćanje prve ulaznine prigodom ulaska u dvorište, a zatim i otkupljivanje prave mlade prigodom dolaska u njezin dom. Također navodi i otkupljivanje obuće i barjaka, ukoliko je u tijeku svadbe došlo do njihova nestanka, odnosno krađe. U današnje vrijeme na svadbama uglavnom više nema plaćanja i otkupljivanja navedenog, ono je češće iznimka no pravilo. Običaj izlaska ili izvođenja lažne mlade, kojeg Moslavac također spominje, zadržao se sve do danas; s njim sam se susrela na svim svadbama na kojima sam prisustvovala. Autorica u svome radu iznosi neke specifičnosti svadbenih običaja koje se u pojedinim selima međusobno razlikuju. Opisuje sve znane joj običaje od samog upoznavanja, odnosno ogleda ili vugleda, preko zagledanja, ogleda ili snuboka, kapare, zaruka, slatke rakije ili prstenovanja, zapisa i oglašavanja u crkvi, miraza, do svadbe i njezinog tijeka, navodeći podatke i o svatovskim časnicima, njihovom poretku i svadbenom ogavlju mladenke.

Što se tiče samog repertoara kojeg glazbene pratnje običavaju svirati, a prema iskazu Stjepana Petravića izuzetak nije ni *Prima band*, prevladavaju pjesme ljubavne i svadbene tematike kao što su „Došlo vrijeme da se ženim ja“, „Danas majko ženiš sina“, „Kraj jezera kuća mala“, „Kad procvatu jabuke“, „Tako si divna u bijelom“, čime su kao glazbena pratnja od samog početka svadbe nastojali postići, odnosno odraziti atmosferu dana ženidbe i svadbenog slavlja. Vrijeme kada su svirači *Prima banda* obavljali obje ove glazbene uloge pripada razdoblju otprije nekoliko godina kada su, osim sviranja na svadbama, svirali i na

mnogim drugim događajima koji uključuju i zahtijevaju aktivni angažman glazbenika. Ipak, danas uglavnom sviraju samo na svadbenim proslavama. Razlog tomu, prema riječima mog kazivača, ponovno se nalazi u njihovom potrebi za odmorom i pripremom za cjelonoćnu svirku:

Sviramo i glazbenu pratnju, samo sve ovisi o nekim prioritetima. Prioriteti se postavljaju na način da se svaka svirka odradi kvalitetno, pa tako kombiniramo možemo li izdržati primjerice pratnju i nakon toga cijelu noć svadbu ili ako smo noć prije svirali onda ćemo svakako odabrati samo svadbu u jednom danu kako bi bili odmorni za što kvalitetnije odsvirati nastup. (S. Petravić u korespondenciji s autoricom, 27. kolovoz 2020.)

U slučaju angažmana *Prima banda* samo na svadbenoj proslavi, mladenci su primorani tražiti i dogovoriti angažman još jednog benda koji će taj dan preuzeti ulogu glazbene pratnje. Tako je bilo i u mojem slučaju. Iako nisam bila oduševljena tom spoznajom, prihvatila sam situaciju te krenula u potragu za bendom koji će funkcionirati isključivo kao glazbena pratnja, što je podrazumijevalo dodatni napor po pitanju organizacije, ali i dodatan trošak. Očito se *Prima band* svojim radom i djelovanjem uspio istaknuti te steći status traženog, kvalitetnog, popularnog, pa samim time i izrazito poželjnog glazbenog sastava koji kao takav ima mogućnost izbora i odabira vrste glazbenih uloga i opsega aktivnosti. Vremena kada su se odazivali na gotovo svaki poziv, jer su bili sretni da je poziva uopće bilo, iz današnje su perspektive daleko iza njih.

Na ovome mjestu prikladno je pozabaviti se pitanjem njihovog statusa i djelovanja kao benda u vrijeme pandemije covidom-19 koja je nastupila u prvoj polovici 2020. godine. Ona je nepovoljno utjecala na uistinu mnogo djelatnosti, pa tako i one glazbene, u smislu ograničavanja i zabrana glazbenih aktivnosti, pa samim time i prihoda direktno vezanih uz njih. Iako smo mjesecima putem medija imali priliku slušati kako se mnogi glazbenici žale na novonastalu situaciju te se suočavaju s ozbiljnim financijskim problemima koji su ih posljedično zadesili, na pitanje o sveukupnoj situaciji *Prima banda* za vrijeme trajanja pandemije, na moje iznenađenje, dobila sam odgovor prilično pozitivnog tona:

Korona nas nije unazadila osim financijski. Dobro nam je došlo malo predaha koje smo uložili u individualno vježbanje i pripremanje za novu sezonu svatova. Od kako smo dobili zeleno svjetlo za svatove, tako smo svaki vikend od 13.6. pa do sada, većinom petak i subota, imali svatove i smatramo da je to jako dobro. Probe se nisu održavale sve dok to situacija nije dopustila, a kad je, onda smo se postepeno vraćali u formu rada benda. (S. Petravić u korespondenciji s autoricom, 27. kolovoza 2020.)

Usko u vezu sa svim navedenim može se dovesti financijski aspekt rada i djelovanja *Prima banda*. Pitanje financija jednog glazbenog sastava, ali i svakog muzičara općenito, usko je povezano s njegovom popularnošću, odnosno traženošću. U razgovoru s nekoliko ljudi koji su izabrali upravo ovaj bend za svirače na svadbenoj proslavi, primijetila sam kako se cijena njihovih svirki na svadbama vremenom postupno povećavala. To je povećanje cijene ovisilo o opsegu njihovog rada, odnosno broju dogovorenih svirki. Drugim riječima, ovisilo je o interesu i broju mladenaca zainteresiranih za njihov angažman upravo na svojoj svadbi. Tako primjerice saznajem kako je za svirke na svadbama tijekom 2017. i 2018. godine naknada iznosila 9.000 kn, dok su u sljedećoj 2019. godini popela na 10.000 kn. Unatoč povećanju cijene svojih svirki, interes i potražnja za ovim glazbenim sastavom ne opada. Baš naprotiv, i dalje raste. Rezervaciju za neki određeni i željeni datum potrebno je učiniti barem godinu dana unaprijed, a možda i prije, pogotovo ako je riječ o terminima u okviru već spomenute sezone svadbi. Da je interes za *Prima bandom* prilično velik pokazuje i podatak da se zna dogoditi da mladenci prema njihovoj dostupnosti i slobodnim terminima izabiru ili naknadno pomiču datum svog vjenčanja i svadbenog slavlja. Što se tiče podjele prihoda unutar benda, čini se kako je situacija prilično jednostavna. Svaki član dobiva jednaki dio zarade sa svirke u kojoj je sudjelovao:

Podjela rada benda gledamo da uvijek nekako bude ravnomjerna s obzirom na naše mogućnosti. Svako od nas vrši svoj zadatak, kako bi bend u cjelini dobro funkcionirao, tako da isto tako i prihode dijelimo na jednake dijelove. (S. Petravić u korespondenciji s autoricom, 27. kolovoza 2020.)

Aktivno sudjelovanje na svirkama koje kao bend odrađuju svakako podrazumijeva uvježbavanje i zajedničke probe koje prethode nastupima. Ponekad za neke svirke nisu angažirani svi članovi benda, odnosno sastav u cijelosti. U tim slučajevima najčešće izostaje ženski vokal. Razlog tomu uglavnom je želja samih naručitelja svirke. Takve svirke uglavnom podrazumijevaju neke privatne zabave, ali dakako i svadbe, ukoliko mladenci naglase želju za isključivo muškim sastavom benda. Interesantna je fakultativnost nekog člana benda, ali pretpostavljam da razlog tomu leži u samoj naravi njihova sastava, koji je primarno tamburaški.

Osim podjele rada u financijskom smislu, u ovome dijelu istraživanja interesiralo me i kako članovi benda uvježbavaju i savladavaju (novi) repertoar, te kako ga određuju. Tamburaške pjesme koje su prethodni nositelji imena *Prima band* nje govali, sada su samo jedan dio repertoara. Osim tamburaških, repertoar *Prima banda* obuhvaća pop, rock, country

pjesme hrvatskog, ali i engleskog govornog područja, regionalne i narodne pjesme, dakle pjesme koje originalno nisu pisane i svirane u aranžmanu za tamburaški sastav. S obzirom na očito, a to je da članovi njeguju uistinu širok raspon pjesama različitih žanrova, postavlja se i pitanje kriterija po kojima biraju nove pjesme kojima će dalje proširivati već postojeći raznolik i bogat repertoar. Osim toga, također me zanimalo kako i pod kojim uvjetima u bend prihvaćaju nove članove ukoliko dođe do potrebe za izmjenom određenih svirača. Stjepan je na ta moja pitanja odgovorio sljedeće:

Svi članovi koji su do sada bili, odnosno jesu trenutno u bendu, repertoar savladavaju po sluhu. Notne zapise ne koristimo jer dio članova ne čita note, nego su samouki sluhisti i nemaju nikakvih problema kod savladavanja novog repertoara... Samo uvježbavanje je vrlo jednostavno: pustiš si pjesmu i slušaš, nakon toga ponoviš to dok ne odsviraš isto kao na snimci. Svako individualno napravi svoj dio, nakon toga grupno posložimo svaki svoju dionicu.

Nove stvari se uče prema trenutnoj glazbenoj sceni. Prate se trendovi i prema tome se uče kako bi zadovoljili što veći broj publike. Pojedini žanrovi se ne mogu odsvirati kao što su originalno izvedeni s obzirom na mogućnosti instrumenata koje sviramo, pa se rade obrade pjesama koje zvuče približno kao originalna izvedba, a ponekad takva izvedba ispada i bolja. (S. Petravić u korespondenciji s autoricom, 27. kolovoza 2020.)

Prema navedenom iskazu mog kazivača, jasno je kako bend nastoji uvježbati interpretacije koje će što više zvučati i podsjećati na sam original, radije nego da donosi neke novine u izvedbe koje bi ih mogle istaknuti kao izvođače, ali i izazvati različite, podvojene reakcije publike – s jedne strane pozitivne, ali s druge i negativne. O angažiranju novih svirača, Petravić je istaknuo sljedeće:

Novi svirači, ukoliko dođe do toga, dolaze preko preporuke na audiciju; nakon selekcije najbolji, ako zadovolji, dolazi na mjesto čovjeka kojeg zamjenjuje. Audicija se formira s točno određenim pjesmama prema dogovoru članova benda, tako da bi se selekcija mogla napraviti prema istim kriterijima. (S. Petravić u korespondenciji s autoricom, 27. kolovoza 2020.)

Sljedeće i ključno pitanje kojim ću se baviti u nastavku jest pitanje što je to što *Prima band* čini posebnim, popularnim i traženim bendom na području cijele Moslavine, ali sve više i u drugim dijelovima Hrvatske. U tome smislu ponajviše ću se baviti pitanjem njihova repertoara i provedbom glazbenog svadbenog programa.

Repertoar *Prima banda* obuhvaća širok raspon pjesama. Uključuje hrvatsku i stranu glazbu. Iako je riječ o tamburaškom sastavu, ne sviraju samo tamburaške pjesme kao što je to bio slučaj s osnivačima ovoga benda. Smatram kako je do toga došlo i radi same želje za širenjem repertoara, ali i zahtjeva publike, kako navodi i moj kazivač, što je dakako iziskivalo i određene promjene u postavi benda. Prva postava benda bila je sastavljena samo od tamburaša. Instrumenti koji su se u to vrijeme koristili bili su bisernica, basprim, bugarija i kontrabas. Kako se repertoar širio, tako su u postavu postupno uvodili i dodatne instrumente: violinu, električnu gitaru, bas gitaru i bubnjeve. Kako navodi Stjepan,

od žanrova sviramo sve. Započeli smo s tamburaškom glazbom, a kako smo sve više pratili trend reakcije publike počeli smo svirati od narodnog repertoara pa sve do stranog. Najkarakterističniji smo po obradama pjesama, koje u originalu nisu izvedene na tamburama, ali smo ih mi obradili tako da se one mogu odsvirati na tamburama. Kao primjer mogu navesti pjesme koje sviramo na tamburama, a u originalu nemaju nikakve veze s tamburama tipa „Lipe cvatu”, „Ne spavaj mala moja” od Bijelog Dugmeta, „Frida” od Psihomodopopa i još mnoge druge. (S. Petravić u korespondenciji s autoricom, 27. kolovoza 2020.)

Od hrvatske glazbe sviraju pop i rock glazbu pjevača/ica i sastava kao što su *Prljavo kazalište*, *Parni valjak*, *Hladno pivo*, *Opća opasnost*, *Daleka obala*, *Divlje jagode*, *Magazin*, Jelena Rozga, Severina, itd. Također se ovdje nalaze i poznati sastavi s područja bivše Jugoslavije kao što su primjerice *Bijelo dugme* i *Plavi orkestar*. Osim toga, sviraju i dosta pjesama regionalne tematike – slavonskih, dalmatinskih, moslavačkih, zagorskih³³ i dr., poput onih koje izvode pjevači kao što su Miroslav Škoro, Mate Mišo Kovač, Mladen Grdović, Marko Perković Thompson i dr. Predstavljaju se kao bend koji ne svira turbofolk glazbu ili takozvane narodnjake, no navode kako sviraju narodnu glazbu. U tu kategoriju ubrajaju pjevače i pjevačice kao što su Miroslav Ilić, Halid Bešlić, Haris Džinović, Hanka Paldum i dr.

Na ovome mjestu bitno je spomenuti i autorski rad *Prima banda* u kojem se posebno ističe njihov singl „Moj dobri anđele” (2015). Naime, riječ je o njihovoj autorskoj pjesmi ljubavnog karaktera za koju je snimljen i spot koji tematizira vjenčanje i svadbeno slavlje. Tim su postupkom na neki način potvrdili i okrunili svoju profesionalnost kao svatovskog benda. Na svom Facebook profilu pri najavljivanju i objavi navedene pjesme opisali su ju kao savršen odabir za prvi ples mladenaca, čime su dodatno naglasili svoje interese i afinitete za

---

³³ Ne navodim primjer izvođača koji bi reprezentirao zagorski repertoar, iz razloga jer se taj dio repertoara prenosi na tradicijski način, neovisno o specifičnim izvođačima. Isti je slučaj i s moslavačkim repertoarom.

svirke upravo na svadbenim slavljinama. Osim pjesme „Moj dobri anđele”, koja je ujedno njihova najpoznatija i najčešće svirana pjesma upravo na svadbama, imaju još nekoliko autorskih pjesama, a to su „Da mi je u životu sve“ (2011), „Žuta ruža“ (2012), „Iluzija“ (2014), „Runda svima” (2016) i „Ako srce laže“ (2018).

Što se tiče strane glazbe koju sviraju, riječ je o pjesmama iz engleskog govornog područja, među kojima dominiraju pop, rock i country hitovi kao što su „I Feel Good“, „It’s My Life“, „Fly Me to the Moon“, „Proud Mary“, „I’m Gonna Be (500 Miles)“, „Oh Suzanne“ i dr. Ipak, kada su u pitanju svadbe, naglasak je svakako na hrvatskoj glazbi. Repertoar koji će svirati na određenoj svadbi ovisi o željama i preferencijama samih mladenaca (ukoliko ih imaju i obavijeste ih o tome). Petravić međutim naglašava kako im je cilj animirati uzvanike i postići dobru atmosferu, pa stoga odabir pjesama tijekom svadbene večeri ovisi i o njihovoj procjeni situacije u kojoj se nalaze:

    Poštujemo želje mladenaca, ipak je to njihov dan, ali također i mi sami jako pratimo situaciju i atmosferu u sali, znači kad primijetimo da se ljudima nešto sviđa, mi nastavljamo svirati pjesme u tom štitu, nek se puni plesni podij, dizat ćemo atmosferu. (S. Petravić u razgovoru s autoricom, 25. svibnja 2019.)

Kroz razgovor sa Stjepanom, više je puta do izražaja došlo njegovo nastojanje da ukaže na specifičnost ovoga benda, odnosno njegova djelovanja tijekom svadbenih proslava. Ta se specifičnost očituje u njihovom aktivnom nastojanju da se uzvanicima približe ne samo kvalitetnom glazbenom izvedbom nego upravo i nastupom, potičući ih na zajedničku pjesmu i ples. Cilj im je postići dobru i veselu atmosferu. Moj se kazivač pri opisivanju te njihove specifičnosti kojom ostvaruju navedenu atmosferu često koristio izrazima: „mi radimo show“, „specifični smo po tome što napravimo show“. U kontekstu razgovora shvatila sam što nastoji naglasiti korištenjem izraza “show” – riječ o karakteru njihova nastupa kojim ostvaruju dobru zabavu. Taj specifičan nastup podrazumijeva interakciju s mladencima, ali dakako i drugim uzvanicima. Uključuje silazak pjevača ili pjevačice s povišene bine ili pozornice među ljude koji se nalaze na plesnom podiju, a ponekad čak i među stolove za kojima su smješteni, te ih povremeno potiče na zajedničko pjevanje na mikrofonu. Osim pjevača, među uzvanike se spušta i jedan od svirača, istovremeno ili u nekom drugom trenutku kada solistički izvodi svoju istaknutu dionicu, te na taj način također animira publiku. Najčešće je ovdje riječ o violinistu. Razlog tomu vjerojatno je u općenito uvriježenom poimanju violine kao virtuoznog i solističkog instrumenta na kojemu se sviraju

glavne i istaknute melodije. Na takav nastup usmjeren podizanju atmosfere – show, članovi benda posebno su ohrabreni kada prethodno svojom svirkom, odnosno dobrim odabirom i izvedbom niza pjesama, uspiju rasplesati i razveseliti svatove. Uočavam kako su članovi benda, ponajprije njihov pjevač, tijekom njihova cjelovečernjeg nastupa, osim na pjesmu i svirku, istovremeno koncentrirani na praćenje reakcija uzvanika i cjelokupne atmosfere. Samim time zaključujem kako je specifična dodatna vrijednost u postizanju dobrog raspoloženja, zabave i vesele atmosfere:

Show za nas znači biti nasmijan, veseo i pokušati animirati goste na bilo koji način da im bude zabavno i da žele pristupiti plesnom podiju. Postižemo ga tako što pratimo reakcije ljudi na naše pjesme koje sviramo i na taj način pokušavamo prilagoditi repertoar za koji mislimo da bi ljudi najviše htjeli čuti. Kad vidimo da je trenutak da bi se pojedini članovi – pjevač, violina i jedna od tambura – mogli spustiti s pozornice, oni dolaze među ljude, sviraju i pjevaju skupa s ljudima i na taj način pokušavaju približiti izvođenje glazbe i podići atmosferu. (S. Petravić u korespondenciji s autoricom, 27. kolovoza 2020.)

Osim spomenutih nastupa gdje pojedini članovi benda silaze s pozornice među uzvanike, show o kojem govori moj kazivač uključuje i intervenciju benda u sam svadbeni program. Što će sve sačinjavati svadbeni program unaprijed se dogovora s mladencima. Pod time se misli na to hoće li se i što će se sve održati od određenih obreda i igri tijekom svadbene večeri. Obredi obuhvaćaju prvi ples mladenaca, bacanje buketa, skidanje i/ili bacanje podvezice i rezanje torte, a uz njih su i određene svadbene igre. Voditelj svega nabrojanog najčešće je pjevač benda. S mladencima se unaprijed dogovora što će se sve točno od navedenoga prema njihovoj želji održati i u kojoj verziji:

Mi sami najčešće nemamo prijedloga, više manje je to sve želja mladenaca, tako da se orijentiramo po njima. Možemo im nešto predložiti iz iskustva ukoliko nas sami pitaju za ideju ili savjet. (S. Petravić u korespondenciji s autoricom, 27. kolovoza 2020.)

Tako mladenci najčešće sami izabiru koje obrede i svadbene igre žele provesti na svojoj svadbi. No, na temelju iskustva sudjelovanja na svadbi na kojoj je angažiran *Prima band*, a osobito pri organizaciji svoje vlastite, ipak sam uočila određenu razinu njihove intervencije u svadbeni program, u smislu da mladencima ponude više različitih varijanta njegove provedbe. Tako se mladenci nađu u situaciji da imaju više izbora glede različitih obreda i svadbenih igri koje mogu uključiti u svoju svadbu, a isto tako i različitih varijacija na svaki od njih.

3.1. Analiza tijeka svadbe u provedbi *Prima banda*

Sasvim je neupitno da je glazba ključan dio svadbenih proslava. Drugim riječima, svadbena je proslava nezamisliva bez glazbe – glazba je određuje i o njoj uvelike ovisi cjelokupna atmosfera i raspoloženje svatova. Iz iskustva sudjelovanja na određenom broju svadbenih proslava, a posebice i onoj vlastitoj, zaključujem kako se svaka proslava može podijeliti na nekoliko istaknutih dijelova. Početak svake od njih karakterizira ulazak mladenaca i vjenčanih kumova u svadbenu salu, odnosno njihov doček od strane svadbenih gostiju. Nakon toga slijedi prvi ples mladenaca kao vrlo istaknut i značajan trenutak s početka svadbene proslave, koji simbolički označava početak njihove bračne ljubavi i zajedničkog života. Najveći dio proslave čini ples općenito (sviju prisutnih), kao i večera koja je podijeljena u nekoliko glavnih slijedova. Posebno su interesantni obredni momenti, koji se mogu razlikovati od proslave do proslave, ovisno o običajima ljudi iz određene lokalne sredine i njihovim obiteljskim tradicijama, ali dakako i željama i osobnim preferencijama samih mladenaca. Uz obrede su vezane i svadbene igre. Nerijetko upravo svatovski bend, koji osim što je zadužen za glazbu igra i ulogu glavnog animatora, odnosno predvoditelja svadbene proslave i određenog svadbenog programa koji će se održati tijekom svadbene večeri. Najistaknutiji i najinteresantniji dijelovi tog programa svakako su obredni momenti i svadbene igre.

U nastavku teksta bavit ću se upravo navedenim aspektom svadbenih proslava, a to je provedba svadbenog programa pod vodstvom kutinskog *Prima banda*, i to na primjeru vlastite svadbe. Pri angažiranju i ugovaranju *Prima banda* vrlo je bitan upravo dogovor oko pojedinih sastavnica svadbene proslave. Bend mladencima daje da izaberu kako će izgledati tijek svadbene proslave, odnosno od kojih će se dijelova osim same svirke sastojati te kolika i kakva će biti uloga benda u njihovom odvijanju. S obzirom na to da bend ima mnogo iskustva sudjelovanja na svadbenim proslavama, a zapravo je on uvelike i zadužen za njihovu provedbu, u većini slučajeva upravo on mladence upoznaje i iznosi prijedloge o određenim dijelovima svadbe, krećući od samog početka svadbene proslave. Prvo što se dogovara jest dolazak mladenaca u svadbenu salu. Detaljnije, dogovara se kako će izgledati sam ulazak u salu koji se obično odvija nakon što se svi uzvanici smjeste na svoja pripadajuća mjesta. Mladenci biraju tko će sve osim njih sudjelovati u posebnom ulasku, kao i kojim redoslijedom će tko ulaziti. Prijedlog benda, a i najčešći odabir mladenaca u vezi redoslijeda su: barjaktar, roditelji, vjenčani kumovi i naposljetku sami mladenci. Kako bi se dodatno podigla atmosfera i slavljenički ugođaj, bend svakog od njih posebno najavljuje na razglasu

te njihov ulazak prati posebnom prigodnom pjesmom, o čemu mladence ukratko upoznaje na dogovoru o provedbi svadbe. Tako ulazak barjaktara može biti popraćen (a i bio je na dvije svadbe na kojima sam sudjelovala, uključujući i moju vlastitu) dijelom pjesme „Marjane, Marjane“, a ulazak roditelja pjesmom Miroslava Škore „Moja je kuća na kraju sela“, preciznije stihovima: „Neka sam isti kao on; dani mi idu uludo; neka sam isti k'o stari moj; dok život juri, ja ću lagano“. Nadalje, ulazak vjenčanih kumova bit će praćen dijelom pjesme „Svatovska“ Maje Šuput i *Mareda*, odnosno stihovima: „Vadi kume keš, keš; nema noćas oš'-neš'; nema noćas ima-nema; nikome se ne drijema“, te naposljetku ulazak samih mladenaca koje svi iščekuju uz početne stihove pjesme „Dobra vam noć prijatelji“: „Dobra vam noć, prijatelji; dobra vam noć, dobro nam došli; dobra vam noć, prijatelji; dobra vam noć, zapjevajmo svi“. Nakon ulaska u svadbenu salu zaustavljaju se neposredno uz pozornicu formirajući polukrug kako bi ih svi uzvanici mogli dobro vidjeti, nakon čega im konobar/ica donosi šampanjac te svi zajedno nazdravljaju.

Što se tiče pjesme za prvi ples mladenaca, koji predstavlja sljedeću, a vrlo istaknutu sastavnicu svadbene svečanosti, po svojoj posebnosti, odnosno učestalosti i tradiciji izvođenja na svadbama općenito zapravo je i obredni moment. Mladenci imaju mogućnost odabrati bilo koju pjesmu po svojoj želji, a bend se obvezuje naučiti je, odnosno uvježbati, uz uvjet da ih o željenoj pjesmi obavijeste barem mjesec dana prije održavanja svadbe kako bi se mogli na vrijeme i kvalitetno pripremiti. Što se tiče dogovora oko prvog plesa, bend mladencima također nudi mogućnost odabira trenutka održavanja prvog plesa. Može se odvititi odmah nakon ulaska i zdravice u svadbenoj sali ili pak nakon što se mladenci smjeste na svoja mjesta za stolom i pričekaju najavu prvog plesa. Taj je ples uvijek posebno najavljen, a za vrijeme njegova odvijanja sva je pozornost na mladencima. Osim na kraju pjesme, bend nerijetko i u sredini, tijekom instrumentalnog dijela pjesme, poziva uzvanike da zaplješću mladencima kako bi dodatno istaknuo posebnost ovog trenutka.

Po završetku prvog plesa mladenaca, na plesni podij bend dalje poziva vjenčane kumove, roditelje, a zatim i ostale svadbene goste. Taj dio svadbe mogli bismo nazvati prvim (kraćim) glazbeno-plesnim blokom nakon čega slijedi serviranje i objed prvog slijeda večere: juhe i glavnog jela. Svakom objedu prisustvuje i sami bend, što znači da za vrijeme objeda nema svirke uživo, ali bend se ipak pobrinuo da to vrijeme ne protekne bez ikakve glazbe; tada reproduciranjem pjesama funkcionira kao DJ, ali izvan vidnog polja svatova kako ne bi ometao svečanost večere. Iz istog se razloga u tim trenucima i sama glazba reproducira vrlo

nenametljivo, pri čemu mislim na odabir pjesama koje su polaganog i umjerenog tempa, uglavnom ljubavnog karaktera, reproducirane u tihoj dinamici.

Po završetku prvog slijeda večere bend se vraća na svoje mjesto, odnosno pozornicu ili povišenu binu u svadbenoj sali. Tada slijedi drugi po redu, ali ovaj put duži glazbeno-plesni blok. Kako bend svojom svirkom i nastupom nastoji animirati uzvanike te postići dobru i veselu atmosferu, on aktivno prati njihovo raspoloženje i reakcije na određenu glazbu i shodno tomu blokove svadbenog repertoara strukturira ponajviše s obzirom na tempo ili plesnu komponentu. S obzirom na navedeno, ukoliko se plesni podij počinje popunjavati tijekom izvođenja pjesama brzog tempa i/ili određene plesne komponente, bend će nastaviti s izvođenjem pjesama takvih značajki kako bi zadovoljio plesnim željama uzvanika i samim time napunio plesni podij te postigao dobro raspoloženje i zabavu koje smatraju glavnim čimbenicima za uspješno odrađene svatove. Ukoliko se radi o specifičnim grupnim plesovima, popularnim i karakterističnim na svadbama u kojima sudjeluje velik broj uzvanika, primjerice plesu kao što je tzv. vlakić, kao dobar primjer takve prakse mogu poslužiti izvedbe sljedećih pjesama u nizu: „Lepe ti je Zagorje zelene”, „Serbus Zagreb moj”, „Samo anđeli znaju kako je u raj”, „Nećemo noćas doma”, „Večeras je naša fešta” i dr. Još je jedan karakterističan grupni ples omiljen među svatovima, a to je tzv. kaubojski ples tijekom kojega se izvode pjesme „Zenica blues”, „O Suzana”, „Ja bih htio”, „Od mora do mora” i dr. Suprotan primjer ovakvim pjesmama jesu pjesme polaganog tempa, sentiši i balade, tijekom kojih se uzvanici odlučuju na ples u paru, gdje bend ponovno postupna na isti način. Popunjavanjem plesnog podija tijekom izvođenja ovakvih pjesama na kojima se parovi najčešće odlučuju zaplesati dvokorak, bend nastavlja izvoditi pjesme koje zadovoljavaju navedeni plesni obrazac. Međutim, bitno je napomenuti kako će bend u oba primjera pripaziti da cjelokupna atmosfera na plesnom podiju ne postane monotona, što posebno dolazi do izražaja u drugom primjeru. Tako će pripaziti da ne zaredaju velik broj pjesama polaganog tempa kako ne bi došlo do zasićenja; stoga će postupno uvoditi pjesme bržeg tempa koje shodno tomu od parova zahtijevaju ubrzanje plesnih koraka, a posljedično i promjenu vrste plesa. Na taj su način strukturirani glazbeno-plesni blokovi.

Između objeda i glazbeno-plesnih blokova tijekom svadbene večeri održavaju se svadbeni obredi i igre. Jedan od obreda jest rezanje i objedovanje svadbene torte. Mladenci zajedno izabiru hoće li sami rezati tortu i međusobno se hraniti, hoće li u svoje međusobno hranjenje uključiti i vjenčane kumove, hoće li pri tome koristiti pribor za jelo ili će se morati

snaći na drugačiji i kreativniji način ili će se pak možda natjecati tko će prvi pojesti krišku svadbene torte i u kojoj kombinaciji. Idući karakteristični obred je bacanje buketa. Mladenka može birati hoće li baciti buket ili će zavezanih očiju predati jednoj od djevojaka koje u ovome obredu sudjeluju. Jednako tako, mladenac odlučuje hoće li baciti mladenkinu podvezicu (čemu može prethoditi, iako sve rjeđe, skidanje podvezice s mladenke zavezanih očiju) ili će se umjesto toga odviti tzv. balon eksplozija kao što je bio slučaj na mojoj svadbi. U potonjem slučaju mladenac buši jedan veliki balon u kojem se nalazi mnoštvo manjih, a u jednom od njih se krije podvezica. Momci, tj. neženje koji sudjeluju u ovom obredu, za zadatak imaju nogama gaziti i na taj način bušiti male balone, a pobjednik je onaj koji probuši balon i pronađe podvezicu koja se krila u njemu.

O trima navedenim svadbenim obredima pisala je etnologinja Zorica Vitez (2003) spominjući ih u kontekstu suvremenih svadbi. Rezanje svadbene torte kao obred suvremenih svadbi uspoređuje s rezanjem pečenog purana u tradicijskoj svadbi kajkavskih krajeva, kao i “sa simboličnim zajedničkim obrokom mladenaca, slatkim jelom ili kašom koja im se daje po dolasku s vjenčanja” (Vitez 2003: 193). Autorica donosi detaljni opis skidanja podvezice: “mladenku posjednu na stolicu, a mladenac zaroni ispod njezine suknje da, na različite načine, skine podvezicu. Ako je suknja uska, podvezicu skida rukama. Kad, u prvom slučaju, slavodobitno izroni s podvezicom u zubima, čeka ga odobravanje i smijeh gostiju, kao i skupina mladića prema kojima baca podvezicu” (ibid.: 197). Autorica navodi kako podvezica pripada svadbenim rekvizitima uvedenim iz inozemstva, kao i sam običaj, a osvrće se i na javnu kritiku u novinama i od strane svećenika koji ovaj novouvedeni obred opisuju kao “prizor vulgarne vizure seksualnosti” (ibid.). Međutim, Vitez navodi i kako svadbeni buket kao mladenkin rekvizit nije poznat u tradicijskoj kulturi, već se pojavljuje pod utjecajem gradske mode, u vrijeme kad se napušta narodno odijelo, odnosno nošnja.

Ovisno o izabranoj verziji navedenih obreda, bend se priprema i odlučuje za određeni glazbeni repertoar, kao i za vođenje programa primjerenog izabranoj verziji. Očekuje se da program bude zabavan svima koji u njemu sudjeluju, ali i ostatku uzvanika koji u tim trenucima imaju ulogu poput publike koja gleda predstavu. Pri tome pjevač svojim komentarima i dosjetkama treba pridonijeti još boljoj zabavi. Tako npr. kada je u pitanju bacanje podvezice, on se spušta među momke koji u tome sudjeluju te im zadaje određene zadatke. Najčešće je riječ o plesu, odnosno određenim plesnim koracima koje sudionici

trebaju savladati. Služi im kao uzor i u trenutku improvizira neobične plesne korake, te na taj način izaziva smijeh i zabavlja sve prisutne. Tako se ostvaruje show u režiji *Prima banda*.

4. Studija slučaja: *M18 International*

Kroz razgovor s osnivačem i voditeljem grupe *M18 International* nametala su mi se neka ključna pitanja koja su mi poslužila kao polazište i temelj za daljnje i dublje istraživanje ove plesne grupe. Tiču se nastanka grupe *M18 International*, područja, uloge i svrhe njihova djelovanja, njihova dolaska u Kutinu i prihvaćenosti od građana, s jedne strane, te njihovog osobnog doživljaja Kutine i Kutinčana, s druge strane.

Plesna grupa *M18 International* osnovana je 2005. godine u Sao Paulu u Brazilu. Thiago Almeida njezin je osnivač i utemeljitelj. Kao glavni razlog osnivanja ove grupe Thiago navodi svoju vjeru, odnosno želju za donošenjem i približavanjem ljudima nečeg dobrog i to upravo kroz umjetnost, pri čemu misli na glazbu, ples, organizaciju i produkciju priredbi. Glavna ideja koju je imao u vrijeme osnivanja grupe, baš kao i danas jest govoriti ljudima o nadi, ljubavi, promjeni, opraštanju i drugim srodnim temama iz vjerskog rakursa.

Ja sam dobar kršćanin, uvijek želim donijeti nešto dobro ljudima kroz umjetnost, ideja je reći o nadi, ljubavi, mijenjanju, opraštanju. Želio sam govoriti ljudima o svim tim stvarima koje su uvijek bile vrlo jake u mojoj glavi i srcu, i ja to želim činiti kroz umjetnost, kroz sve što je umjetnost općenito. (T. Almeida u razgovoru s autoricom, 5. prosinca 2019.)³⁴

Thiago je s grupom *M18 International* u Kutinu prvi puta stigao 2009. godine. Kako je došlo do putovanja iz velikog Brazila u jednu mnogo manju zemlju, i još k tome u jedan maleni gradić kao što je Kutina, bilo je pitanje koje me oduvijek posebno interesiralo. Njihov dolazak zapravo je vezan za luteransku crkvu i njezino djelovanje. Naime, grupa *M18 International* je 2007. godine (dvije godine nakon osnutka) doselila u Finsku, i to putem spomenute crkve. Upravo je luteranska crkva u Finskoj bila povezana s luteranskom crkvom u Hrvatskoj, pomažući i prije, a pogotovo poslije Domovinskog rata u radu i izgrađivanju luteranske crkve i njezine zajednice u Hrvatskoj. Djelujući u okviru luteranske crkve u

---

³⁴ “I’m a good Christian and I always want to bring something good for people through arts, so the idea of is to tell about hope, about love, about changing, forgiveness, all this things that are always very strong in my head, in my heart and then I wanted to do that trough art, everything which is art in general.”

Finskoj, *M18 International* je 2009. organizirao turneju po Njemačkoj i Hrvatskoj, te su tako, na poziv i u suradnji kutinskom luteranskom crkvom prvi puta stigli i do Kutine. Umjesto da se u Kutini zadrže kraće vrijeme, faktor koji je presudio drukčije bila je ljubav. Thiago navodi kako je ovdje upoznao svoju sadašnju ženu, Elinu, koja također aktivno djeluje u luteranskoj crkvi u Kutini i to upravo kao svećenica. No postojao je i naredni faktor:

Ali nisam došao ovdje zbog nje, došao sam zbog povijesti, kulture i svih stvari koje su se ovdje dogodile, i bio sam zainteresiran za ljude koji žive ovdje i za pomaganje u rekonstrukciji nečega što je slomljeno u Kutini. I upravo je to glavna svrha *M18*, rekonstrukcija. (“so the main point of *M18* is about that, like reconstruction”) (T. Almedia u razgovoru s autoricom, 5. prosinca 2019.)³⁵

Smatram kako je na ovome mjestu važno napomenuti kako *M18 International* nije plesna grupa koja postoji i funkcionira isključivo unutar crkve. Iako je aspekt vjere utemeljitelju grupe i njegovim najbližim suradnicima koji su ujedno članovi *M18 International* vrlo značajan, vjerska pripadnost (odnosno nepripadnost) nije preduvjet za sudjelovanje u grupi, niti se vjerska pitanja nameću njezinim članovima, a također nisu ni temom treninga³⁶ priredbi koje organiziraju; točnije rečeno, nisu izravnom temom treninga i priredbi. Vjera je njihov osobni pokretač i motivacija za vođenje grupe, dok s druge strane stoji ljubav prema glazbi i plesu. Nadalje, prema riječima mojega sugovornika, svrha postojanja *M18 International* nije isključivo u umjetnosti kao takvoj nego i dobrim djelima koja se kroz nju i pomoću nje izražavaju. Nameće se pitanje je li to uistinu tako, je li uistinu moguć takav utjecaj putem glazbe i ukoliko jest, koliko je učinkovit kada dolazi kroz samu glazbu, ples i druge srodne aktivnosti? Smatram kako je na ta pitanja dijelom moguće odgovoriti promatrajući prihvaćenost *M18 International* u Kutini, odnosno utjecaj njihova glazbenog djelovanja na publiku s jedne strane, ali i same članove grupe, s druge strane. No tim ću se pitanjem pozabaviti nešto kasnije u tekstu, dok ću se najprije fokusirati na teme koje je Thiago istaknuo kao važne u njegovu prikazivanju i prenošenju dobra, ljubavi, praštanja, nade i srodnih vrijednosti. S *M18 International* to je ostvario priređivanjem glazbenih priredbi, od kojih je svaka priredba imala jedinstvenu priču koja je nosila neku životnu pouku vezanu uz spomenute vrijednosti. Glazbene se priredbe tako ostvaruju kao kombinacija glazbe, plesa i filma kojim se predočuje glavna radnja. Film se redovito prikazuje na platnu projektora u isječcima, izmjenjujući se s odvijanjem plesnih točaka uz glazbu koja se

---

³⁵ “But I didn’t come because of her, I came because of the history of the country and all the things that happened, so I found myself very interested about the people, helping to rebuild something that was broken through the war. So the main point of *M18* is about that, like reconstruction.”

³⁶ Riječ je o redovitim probama koje se održavaju dvaput tjedno sa stalnim članstvom, no članovi *M18 International* za njih koriste termin trening.

reproducira putem zvučnika. Za postizanje većeg efekta kod publike, kao i vizualnog dojma, tijekom priredbi se redovito koriste svjetlosni, a ponekad i dimni efekti. Priredbe su do sada obično sadržavale i po jednu vokalno-instrumentalnu točku, ali ne i više od toga. Sam film, kao i plesne koreografije, originalno su djelo *M18 International*. Film, kao i glazbu koja prati plesne točke producira voditelj, producent i direktor *M18 International*, Thiago Almeida, uz pomoć određenih članova grupe. Proces glazbene produkcije pjesama vezanih za plesne točke opisao mi je na vrlo jednostavan način. Prvi korak svakako jest odabir pjesama, u čemu su od najveće važnosti tekstovi pjesama i žanrovi koji su odgovarajući za željene stilove plesa. Pritom žanrovi nisu strogo definirani. Ono što je ključno jesu ritam i melodija koji će biti pogodni za koreografije onih stilova plesa koje *M18 International* njeguje, a to su ponajprije hip-hop, break dance i jazz. Dakle, pjesme (glazbene podloge) koje odgovaraju ovim plesnim stilovima mogu pripadati različitim glazbenim žanrovima, premda uglavnom prevladavaju upravo onim žanrovima koji i jesu primarno vezani uz navedene plesne stilove, odnosno hip-hopu, popu, rapu, rhythm and bluesu.

Obično ja radim mnogo toga što se tiče produkcije, izabirem pjesme, izabirem što će se raditi, oni rade koreografije i ja ih gledam, mijenjam nešto kako bi se bolje uklopilo u priču, nastojim uklopiti sve, ja sam direktor i producent tako da je moj posao da se pobrinem da sve zajedno ima smisla i izgleda dobro. (T. Almeida u razgovoru s autoricom, 5. prosinca 2019.)³⁷

Što se tiče prihvaćenosti i mišljenja o *M18 International* u Kutini, ne samo u glazbenom smislu nego i općenito, istražila sam razgovarajući s odraslima koji su upoznati s njihovim radom. Razgovarajući tako jednom prilikom s grupom majki čija djeca pohađaju plesne tečajeve *M18 International* uviđam iskreno oduševljenje njihovim radom, a pogotovo činjenicom da su i njihova djeca dio ove kutinske glazbene scene. Unatoč tome što je nekima od njih uz posao i brigu oko školskih dužnosti i aktivnosti svoje djece, kao i ostale obiteljske obveze, vrlo teško dodatno još uskladiti i obveze koje dolaze s aktivnim članstvom njihove djece u grupi *M18 International*, posebice onima koji ne žive u Kutini nego u široj okolini, ni u jednom trenutku nisu pomišljale na ispisivanje djece iz grupe. Svaka od njih smatra kako na djecu vrlo dobro utječe pohađanje plesnih tečajeva unutar *M18 International* i kako su djeca puno zadovoljnija otkad su postala dijelom ove plesne zajednice. Zadovoljstvo se nalazi i u samom plesu i vidljivom plesnom napretku, ali i načinu rada i odnosu koji organizator i

---

³⁷ “Normally I do quite a lot with the producing, like choosing the songs, browsing like what are they gonna do, they are doing the coreographies and I'm watching them and making changes and trying to fit better to the story, and like fitting everything, I'm the director and producer so it's my job to kind of make everything look together and good.”

treneri s djecom imaju na tim satovima plesa. Smatraju kako djeca vidljivo napreduju u plesu, kako su kvalitetno podučavana ne samo plesu, već i disciplini te ustrajnosti u onomu čime se bave. Osim toga, istovremeno uče komunicirati na engleskom jeziku na kojem pretežito s njima komuniciraju voditelj i treneri. Osim toga, neki dugogodišnji članovi, koji su danas već studenti, uz njih su čak naučili govoriti i pisati portugalski jezik, i to vrlo tečno. Prema svemu navedenom, biti aktivnim članom *M18 International* donosi zadovoljstvo i rezultate na više razina, te su s radom *M18 International* zadovoljni ne samo članovi grupe već i njihove obitelji i poznanici.

Kako *M18 International* djeluje na same njegove članove predočila mi je sugovornica Petra Majstorović (17) iz Kutine. Petra je dio *M18 International* unazad šest godina. Svoj početak u grupi pripisala je želji za pronalaskom društva, što se pokazalo kao upravo ono nešto što joj je u tom trenutku bilo potrebno i čemu je težila. Upoznavši iskrenu toplinu, prihvaćenost i osjećaj pripadnosti ljudima unutar ove grupe, upoznala je i ljubav prema plesu.

Kad sam došla tu prvi put mislila sam da je jako čudno kak su svi dobri i pristojni, zato što u školi je dosta... pa recimo da djeca nisu baš druželjubiva, i onda je ovo bilo skroz potpuno drugačije okruženje i nekako sam se osjećala tu puno lakše bit s ljudima i povezat se s nekim, jer nitko nije razmišljao po čemu se ti razlikuješ... i svi su te samo htjeli prihvatit. I onda isto što se tiče plesa, jako su strpljivi s nama, jer... ja mogu reć, ne znam, ja mislim da sam bila onak najgori plesač u svojoj generaciji [smijeh] a...i da, jako su strpljivi i stvari se poboljšaju. (P. Majstorović u razgovoru s autoricom, 6. prosinca 2019.)

Petra svoje aktivnosti i druženja unutar *M18 International* ne doživljava kao puko ispunjavanje slobodnog vremena, nego kao izuzetno bitan dio života. To svakako potvrđuje njezina izjava kako u studiju (prostoru koji ima veliku prostoriju u kojoj se održavaju treninzi te manju u funkciji ureda) *M18 International* provodi više vremena nego kod kuće. Osim što trenira jazz i hip-hop, ističe kako većinu svog slobodnog vremena nastoji pomoći voditelju i trenerima na način da pomaže u prevođenju s engleskog jezika, kako u studiju, tako i u kutinskoj evangeličkoj crkvi³⁸ unutar koje vrlo aktivno djeluju. U studiju još vodi i tečaj pilatesa, dok u crkvi svake subote održava igraonicu s djecom koja se bazira na biblijskim čitanjima za djecu.

Kao što se već moglo iščitati iz teksta, osim glazbe i plesa, vjera i crkva su se pokazale kao izrazito bitan aspekt značenja i djelovanja *M18 International*, što je došlo do izražaja kod gotovo svakog od mojih sugovornika, a ponajviše kod Thiaga, Petre i Micaelly.

---

³⁸ Evangelička crkva u Kutini uz naziv evangelička nosi i pridjev luteranske crkve.

Prema kazivanju Thiaga Almeide, kako je već navedeno, grupa *M18 International* je upravo i nastala radi njegove vjere i potrebe da u skladu s njome djeluje među ljudima. Glazba i ples, prema kojima također gaji ljubav, pokazali su se izvrsnim načinom za okupljanje mladih ljudi i stvaranje zajednice. Iako se većina mladih, a osobito djece, pridružuje radi plesa i druženja, neke članove, osobito one koji su kao i Thiago u Kutinu stigli iz drugih zemalja i koji više vremena provode s njim i njegovom obitelji, osim plesa privlači i život u vjeri, odnosno vjerska aktivnost. Upravo je takav slučaj s Micaelly, a djelomično i s Petrom.

Micaelly Barros (31) mlada je žena iz Brazila koja se grupi *M18 International* priključila u veljači 2019. godine. Osim što ju je privlačio ples, posebno ju je privlačila ideja da unutar grupe aktivno živi svoju vjeru te je dijeli s drugim ljudima.

Došla sam ovdje kao volonter u *M18*, da pomognem u crkvi. To je moja misija, da pomažem ljudima, da dijelim vjeru, da pomognem s čime god mogu pomoći. U crkvi radim s djecom, ja i Petra, u igraonici. Učimo ih nekim biblijskim pričama, igramo igre i povezujemo stvari iz Biblije s tim igrama koliko možemo.

Ovdje u *M18*, na bilo kojem mjestu u gradu mogu dijeliti svoju vjeru tako da jednostavno budem ono što jesam, što se tiče životnih vrijednosti, znaš. Što se tiče plesa, činim to tako da se trudim najviše što mogu, vjerna sam s ljudima, istinita, trudim se biti tu za ljude, slušati ih, biti dobar prijatelj. I na taj način, stvari koje sam naučila u Bibliji mogu živjeti, pokazivati vlastitim primjerom...svojim ponašanjem. I ljudi ponekad budu iznenađeni, kao ne poznaju puno takvih ljudi u svojem životu. (M. Barros u razgovoru s autoricom, 6. prosinca 2019.)

Kada sam Petru upitala što ju motivira da toliko vremena posvećuje i izdvaja za rad s ljudima, kako u studiju, tako i u crkvi, njezini su se vjerski osjećaji pokazali kao ključan faktor njezine volje, odnosno motivacije za djelovanjem.

Meni to uglavnom dolazi od Boga... Zato što našla sam način kako mogu pomoći ljudima iz Kutine uglavnom, jer oni pomažu puno, ali zato što ljudi iz Kutine baš ne pričaju toliko engleski, onda sam našla neku svoju ulogu u toj njihovoj misiji koju pokušavaju prenijeti. (P. Majstorović u razgovoru s autoricom, 6. prosinca 2019.)

Ipak, njezin primarni razlog priključivanja grupi *M18 International* nije imao nikakve veze s njezinim vjerskim uvjerenjima i osjećajima, kao što je ranije navedeno u tekstu; ona se grupi odlučila priključiti radi druženja, odnosno stjecanja novih poznanstava i prijateljstva.

Pojedini članovi *M18 International* svoju vjeru aktivno prakticiraju ne samo u crkvi, već i u svojem domu u Kutini. Uz redovite dnevne aktivnosti u studiju, organiziraju druženja svake subote u večernjim satima. Druženja se održavaju u domu plesača iz Brazila koji se

nalazi u Kletištu, malenom mjestu pored Kutine. Ta su druženja vrlo interesantna jer im se osim članova može priključiti bilo tko zainteresiran. U nekoliko navrata sam i sama prisustvovala tim druženjima; prije nekoliko godina zbog prijateljstva s pojedinim članovima grupe, a zadnji put zbog interesa i želje ispunjavanja svoje istraživačke uloge, odnosno uloge promatrača i sudionika. Druženja su obično koncipirana na način da se nakon okupljanja održava jedan kraći vjerski program nakon kojeg slijedi igranje društvenih igara, gledanje filma ili nešto slično. Domaćini se za svako druženje uvijek potrudu pripremiti i osigurati hranu i piće, čime svojim gostima nesebično pokazuju da su više nego dobrodošli u njihovo društvo i dom. Smatram kako su to mladi i sami prepoznali. Vjerski program, kojim započinje svako druženje, smatram vrlo važnim aspektom, što ističu i sami domaćini. Uključuje pjevanje duhovnih pjesama na engleskom jeziku, uz pratnju klavijature, a ponekad i gitare. Osim toga uključuje i čitanje nekog od biblijskih tekstova koji se zatim objašnjava i komentira kroz životne primjere današnjice kako bi se jasnije predočio svima prisutnima, posebice onim mlađima. Ovaj vjerski program najčešće započinje duhovnim pjesmama na engleskom jeziku, a njima i završava. U pjevanju sudjeluju svi prisutni, i oni kojima su pjesme poznate, ali i onima kojima nisu, jer se njihovi tekstovi prikazuju putem projektora kako bi svi mogli pjevati. Barem onoliko koliko je to moguće ukoliko nisu upoznati s melodijom. Ostatak druženja protječe kroz razgovore, igranje društvenih igara, gledanje filma, ovisno o interesima prisutnih. Pri organiziranju ovih druženja želja i cilj voditelja *M18 International* jest okupljati mlade i pokazivati im kako postoji mnogo lijepih i različitih načina zabave, koji ne uključuju konzumiranje alkohola, droge, život u nečistoći i slično. Tako osim što s članovima o tome razgovaraju, aktivno im primjerom i pokazuju. I to su mnogi od njih i prepoznali:

Usprkos snažnoj vjerskoj podlozi, kao plesna grupa *M18 International* ipak nije fokusirana i ne djeluje unutar crkvenih krugova. Samostalna je zajednica, otvorenih vrata za svu djecu i mlade zainteresirane za glazbu i ples. Unutar grupe prihvaća se svaki član, bez obzira na vjersku pripadnost, spol, etničku pripadnost, rasu, te općenito afinitete i stavove pojedinaca. Jedini uvjet koji voditelji ove zajednice postavljaju pred svoje članove je odgovornost. Svoja izrazita vjerska uvjerenja i osjećaje ne nameću drugim članovima, niti svoje treninge (uvježbavanje programa) i rezultirajuće priredbe temelje na nekim biblijskim temama i tumačenjima, već se fokusiraju na općenito prikazivanje dobra, vrijednosti prijateljstva, ljubavi, oprosta, pozitivne promjene, i sl. čime nastoje potaknuti dobrotu i ljubav ne samo u životu svojih članova već i kod svojih gledatelja, odnosno publike. Ipak, svoju ljubav i poštovanje prema Bogu iskazuju na privatnim druženjima organiziranim u njihovom

domu, na kojima mogu sudjelovati svi zainteresirani, no to su druženja intimnijeg tipa i nisu direktno povezana sa samim postojanjem i svrhom plesne grupe koju predvode, već s njihovim osobnim načinom života, kojeg ne skrivaju i voljni su dijeliti s drugima.

U okviru ovoga rada važno je razmotriti i povezanost *M18 International* i grada Kutine. Taj aspekt smatram važnim jer su i voditelj i svi treneri plesnih tečajeva rodnom iz Brazila, u kojemu su i proveli većinu svoga života. Kao što sam spomenula na početku ovog teksta, odlazak iz tako velikog grada u jedan veoma udaljeni, drugačiji i maleni grad predstavlja ogromnu životnu promjenu koja je uvelike utjecala na njihove živote; stoga bi bilo nepromišljeno ne pozabaviti se i ovim aspektom. Iz razgovora s Micaelly i Gustavom, ali i načina na koji su govorili o Kutini i prije nego što sam im uopće i postavila pitanje o iskustvu i dojmovima ovog grada, do izražaja je došlo njihovo oduševljenje Kutinom kao gradom i njezinim ljudima, ponajviše zbog mirnog načina života. To je bilo najuočljivije u trenucima kada su uspoređivali život u svojim rodnim gradovima (Fortaleza, Belo Horizonte) velikog Brazila sa životom u Kutini. Kutina je prema njihovom kazivanju malen, tih i miran grad, u kojemu slobodno i bez straha možete prošetati u bilo koje doba dana i noći, možete uživati u tihom okruženju, ne morate gubiti vrijeme u gužvi, a ljudi su vrlo ljubazni, pristojni, dragi i uljudni. Na taj su način moji sugovornici najčešće formulirali i predočavali svoje pozitivne misli o Kutini i životu u Kutini, i to upravo zato što su za njih to bile novine, odnosno okolnosti koje za vrijeme života u gradovima Brazila nisu imali prilike iskusiti. U tim sam trenucima shvatila kako su to životne okolnosti koje ljudi u gradovima kao što je Kutina doživljavaju potpuno normalnima, uobičajenima, odnosno samorazumljivima, pa samim time i ne opažaju. Za moje sugovornike one su pak predstavljale slobodu, preporod i svojevrsan blagoslov:

Ja inače dolazim iz velikog grada, u kojem živi više od dva milijuna ljudi. U njemu ima jako puno buke, neka mjesta su jako opasna, ne možeš mirno prošetati, pričati s onim s kim šetaš, ne možeš šetati s mobitelom u ruci, jer ima puno nasilja. Ali mislim da to dolazi s velikim gradovima. I zato mi se jako sviđa ovdje, možeš šetati u miru, u bilo koje doba dana ili noći, tiho je i jako mi se sviđa tu.

Ljudi ovdje mi se sviđaju. Prije nego sam došla ovdje, mislila sam da su ljudi manje perspektivni. Ali ovdje, ljudi su slični kao u Brazilu, oni s kojima sam se tamo družila. Tinejdžeri s kojima sam bliska su vrlo dragi, ponekad vrlo komunikativni, ponekad manje, to je normalno, pretpostavljam. Grad je tih, to mi se jako sviđa. (M. Barros u razgovoru s autoricom, 6. prosinca 2019.)

Jednostavno obožavam Kutinu. Bilo mi je nezamislivo da bih mogao šetati gradom, imati mobitel uz sebe, fotografirati nešto! U gradu iz kojega dolazim tako nešto je bilo nemoguće,

istog trena bi vas netko napao i opljačkao. I što se tiče buke, buka je bila posvuda. Ovdje je tako mirno i tiho, ne mogu se načuditi. Jednostavno prekrasno. (G. Costa u razgovoru s autoricom, 14. prosinca 2019.)

Oboje mojih sugovornika imalo je isključivo dobre utiske o Kutini kao i njezinim stanovnicima koje doživljavaju kao otvorene, pristupačne i ljubazne ljude. Međutim, kao što se moglo iščitati na početku teksta kada sam pisala o početku djelovanja *M18 International* u Kutini, nisu svi članovi imali tako pozitivno iskustvo, osobito prva generacija plesača koja je stigla u Kutinu u isto vrijeme kada i njihov voditelj Thiago Almeida, koji su se susreli s brojnim predrasudama i negativnim i pogrđnim nazivima koji su im pojedini ljudi dodjeljivali. Grupa *M18 International* danas je izuzetno dobro prihvaćena što su potvrdili i svi moji sugovornici, pripadnici drugih glazbenih scena, koji su o *M18 International* i njihovom djelovanju imali isključivo pozitivne komentare. Unatoč teškom početku, svojim radom i aktivnostima, kao i pristupom i odnošenjem prema djeci i mladima, kroz godine su stekli određeno povjerenje te dobru i pozitivnu reputaciju među širom populacijom, ne samo u Kutini, već i široj okolici. U skladu s time, povećao se i broj njihovih pokrovitelja, preciznije sponzora uz čiju financijsku pomoć organiziraju svoje priredbe. Prema tome, s današnjeg gledišta mogli bismo zaključiti kako su stanovnici Kutine ljudi otvoreni prema različitostima. No, takvo razmišljanje ne bi bilo potpuno istinito. Kao i u svakoj sredini, društvo je raznoliko; postoje različiti ljudi različitih mišljenja i stavova; neki su slobodniji, liberalniji, ali ima i onih konzervativnih, sklonih različitim predrasudama i generalizaciji.

4.1 Opis priredbe (showa) u organizaciji M18: „Legacy” („Nasljedstvo”)

Kako bih konkretnije predočila glazbeni i plesni izraz skupine *M18 International* odlučila sam se koncentrirati na opis njihove priredbe koju je osmislio Thiago Almeida u jesen 2019. godine, te se održala dva puta u velikoj dvorani Pučkog otvorenog učilišta Kutina. I sama sam joj nazočila 22. studenog 2019. godine, a ljubaznošću Thiaga Almeide, Filipa Škarice i Micaelly Barros dobila sam i kopiju video zapisa na čijem se pregledavanju uvelike temelji i opis u nastavku. I ova se priredba, kao i sve druge u produkciji *M18 International* naziva show, što i jest najbliži ekvivalent hrvatskog termina priredba. Naslov joj je „Legacy”³⁹ s podnaslovom „Riječi, odluke, promjene“, a tematizira ljudske odnose, u ovom slučaju

---

³⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=mP-jgo7I17k> (datum pristupa: 30. 6. 2022.)

prvenstveno odnos između oca i djeteta, mane i propuste koje roditelji i supružnici ponekad čine i na taj način izravno utječu na život djeteta, ali ne moraju ga nužno definirati – uvijek postoji izbor, svaka osoba može raditi na sebi, biti bolja i ka boljitku stremiti. Kako mi je pojasnio Thiago, ova priredba, kao i sve druge njihove priredbe, sazdana je kao jedno djelo koje se sastoji od video projekcija, glazbe i plesa.

Ovaj show osmišljen je i realiziran kao kombinacija video, odnosno filmskih isječaka koji se prikazuju na filmskom platnu i glazbenoplesnih točki koje se odvijaju uživo. Ti su filmski isječci po svojoj smislenosti i tijeku prikazanih događaja zapravo dijelovi jednog cjelovitog filma, koji je potom izrezan na odgovarajućim mjestima kako bi taj smisleni sklop nadopunili glazbenoplesni sadržaji. Na taj se način nadovezuju tri medija ekspresije – film, glazba, ples – uz dodatne ekspresivne elemente kao što su kostimi, svjetla, dim i scenografija. To nadovezivanje i pretakanje iz točke u točku tehnički je vrlo dobro izvedeno, bez ikakvog praznog hoda. Filmski isječci donose naraciju, odnosno izlaganje sižea, dok su glazbenoplesne točke u funkciji dočaravanja stanja i emocija likova u filmu i prikazanih sadržaja. S obzirom na to da su filmski isječci narativnog karaktera, dužeg su trajanja od glazbenoplesnih točki koje otprilike traju od tri do šest minuta. Svaki show u produkciji *M18 International*, pa tako i ovaj, namijenjen je izvođenju u velikoj dvorani Pučkog otvorenog učilišta Kutina s pozornicom i gledalištem, koja je ujedno i gradska Kino dvorana, tako da je oprema kojom raspolažu za izvedbu profesionalna (projektor, filmsko platno, zvučnici, reflektori). Stoga je kvaliteta i cjelokupni dojam izvedbe vrlo doraden, pa i impresivan.

Show „Legacy“ započinje filmskim isječkom u režiji i produkciji *M18 International*, specifičnije samog osnivača Thiaga Braza, uz suradnju Euclidesa Eugenia te ostalih članova grupe. Zapčinje zvonjavom telefona nakon čega se na projekcijskom platnu pojavljuje tekst: „RIJEČI – riječi nas ne definiraju tko smo.“ Nakon toga se prikazuje momak u ulozi oca koji telefonom dogovara i potom odvodi dijete, svog sina, u sirotište i tamo ga ostavlja. Po odlasku mu obećava kako će se brzo vratiti po njega.

Slijedi prva plesna točka uživo uz pratnju pjesme „Piece by piece“ u izvedbi Kelly Clarkson koju otvaraju dvoje plesača za koje lako možemo shvatiti da predstavljaju oca i sina iz isječka filma kojeg smo trenutak prije imali prilike vidjeti (a i sam dječak koji pleše lik je iz filma). Ubrzo im se na pozornici pridružuje još dva para plesača koji ocrtavaju isti odnos – roditelj-dijete –, a nakon njih dolazi i skupina plesača koji plešu jazz, što se može zaključiti prema plesnim pokretima temeljenim nalik baletnim, ali mnogo slobodnijim i opuštenijim od onih u klasičnom baletu. Plesna točka završava ponovnom pojavom dječaka iz filma i plesne

točke, ovog puta samog i nesretnog. Pjesma koja prati ovu plesnu točku izabrana je prikladno prethodnom viđenom filmskom isječku – kao njegova glazbena dopuna. Pjesma „Piece by Piece“ govori o djevojčici koju je otac napustio kad je imala šest godina, što ju je jako povrijedilo, no svoje je rane vremenom dio po dio zacjeljivala uz drugu osobu koja se pojavila u njezinom životu i koja je uz nju ostala te joj pružila bezuvjetnu ljubav. Sama pjevačica, koja je ujedno i autorica ove pjesme, u intervjuu⁴⁰ je kazala kako je pjesma inspirirana stalnom ljubavlju njezina supruga prema njihovoj kćerki, naspram nedostatka pažnje, brige i nježnosti koju je ona iskusila od vlastitog oca, koji ju je naposljetku i napustio. Pjesmu izvodi ženski vokal uz klavirsku pratnju, umjerenog je tempa i nježnog ugođaja.

Po završetku prve plesne točke slijedi prikaz novog, odnosno drugog filmskog isječka; gledamo dječaka imena Jakov ostavljenog u sirotištu, samog kako stoji naslonjen na ogradu, potpuno nezainteresiran za kontakt i igru s drugom djecom koja se tamo nalaze; čeka oca koji bi se po njega mogao vratiti svake sekunde, kako navodi ravnateljici sirotišta koja povremeno razgovara s njim i potiče ga na igru s drugom djecom. Godinu dana kasnije kako je tekstom ispisano u isječku, on još uvijek čeka uz ogradu, a druga djeca mu se podsmjehuju i počinju ga zadirkivati.

U drugoj plesnoj točki nastupa grupa djece mlađeg i starijeg uzrasta, uz pjesme „Pump“ u izvedbi Valentina Khana i „In a club“ triju izvođača pod imenom *Volac, illusionize* i Andre Longo. Obje navedene pjesme svojim siromašnim tekstom od svega par riječi koje se cijelo vrijeme ponavljaju kao da sugeriraju kompulzivno Jakovljevo iščekivanje oca te se time nadovezuju na sadržaj prethodnog filmskog isječka. U glazbenom smislu odgovaraju stilu plesa izabranom za ovu plesnu točku, a to je hip-hop, što se može zamijetiti prema poskocima i vrlo energičnim plesnim koracima koje izvodi skupina plesača, s elementima break dancea koji najviše dolazi do izražaja izvođenjem zahtjevnih, teže izvodljivih plesnih koraka koji podsjećaju na pokrete iz atletskih i gimnastičarskih disciplina, kao što su stoj na rukama, zvizda, okreti na rukama i sl.

U trećem filmskom isječku ponovno gledamo usamljenog Jakova koji i nadalje stoji uz ogradu, tužan i potišten. Za to vrijeme ostala se djeca zajedno igraju i vesele. U pozadini svira pjesma „Don't Tell Me“ autora i izvođača imena *Ruel* koji progovara o tome kako mu drugi mogu govoriti što god žele, ali njihove riječi ne mogu utjecati na njega, odnosno na njegovu ljubav i osjećaje. Pjesma je polaganog tempa, tužnoga ugođaja, u izvedbi muškog

---

⁴⁰ <https://youtu.be/kTGDoFqabsI> (datum pristupa: 28. 6. 2022.)

vokala uz klavirsku pratnju kojoj se u drugom dijelu pjesme pridružuju i udaraljke. U isječku se prikazuje kako dolaze različiti parovi koji žele usvojiti dijete iz sirotišta. Svi koji dolaze zainteresirani su za osamljenog dječaka pored ograde, no on ih ne želi ni pogledati, a kamo li upoznati, ravnateljici uporno ponavlja kako će po njega doći njegov otac. Druga djeca mu se smiju i rugaju kako je naivan. Deset godina kasnije, sada već u kasnoj tinejdžerskoj dobi, Jakov i dalje stoji naslonjen uz ogradu, i dalje čeka svog oca koji ga je tamo ostavio. Jedna djevojka iz sirotišta gaji simpatije prema njemu te mu prilazi uz poziv za igru loptom, no on ju odbija govoreći joj neka ne bude dosadna. Nakon toga mu se približava skupina mladića koji ga žele isprovocirati pa ga tako jedan od njih pogađa loptom u glavu.

Slijedi treća plesna točka uživo u kojoj grupa mladih pleše hip-hop uz pjesmu „Drop it“ u izvedbi *Viktory* (R4). Izmjenjuju se grupe muških i ženskih plesača nakon čega plešu svi zajedno. Zanimljiv je odabir pjesme koja žanrovski pripada kršćanskoj rap glazbi (*Christian rap*). Njezin tekst, uz naslov koji u prijevodu znači „pusti to“, ukratko govori o ljudskoj zlobi kojoj se treba oduprijeti oslanjajući se na Boga koji je uvijek uz nas, naša je istina, snaga i naš štiti. Prikladan je odabir za ovu plesnu točku koja glazbom i plesom vizualizira, odnosno predočuje događaje iz prethodnog isječka filma, jer se njenim tekstom dočarava Jakovljevo emocionalno stanje i sugerira se pravilna reakcija na provokacije s kojima se suočava u odnosu s drugim vršnjacima. Također je svojim glazbenim elementima kao što su elektronički zvuk, izrazito brz tempo, pulsirajući ritam, ponavljajući tonovi koji stvaraju osjećaj napetosti, energičnosti i iščekivanja, odličan odabir ne samo za dočaravanje stanja iz isječka filma, već i za hip-hop plesni nastup koji je izrazito dinamičan – s brzom izmjenom različitih plesnih koraka i pokreta cijelog tijela uz puno sitnih skokova.

Četvrti filmski isječak prikazuje fizički sukob Jakova i momka koji ga je pogodio loptom. Ravnateljica Jakova odvodi u svoj ured na razgovor tijekom kojeg mu obznanjuje da joj je njegov otac rekao kako se više nikad neće vratiti po njega. Jakov je šokiran, potpuno gubi povjerenje u ravnateljicu, kao i u sve ostale ljude. Govori kako je bio glup i naivan i kako od njega više nitko neće praviti budalu. U skladu s tim, donosi odluku napustiti sirotište i započeti samostalan život. Na platnu se prikazuje tekst: „ODLUKE – svaka odluka ima svoje posljedice.“ Sljedeća scena koju gledamo prikazuje njegov dogovor za posao.

Četvrta je plesna točka hip-hop nastup djece u kombinaciji mlađih i starijih uz pratnju pjesme „Shake it off“ u izvedbi u duetu Nicka Krolla i Reese Witherspoon. Pjesma svojim tekstom, što se može zaključiti već iz samog naslova, govori kako treba otresti, odnosno

pustiti mišljenja i negativne komentare ljudi o nama te bezbrižno i sretno dalje živjeti svoj život kako mi to želimo. Djeca koja skakućući veselo plešu uz gestikulaciju rukama predočavaju tu bezbrižnost iz teksta pjesme koja prati njihov ples, a to stanje svakako pojačavaju dodatni ekspresivni elementi kao što su kratki video prikazi, odnosno animacije poput smajlića, raketa, cvjetića, sladoleda i sličnih motiva koji se pojavljuju i izmjenjuju iza njih na filmskom platnu.

Peti filmski isječak prikazuje Jakovljevi uobičajeni radni dan na poslu u pošti s ostalim kolegama, dok u pratnji svira pjesma „Burning man“ u izvedbi Watta i Post Malonea. Svojim naslovom sugerira da se glavni lik odgovorno posvetio svom poslu po izlasku iz sirotišta, no u ostatku teksta ove pjesme ne pronalazim neke poveznice sa samom radnjom filmskog isječka.

Nastavno na to, u petoj plesnoj točki uživo sudjeluje skupina mladih odjevenih u majice s logom Hrvatske pošte, dok se iza njih na filmskom platnu i nadalje prikazuje radni dan u pošti s Jakovom u glavnoj ulozi. Pjesma koja prati cijelu ovu scenu je „Black skinhead“ pjevača Kanye Westa, ali u instrumentalnoj verziji bez vokala pa tako i teksta. Vrlo je upečatljiva po ritmičkom obrascu koji se ponavlja, a čiji su glavni nositelj udaraljke. Pjesma žanrovski pripada hip-hopu/rapu tako da je prikladan odabir za hip-hop ples. Sam ples vrlo je dinamičan i zanimljivo osmišljen – nastup koji gledamo uživo na pozornici u jednom se trenutku vješto i skladno stapa s plesnom koreografijom koja se prikazuje na filmskom platnu.

U šestom filmskom isječku vidimo Jakovljevo maštanje o ljubavi s nekom djevojkom, dok u pozadini svira pjesma George Michaela „Careless whisperer“. Riječ je o pjesmi izrazito ljubavnog karaktera kako tekstom, tako i glazbom koja je nježna, laganog tempa i vrlo pjevne melodije. Jakovljeve maštarije naglo prekida nadređeni upozoravajući ga na posao koji treba obaviti.

Šesta plesna točka ponovno je nastup skupine mladih plesača/ica odjevenih u majice Hrvatske pošte. Djeluje kao nastavak prethodne plesne točke, kako po pitanju skupine plesača, samog plesa, pa tako i glazbe. Ponovno čujemo pjesmu iz pete točke na koju se nadovezuje pjesma „Skin“ DJ-a *SpyderTra* koja kao i u prethodnoj točki služi isključivo kao glazbena podloga plesu. Radnja i atmosfera iz prikazanih isječaka filma tako se ponovno dočarava kostimografijom (majice Hrvatske pošte) i scenografijom – na filmskom platnu se

prikazuje rad u poštanskom uredu, dok plesači na pozornici manipuliraju papirima pri čemu gestikulacijom i mimikom ukazuju na svoj posao.

Sedmi filmski isječak prikazuje dolazak nove djevojke imenom Ana na posao u poštu, djevojke o kojoj je Jakov u mislima maštao. Kada je Jakov ugleda istog se trena zaljubljuje u nju, kao i ona u njega. Ostatak isječka okarakteriziran je kratkim prikazima događaja iz Jakovljeva života: radni dan na poslu uz druženje i šale s kolegama, njega i Anu kao ljubavni par, pri čemu ga ona u jednoj od scena upita kada će se oženiti i imati djecu na što se on potpuno šokira i odgovara da se oženiti još i može, ali da djecu nikako ne želi. Nakon toga slijedi još nekoliko scena koje prikazuju njihova druženja kao sretnog para.

Sedmu plesnu točku karakterizira plesni duet momka i djevojke uz ljubavnu pjesmu „Beautiful life“ izvođača *Union J*-a. Prvotno se odvija na način da se momak nalazi na pozornici, a djevojka se prikazuje na filmskom platnu. Njihov ples, iako se u tim trenucima odvija iz dva zasebna medija, uživo i na filmskom platnu, u potpunosti je usklađen, što je vrlo dojmljivo. U drugom dijelu pjesme na pozornici im se pridružuje skupina mladih plesača/ica. Ples koji plešu je jazz, koji po svojim karakteristikama najbolje odgovara ljubavnim scenama filmskog isječka, kao i samoj glazbi izabranoj za ovu plesnu točku, pri čemu mislim na nježne, opuštene, poletne pokrete nalik onim baletnim.

U osmom isječku filma i dalje imamo prilike gledati niz sretnih ljubavnih scena Jakova i Ane među kojima se nalazi i scena prosidbe i vjenčanja, a kasnije i prvih dana zajedničkog života koji djeluju posve idilično. Međutim, u scenama koje slijede njihov ljubavni odnos postepeno zahlađuje; Jakov počinje sve više vremena provoditi na mobitelu, a sve manje s Anom, pri čemu svi kućanski poslovi ostaju isključivo njezina briga i posao. Tako ona postaje sve nervoznija pa dolazi i do prvih bračnih razmirica. Saznaje da je trudna i Jakova veselo obavijesti o tome, no on na tu vijest ne reagira ni približno slično kao ona, već se razljuti i govori kako nije htio biti otac. Daljnje scene prikazuju njihov bračni život i Aninu trudnoću koju većinom provodi sama, jer Jakov često napušta kuću i odlazi na druženja s prijateljima. Nakon rođenja djeteta, situacija se nije nimalo promijenila, on je većinu vremena odsutan, dok se Ana sama brine o bebi i svim kućanskim poslovima.

Osma plesna točka nastup je skupine mladih plesača/ica koji plešu hip-hop i break dance uz pjesmu „Right beat“ iz filma „Step up: High water“ koja je dobra glazbena podloga za ovaj ples; uostalom, za istu je svrhu originalno korištena u navedenom filmu o hip-hop plesu. Ples je vrlo energičan i dinamičan, plesni koraci su poskočni, izrazito brzi, nagli i oštri,

a plesači su vrlo dobro usklađeni u koreografiji. Impresivnom dojmu dodatno pridodaju rotirajuća svjetla reflektora i dimni efekti.

Deveti filmski isječak prikazuje život Jakova i Ane nakon osam godina. Njihova se životna situacija nije mnogo promijenila. Vidimo kako je primarno Ana i dalje roditelj i osoba koja skrbi o djetetu i kućanskim obavezama u njihovom domu, dok Jakov i dalje provodi vrijeme na mobitelu igrajući igrice, dopisujući se s prijateljima, odlazi na mnoštvo druženja. Osim toga odvaja i skriva novce za sebe umjesto da podmiruje račune koje moraju platiti. Jednog dana Ana dolazi do njega i govori mu kako više ne može ovako živjeti i kako je odlučila otići i ostaviti ga da sam skrbi o njihovom djetetu.

Deveta je plesna točka uz pratnju pjesme Jamesa Arthura pod nazivom „Can I be him“. Nastupa skupine mladih plesača/ica jazza; plešu slobodnim i opuštenim plesnim pokretima s mnogo okretaja. Među skupinom plesača ističe se plesni duet za koji se može pretpostaviti da predstavlja Jakova i Anu iz filma. Pred kraj plesne točke oni se razdvajaju, djevojka više ne želi plesati sa svojim partnerom koji još uvijek pokušava doprijeti do nje, ali ona odlazi. Pjesma koja prati ovaj ples ljubavnog je teksta i karaktera. Čujemo riječi pjevača koji kao da se obraća djevojci u koju je zaljubljen ispitujući može li biti njezin odabranik. Tako je ova plesna točka izrazito u funkciji dočaravanja stanja i emocija iz isječka filma.

U desetom isječku filma gledamo kratke scene suživota Jakova i njegova sina bez Ane koja ih je napustila. Događa se da Jakov ostavlja sina samog kod kuće dok odlazi na druženja s prijateljima u kafiće. Interesantna je scena koja prikazuje njega kako boravi u kafiću, u kojem se istu večer održava nastup uživo.

Tako deseta plesna točka prikazuje spomenuti nastup koji se prema filmu odvija u kafiću gdje se nalazi Jakov u ulozi publike, što se istovremeno prikazuje na filmskom platnu iza plesača koji uživo nastupaju u showu. Tim se filmskim postupkom osobito podvlači realističnost priče iz filma. Pred publikom se nalaze plesačice odjevene poput francuskih plesačica can-cana koje plešu upravo na skladbu „Can-can“ Jacquesa Offenbacha plešući balet na vrhovima prstiju (što se razlikuje od jazz plesa iz drugih plesnih točaka koji je toga oslobođen), nakon kojih na pozornicu izlaze plesati momci koji izvode plesne pokrete zamahivanja nogu karakteristične za ples na Can-can skladbu, a s njima izlaze i djevojke odjevene u konobarice s pladnjevima u rukama i spuštaju se niz pozornicu među publiku posluživajući ih, što je zanimljiv poetsko-politički potez. U jednom se trenutku zaustavi glazba i preko pozornice promigolji momak preodjeven u puža što izaziva smijeh publike.

Zatim se na platnu prikazuje konobarica koja glasno i odvažno govori: “ma pričekajte, mi ćemo vam pokazati kako se to radi, ajmo cure”, nakon čega na pozornicu izlazi skupina odraslih žena u srednjim godina koje zaplešu uz pjesmu „Mambo no. 5“ pjevača Lou Bege kombiniranu s *remakeom* iste pjesme u izvedbi *Benzi & Noiza* i *ShadyClouda*. Ova se plesna točka u cijelosti odlikuje vedrinom i šaljivim ugođajem, kao i pjesma koja služi kao glazbena podloga plesu s tekstom o zaljubljenosti, glazbi, plesu i zabavi.

U sljedećem, jedanaestom isječku filma gledamo kako Jakov obavlja telefonski razgovor, nakon čega odvodi sina u sirotište; sve je isto kao s početka filma; Jakov čini i izgovara potpuno iste riječi kao što je to činio njegov otac. Sinu preko ograde govori i obećava kako će se brzo vratiti po njega. Okreće se kako bi otišao, no na trenutak zastane i u glavi mu munjevito naviru i prolaze sva sjećanja iz njegovog djetinjstva; kako ga je otac napustio; kako ga je godinama čekao; bio sam i nesretan, kako sada čini isto što je i on činio (ta su sjećanja predočena kratkim emitiranjem isječaka scena u kojima se to dogodilo). Nakon toga se prikazuje njegov kratki monolog izdvojen iz mjesta događanja u kojem se Jakov trenutno nalazi, sniman na način da je cijela prostorija zamračena, svjetlom je obasjano samo njegovo lice, iako se ni ono ne vidi u cijelosti, čime se nastoji postići dojam njegovih trenutnih misli u kojima se propituje što to radi, kako ponavlja sve što je njegov otac njemu učinio ostavivši ga u sirotištu, izgovara kako mora biti jak i obraća se Bogu da mu pri tome pomogne. Uto se ta scena prekida i ponovno gledamo Jakova i njegova sina pred sirotištem – Jakov se naglo okreće i potrči prema svome sinu, otvara vrata ograde i povlači ga k sebi u zagrljaj uz riječi kako ga nikad neće ostaviti i da će uvijek biti tu za njega. Cijelu tu scenu je iz daljine promatrala Ana, s osmijehom na licu kada je vidjela kako Jakov ipak nije postupio kao njegov otac. Na platnu se prikazuje tekst: „PROMJENE – prvo u nama pa oko nas.“ U sljedećim trenucima prikazuju se scene Jakova i njegova sina koji napokon sretno provode zajedničke trenutke, dok ih Ana promatra iz daleka, također sretna i zadovoljna. U pozadini svira kratki isječak pjesme „Younger“ izvođača *Ruela* s tekstom o prijateljstvu.

Jedanaesta plesna točka je ples djece uz pjesmu „Sigale“ Easy Love koja pršti vedrinom i poletnošću, što zbog veselog skakutajućeg hip-hop plesa djece u koji su ukomponirane dječje igre poput preskakanja užeta, igre rukama, zajedničko međusobno pljeskanje, a isto tako i zbog pjesme koja je vedrog ugođaja, umjerenog tempa, s pjevnom i lako pamtljivom melodijom koja ulazi u uho, čiji su izvođači dječji glasovi, s jednostavnim i ponavljajućim tekstom koji govori o jednostavnosti ljubavi.

Dvanaesti filmski isječak također prikazuje sretne obiteljske scene oca i sina koji zajedno provode sve slobodno vrijeme. U pozadini svira pjesma „Younger“ čiji smo kratki isječak čuli u prethodnom isječku filma.

Dvanaesta točka uživo ovaj put nije plesna, već je vokalno-instrumentalna izvedba. Djevojka-pjevačica se nalazi na sredini pozornice, dok je instrumentalna pratnja, koju sačinjavaju električna gitara, violina i sintesajzer, smještena na rubu pozornice. Zajedno izvode pjesmu „Not who we were“ pjevačice Em Beihold. Pjesma u potpunosti odgovara sadržaju iz filma kojeg gledamo, lijepo dočarava emocionalno stanje glavnog lika pomoću teksta pjesme koji govori o paru koji se udaljio, odnosno osobi koja je svojim lošim postupcima povrijedila svog partnera što je dovelo do njihovog udaljavanja. Pjevačica nježno i osjećajno izvodi pjesmu uz suptilnu instrumentalnu pratnju, svjetla reflektora osvjetljavaju isključivo nju i svirače, dok je ostatak pozornice zamračen. Taj prizor podsjeća na Jakovljeve misaone monologe iz filma koji su napravljeni na sličan način. Time se dodatno dočarava osobno stanje, misli i emocije glavnog lika.

U trinaestom isječku filma Jakovu i sinu u parku prilazi Ana. Dječak se obraduje i potrči majci u zagrljaj. Jakov i Ana razgovaraju; Ana mu govori kako je dobar otac i ispričava se što ih je napustila, jer nije bila dovoljno jaka, no na njenu ispriku se nadovezuje Jakov sa svojom govoreći kako je problem bio u njemu, jer se previše ponašao kao njegov otac. Poziva ju da se vrati k njima kući, da krenu ispočetka i budu sretna obitelj. Ona rado pristaje, a potom se zagrlje i u zagrljaj potrči i njihov sin. Radosno odlaze iz parka, svi troje držeći se za ruke. Ta se scena nakratko naizgled zaleđuje; Jakov se okreće prema kameri i održi kratak govor kojim se obraća publici; iznosi kratku pouku cijele ove priče; „Znam da jedna riječ može promijeniti sve. U mom slučaju, laž mi je oduzela svu nadu. Možda će ti netko govoriti da nisi dobar, da ne izgledaš dobro. Sami bismo hoćemo li te laži prihvatiti u svoj život. Mogu reći da su ispravne odluke promijenile moj život. Ali život je puno više od toga. Bitno je ne odustati!“ Nakon toga zasniva pjesma „So will I“ grupe *Hillsong United*, a on sa ženom i djetetom nastavi šetati, držeći se za ruke. Ova pjesma koja prati njihovo sretno obiteljsko ujedinjenje po svome je žanru suvremena kršćanska pjesma u čijem tekstu izvođač veliča Boga i njegova djela na kojega se onda i sam nastoji ugledati i po dobru (kao i On) djelovati. Vrlo je nježna, polaganog tempa.

Posljednja, trinaesta plesna točka odlikuje se vedrinom uz pjesmu „Footlose“ u verziji izvođača iz serije *Glee*, u kojoj nastupaju svi plesači; i mladi i djeca. Ovu pjesmu ne treba

posebno predstavljati, ona je već niz godina gotovo pa sinonim za plesanje, još otkada je predstavljena u filmu istoimenog naziva korištena je u još nekoliko plesnih filmova. Potpuno je vedrog ugođaja, umjereno brzog tempa i izrazito plesnog karaktera.

***

Prema predočenom istraživanju o djelovanju grupe *M18 International*, zaključujem kako grupa djeluje u dvije sfere koje bih mogla nazvati unutarnjom i vanjskom ili pak privatnom i javnom. Unutarnja, privatna sfera njihova djelovanja, prvenstveno glavnih članova, a to su osnivač i treneri, snažno je obilježena njihovim vjerskim uvjerenjima, osjećajima i aktivnostima, što najviše dolazi do izražaja u razgovorima s njima. U takvim se situacijama često osvrću na svoju vjeru u Boga kao glavnu motivaciju za svoje djelovanje, a slično je i na okupljanjima i druženju u njihovu domu u Kletištu koje redovito započinje pjevanjem duhovnih pjesama i čitanjem te tumačenjem određenog poglavlja iz Biblije. No, vjerska se podloga tek u tragovima i/ili tek pri pomnijem razmatranju može zapaziti u njihovim javnim priredbama, konkretno u posljednjoj priredbi „Legacy“ opisanoj u ovome tekstu. Osim dvije pjesme koje su izabrane za glazbenu podlogu određene plesne točke i filmskog isječeka, a koje žanrovski pripadaju kršćanskoj glazbi, vjerska je podloga najočitija u jedanaestom isječku filma kada glavni lik nakon kratkog monologa u kojem govori kako mora biti jak, podiže glavu i izgovara riječi: „Bože pomози“. Iako navedenih elemenata nije mnogo i uočljivi su tek kad se zagrebe ispod površine priče koju nudi priredba, oni ipak postoje. Tijekom ispisivanja teksta o *M18 International*, već nakon svih obavljenih razgovora i intervju s članovima grupe, shvatila sam kako nikome nisam postavila pitanje otkud samo ime *M18 International*, ima li neko značenje? Imajući to na umu, krenula sam pregledavati sadržaj koji postavljaju na svojim profilima na društvenim mrežama. Tako sam na Instagramu odmah pronašla odgovor na svoje pitanje; u samom opisu profila⁴¹ ispod imena grupe ispisano je: „Matthew 18“. Dakle, samo ime grupe inspirirano je Biblijskim sadržajem. Osim toga, među mnoštvom fotografija i video isječaka na kojima je prikazan njihov ples, odnosno trenutci i/ili dijelovi nekih plesnih koreografija, nalaze se i slike s kratkim ulomcima iz Biblije te video isječci u kojima su snimljeni pojedini članovi koji ukratko iznose neku svoju životnu situaciju ili problem za koji su se obratili Bogu i uz njegovu pomoć ga uspjeli savladati. Prema navedenome, očito je kako vjera ima ključnu ulogu kako u njihovom životu, tako i djelovanju

---

⁴¹ <https://www.instagram.com/m18international/> (datum pristupa: 30. 6. 2022.)

u plesnoj grupi koju predvode. Budući da čini njihovu intrinzičnu motivaciju za vođenje grupe, zaključila sam kako je to unutarnja sfera njihova djelovanja. S druge strane, vanjskom sferom njihova djelovanja smatram njihove redovne treninge i priredbe koje održavaju za širu javnost, a u kojima nema izravnog i eksplicitnog doticaja s njihovom vjerom niti njezina nametanja, odnosno voditelji je ne artikuliraju izravno u pravcu svojevrsne kateheze. Ipak, ne mogu reći da su te dvije sfere njihova djelovanja u potpunosti i jasno razgraničene; široj publici možda bi se i činilo tako, odnosno prisustvujući samo na njihovim priredbama velik dio publike možda uopće ne bi ni uočio vjerski aspekt u njihovu djelovanju, ali dubljim i detaljnijim proučavanjem njihova djelovanja i aktivnosti, uočavam da je vjerska misija unatoč deklaraciji ipak prisutna i u njihovim priredbama, što sugerira i pozitivna promjena kao ključni i presudni element priče prikazane u obliku filma na kojoj se temelji priredba „Legacy”.

5. Zaključak

„Od čega se sve sastoji lokalna glazba jednog grada, tko ju i kako održava, jesu li određeni događaji jednokratnog tipa ili pak postoje dosljedni obrasci ili predvidljiva struktura kojoj pripadaju, jesu li oni još uvijek reprezentativni ili polako gube na važnosti, tko su ti lokalni glazbenici i tko su njihovi pokrovitelji, te koja je važnost lokalnog muziciranja u kontekstu upravljanja i osmišljavanja modernog urbanog života, ili pak za naše iskustvo kao aktivnih i kreativnih ljudi?” (Finnegan 2007: 3-4) – pitanja su koje navodi Finnegan u svome radu koji je poslužio kao glavni uzor za nastanak mojeg diplomskog rada i čijih sam se pitanja i sama dotakla u provedbi etnografskog istraživanja glazbenog života u Kutini. Kao što autorica navodi, javni događaji, odnosno sve javne glazbene izvedbe, dio su nevidljivog, ali organiziranog sustava u kojem pojedinci pridonose istovremeno i promjenama i kontinuitetu lokalne glazbe (ibid.: 4). Glavna misao vodilja, baš kao i njoj, bila mi je prikazati, odnosno predstaviti lokalne glazbene prakse, glazbenike i spomenute nevidljive elemente njihova djelovanja pri čemu sam se koncentrirala na same glazbene prakse radije nego na njihova glazbena djela. Ipak, između mog i autoričinog rada postoji nekoliko ključnih razlika. Prva i najuočljivija svakako je opseg i doseg provedenog istraživanja; njezino etnografsko istraživanje glazbenih praksa u engleskom gradiću opsežnije je i detaljnije; uključuje

(glazbenu) povijest grada i njegove promjene, obuhvaća sve glazbene prakse, uključujući i crkvene, što sam ja u svome radu izostavila. Druga ključna razlika jest termin koji smo izabrale i koristile opisujući određene skupine glazbenika i glazbenih praksi koje njeguju. Autorica se u svome radu koristi terminom glazbenih svjetova, dok sam se ja odlučila za glazbene scene. Iako se kroz moje istraživanje pokazala samostalnost i većinom zasebno djelovanje gotovo svake pojedinačne glazbene prakse, konkretnije glazbenih skupina iste ili srodne glazbene prakse koji kao takvi predstavljaju određenu glazbenu scenu, izuzev onih koje zajedno tvore alternativnu glazbenu scenu, a osobito po pitanju međusobne suradnje i odnosa između različitih glazbenih scena, odlučila sam ostati pri upotrebi termina glazbenih scena prvenstveno iz razloga što su njihovi pripadnici formirani oko određenih glazbenih žanrova i područja kojima su posvećeni, pri čemu dionici istih ili srodnih glazbenih praksi ipak djelomično surađuju, te su okupljeni, odnosno javno nastupaju na istim lokacijama, a također većinom dijele istu i/ili sličnu publiku. Pojam glazbene scene prepoznala sam kao slobodniji i neograničavajući izraz za skupinu istih i/ili sličnih glazbenih praksi, za razliku od pojma glazbene zajednice kojeg smatram ograničavajućim, jer podrazumijeva veću i prisniju povezanost među njihovim dionicima, a nerijetko i pretpostavlja zajedništvo po pitanju nacionalne, odnosno etničke pripadnosti koje, uz samu glazbenu praksu koju provode, biva ključnim faktorom njihova okupljanja, odnosno zajedništva. Osim toga, baš zbog odijeljenosti istih i/ili srodnih glazbenih praksi koje predstavljaju određenu glazbenu scenu, kao što je npr. slučaj s KUD-ovima koji čine folklornu glazbenu scenu, teško bih mogla koristiti krovni termin folklorne glazbene zajednice koji bi podrazumijevao ta oba KUD-a kao jednu zajednicu s obzirom da ona to nije, jer svaki KUD prvenstveno djeluje zasebno i površno je upoznat s radom i djelovanjem onog drugoga (iako bismo možda pretpostavili drugačije). S druge strane, oba KUD-a zajedno tvore jednu glazbenu scenu po pitanju folklornog područja njihova okupljanja i djelovanja, ali i suradnje prilikom organizacije i sudjelovanja na folklornim smotrama u Kutini. Iako se ta suradnja ne događa često, već jednom godišnje, ipak postoji te je kao takva kontinuirana. Među kutinskim glazbenim scenama svakako se ističe alternativna glazbena scena za koju bih mogla reći da u punom smislu riječi nosi i potvrđuje termin glazbene scene. Riječ je o sceni unutar koje se okupljaju mladi glazbenici formirani u više različitih bendova ili pak kao solo izvođači (DJ-evi) od kojih gotovo svaki njeguje različiti glazbeni žanr, ali su svi vrlo dobro upoznati s djelovanjem i glazbenim aktivnostima onih drugih. Osim toga, ključan je faktor njihova međusobna suradnja koja se ostvaruje kroz organizaciju zajedničkih koncerata na kojima nastupaju, a čije

je središte odvijanja kutinska Baraka. Osim zajedničke suradnje, jedni su drugima međusobna publika i potpora.

Fokusirajući se u svome istraživanju glazbenih scena u Kutini na djelovanje tamburaškog sastava *Prima banda* smatrajući ga reprezentativnim primjerom kutinskih tamburaških sastava koji tvore tamburašku glazbenu scenu, a koja se ujedno pokazala najrasprostranjenijom od ostalih glazbenih scena, spoznala sam njihovu značajnu ulogu, usmjerenost i posvećenost sviranja na svadbenim slavljima koje se pokazalo centrom njihovih glazbenih aktivnosti. Smatram kako je ta usmjerenost velikim dijelom potaknuta novčanom zaradom koja se može ostvariti prilikom takvih prigoda. S obzirom na to da sam u ovu studiju slučaja uključila i analizu tijeka svadbe u provedbi *Prima banda*, dotaknula sam se i samih svadbenih običaja i obreda ovoga kraja kakve poznajem danas i koje sam imala priliku doživjeti i iskusiti iz prve ruke na vlastitoj svadbi. Kroz ovu analizu do izražaja je došla specifičnost djelovanja *Prima banda* koja podrazumijeva težnju ka ostvarivanju svojevrsnog glazbenog svadbenog “showa”. On ukratko podrazumijeva specifičan nastup benda koji uključuje interakciju s mladencima, ali i drugim uzvanicima. Smatram kako je takva vrsta nastupa – show – u uskoj vezi s cjelokupnom atmosferom svadbenog slavlja za koju se članovi benda i sami smatraju odgovornima tako da svoju svirku, konkretnije odabir pjesama u određenom trenutku artikuliraju ovisno o reakcijama i željama uzvanika. U analizi tijeka svadbe u provedbi *Prima banda* do izražaja je došla i njihova značajna uloga u samom vodstvu, odnosno provođenju svadbenog programa, ali i intervenciju u isti. Tako se ujedno iskristalizirala i ta dodatna specifičnost, ne samo u djelovanju *Prima banda*, već logično i svih ostalih glazbenih sastava angažiranih na svadbenim slavljima, koja osim uloge svirača i pjevača, podrazumijeva i ulogu voditelja (svadbenog programa) zahtijevajući dodatnu snalažljivost, umijeće govora, ali i duhovitost njihovih članova.

Druga studija slučaja na koju sam se koncentrirala jest grupa *M18 International*. Iako je središnja aktivnost ove grupe ples, u čiji se stručniji i detaljniji opis te analizu nisam usudila ulaziti, ipak sam se odlučila posvetiti istraživanju upravo ove plesne grupe iz razloga što je interesantan i značajan primjer plesne zajednice u Kutini koja se po drugačijoj vrsti plesa i glazbi bez koje je taj ples nezamisliv ističe među ostalim glazbenim scenama. Osim toga, s obzirom na to da je grupa formirana oko plesača iz Brazila, i da njihovi kutinski polaznici i ostali građani još i danas s njima komuniciraju na engleskom jeziku, smatrala sam je dobrim primjerom urbanosti, modernosti, a u neku ruku i liberalnosti grada Kutine i njihovih građana, tim više jer za njihove javne nastupe postoji iznimno velika zainteresiranost

i posjećenost. Kao centar njihova, usudila bih se reći javnog djelovanja, pokazale su se tematske priredbe koje organiziraju i provode, ostvarene kao kombinacija filma, plesa i glazbe. Na njima su usmjerene i bazirane njihove aktivnosti, odnosno redovni plesni treninzi. S druge strane, centar njihova privatnog djelovanja, u koje je također uključena nekolicina djece i mladih iz Kutine, fokusiran je na njihova vjerska uvjerenja, osjećaje i aktivnosti. Iako njihove javne priredbe kao glavni produkt njihova djelovanja nisu jasan odraz istog i u oku promatrača ne djeluju tako, detaljnijim uvidom u njih i promišljanjem o njima, ipak se mogu nazrijeti neki detalji koji uključuju vjerske elemente kao što je npr. pozitivna promjena, kratko obraćanje, tj. zaziv Božje pomoći u teškim trenucima i pjesme koje spadaju u kategoriju kršćanske popularne glazbe. Iako se grupa *M18 International* prvenstveno povezuje s plesom, smatram kako i sama glazba ima vrlo značajnu ulogu u njihovu radu i djelovanju, iako oni sami nisu njezini autori i/ili izvođači (izuzev jedne vokalno-instrumentalne točke na priredbama koje priređuju). Naime, pri osmišljavanju svojih priredbi, prvo traže, preslušavaju i izabiru određene pjesme, a na temelju njih dalje osmišljavaju i uvježbavaju plesnu koreografiju. U tome smislu, glazba i ples od jednake su važnosti i jedan o drugome su ovisni. U kontekstu priredbi služe kao neverbalni jezici koji pričaju priču, ali kao takvi ipak su prvenstveno u funkciji dočaravanja stanja i emocija prikazanih u filmu koji ipak najjasnije prikazuje određenu radnju i događaje, tako da su u njihovu radu sva tri medija ekspresije – glazba, ples i film – od ključne važnosti i jedan od drugoga neraskidivi. Smatram kako svojim priredbama, u kojima uvijek tematiziraju neku zahtjevnu životnu situaciju – koja uz trud, priziv savjesti i dobru volju pojedinca uvijek završava pozitivno – djeluju društveno aktivistički, pozivajući i potičući ljude da djeluju putem dobra, a s obzirom na sve veći broj članova koji im se pridružuje, a paralelno s njim i sve veći broj publike koja prati njihov rad (a samim time i veći broj pokrovitelja/sponzora), rekla bih kako je to djelovanje, kao i njihov cjelokupan rad, u Kutini jako dobro prihvaćeno što ovu glazbeno-plesnu scenu u Kutini čini doista značajnom.

Ovaj diplomski rad pokušaj je predstavljanja aktualnih glazbenih scena u Kutini od kojih je svaka na neki način specifična. S obzirom na njihovu šarolikost kojoj pridodaje velik broj glazbenika, ovim sam svojim istraživanjem u kojem sam se najvećim dijelom fokusirala na dvije glazbene scene, djelomično uronila u glazbeni život Kutine stoga se nadam da će kao takvo poslužiti kao dobar poticaj daljnjim (etnomuzikološkim) istraživanjima glazbenog života ne samo Kutine, već i drugih gradova.

6. Literatura i izvori

Literatura

Bennet, Andy. 2004. „Consolidating Music Scenes”. *Poetics: Journal of Empirical Research on Culture, the Media, and the Arts* 32: 223-234.

Bennet, Andy, i Richard A. Peterson. 2004. *Music Scenes: Local, Translocal, Virtual*. Nashville: Vanderbilt University Press.

Bezić, Jerko. 1973. „Raznolik glazbeni svijet šire okolice Donje Stubice”. *Narodna umjetnost* 10/1: 309-377.

Bezić, Jerko. 1977. „Dalmatinska folklorna gradska pjesma kao predmet etnomuzikološkog istraživanja”. *Narodna umjetnost* 14/1: 23-52.

Finnegan, Ruth. 2007. *The Hidden Musicians: Music-Making in an English Town*. Middletown: Wesleyan University Press.

Kaufman Shelemay, Kay. 2001. „Musical Communities: Rethinking the Collective in Music”. *Journal of American Musicological Society* 64/2: 349-390.

Kranjčević, Branko. 2021. *Proklet bio rock n' roll*. Kutina: [vlastita naklada].

Krnić, Rašeljka, i Benjamin Perasović. 2013. *Sociologija i party scena*. Zagreb: Naklada Ljevak d. o. o.

Marošević, Grozdana. 2010. *Glazba četiriju rijeka*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku – Hrvatsko muzikološko društvo.

Moslavac, Slavica. 2020. *Etnografski zapisi po Moslavini*. Kutina: Muzej Moslavine.

Moslavac, Slavica, i Lana Moslavac. 2018. *Ćeri mila*. Kutina: Vokalna skupina Rusalke.

Pasarić, Dragutin. 2002. *Kutina: Povijesno-kulturni pregled s identitetom današnjice*. Kutina: Matica hrvatska.

Pasarić, Dragutin. 2012. *Pučko otvoreno učilište Kutina 1962.–2012*. Kutina: Spiritus movens d. o. o.

Straw, Will. 2004. „Cultural Scenes“. *Loisir et Société / Society and Leisure* 27/2: 411-422.

Vitez, Zorica. 2003. *Hrvatski svadbeni običaji*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Vukobratović, Jelka. 2008. „Glazba u Križevcima u 19. stoljeću – pregled dosadašnjih istraživanja“. *Cris: Časopis Povijesnog društva Križevci* 10/1: 11-114.

Vukobratović, Jelka. 2019. “Music Labour of the Local Musicians in Social Life of Križevci, Croatia”. Doktorska disertacija na Universität für Musik und darstellende Kunst Graz.

Audiovizualni zapis

M18 International. 2019. „Legacy“. Kutina: M18 International.

Popis sugovornika

Thiago Almeida, razgovor u studiju *M18 International*, 5. prosinca 2019.

Micaelly Barros, razgovor u studiju *M18 International*, 6. prosinca 2019.

Gustavo Costa, razgovor u studiju *M18 International*, 14. prosinca 2019.

Božo Damjanović, razgovor putem Facebooka, 11. kolovoza 2021.

Davor Habazin, razgovor putem Facebooka, 6. prosinca 2021.

Petra Majstorović, razgovor u studiju *M18 International*, 6. prosinca 2019.

Dragana Obradović, razgovor putem Facebooka, 9. kolovoza 2021.

Stjepan Petravić, razgovor u kafiću “Pepi”, 25. svibnja 2019., korespondencija putem Facebooka 27. kolovoza 2020.

Nastavnik OGŠ Borisa Papandopule, razgovor putem Vibera, 28. prosinca 2021.

Elektronički (mrežni) izvori

https://www.dzs.hr/hrv/censuses/census2011/results/htm/h01_01_38/h01_01_38_zup03.html

(datum pristupa: 1. 2. 2022.)

<https://petrokemija.hr/> (datum pristupa: 2. 2. 2022.)

<https://selk.hr/> (datum pristupa: 2. 2. 2022.)

<https://gradonacelnik.hr/gradonacelnici/zlatko-babic/> (datum pristupa: 22. 1. 2022.)

<https://www.facebook.com/KuTina.HR/posts/3881212528600133> (datum pristupa: 22. 1. 2022.)

<https://pou-kutina.hr/> (datum pristupa: 4. 2. 2022.)

<https://www.muzej-moslavine.hr/> (datum pristupa: 4. 2. 2022.)

<https://mdc.hr/hr/mdc/zbirke-fondovi/arhiv/personalni-arhiv-zasluznih-muzealaca/Moslavac-Slavica,173.html> (datum pristupa: 4. 2. 2022.)

https://www.kutina.hr/Portals/0/_2021/_Sluzbeno/01/2020Proracun2021.pdf (datum pristupa: 20. 1. 2022.)

<http://www.moslavina.hr/hr/povijest.html> (datum pristupa: 25. 1. 2022.)

http://www.moslavina.hr/hr/fa_rep_onama.html (datum pristupa: 25. 1. 2022.)

https://web.facebook.com/people/%C5%BDVA-Kutinske-dunje/100070000801761/?_rdc=1&_rdr (datum pristupa: 25. 1. 2022.)

<http://www.moslavina.hr/hr/vokal.html> (datum pristupa: 25. 1. 2022.)

<http://kud-ivancice.hr/> (datum pristupa: 27. 1. 2022.)

https://web.facebook.com/rusalke.kutina?_rdc=1&_rdr (datum pristupa: 28. 1. 2022.)

<http://selo.hr/vokalna-skupina-rusalke/> (datum pristupa: 28. 1. 2022.)

https://web.facebook.com/www.SiDone.hr/?_rdc=1&_rdr (datum pristupa: 28. 1. 2022.)

<https://ogs-bpapandopula-kutina.hr/> (datum pristupa: 10. 1. 2022.)

https://web.facebook.com/tackepank/?_rdc=1&_rdr (datum pristupa: 27. 6. 2022.)

<https://tachkepank.bandcamp.com/album/ta-ke-ep> (datum pristupa: 27. 6. 2022.)

https://web.facebook.com/TomCueDj/?_rdc=1&_rdr (datum pristupa: 28. 6. 2022.)

https://www.instagram.com/bernard__b/?hl=hr (datum pristupa: 28. 6. 2022.)

<https://soundcloud.com/dejankarolj> (datum pristupa: 28. 6. 2022.)

<http://www.danijel-slavulj.from.hr/index.html> (datum pristupa: 28. 6. 2022.)

<https://www.instagram.com/podocnjaciofficial/?hl=hr> (datum pristupa: 28. 6. 2022.)

<https://web.facebook.com/tsprimaband> (datum pristupa: 30. 6. 2022.)

https://www.instagram.com/p/Ccp__aWMbf5/ (datum pristupa: 30. 6. 2022.)

<https://www.youtube.com/user/TSPrimaBand/videos> (30. 6. 2022.)

<https://www.youtube.com/watch?v=mP-jgo7I17k> (datum pristupa: 30. 6. 2022.)

<https://youtu.be/kTGDoFqabsI> (datum pristupa: 28. 6. 2022.)

<https://www.instagram.com/m18international/> (datum pristupa: 30. 6. 2022.)